

Prezident İlham Əliyev:

1918-ci ilin mart –iyul aylarında erməni quldur dəstələri Azərbaycanın demək olar ki, bütün ərazilərində dinc əhaliyə qarşı soyqırımı törətmişlər. 5 ay ərzində 50 mindən çox soydaşımız erməni faşizminin qurbanı olmuşdur.

Səhifə → 2

İrənin təhdidləri
Azərbaycanı qorxuda bilməz

Səhifə → 7

Su təsərrüfatı vahid
idarəetmə hövzəsində

№ 66 (30182) 1 aprel 2023-cü il, şənbə

Xalq qəzeti

Xalqın qəzeti!

Gündəlik ictimai-siyasi nəşr

1919-cu ildən çıxır

Təsisçi: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi və qəzetin redaksiya heyəti

vəb-sayt: www.xalqqazeti.az

Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva
Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü ilə əlaqədar
instaqram səhifəsində paylaşım edib

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva 31 Mart – Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü ilə əlaqədar rəsmi instaqram səhifəsində paylaşım edib.

Paylaşımında deyilir: “Xalqımıza qarşı törədilmiş cinayətləri unutmayacağıq və tariximizin təhrif olunmasına heç vaxt imkan verməyəcəyik! Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin”.

Müstəqil siyasət yürütməyin Azərbaycan nümunəsi

Prezident İlham Əliyev iyirmi ildir ki, bu tendensiyanı uğurla davam etdirir

Ermənistanın 29 min kvadratkilometr ərazidə rahat yaşaması üçün bir şərt var – bizim şərtlərimizi qəbul etməlidir, rəsmən Qarabağı Azərbaycan ərazisi kimi tanımalıdır, bizimlə sülh müqaviləsi imzalamalıdır, bizim şərtlərə əsasən, delimitasiya işlərini aparmalıdır.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Hansısa xalqın dövlət müstəqilliyinə nail olması şübhəsiz, asan məsələ deyil. Daha çətini yeni yaranmış dövlətin müstəqil siyasət yürütməyi bacarmasıdır. Etiraf edək ki, bunu hər dövlət bacarmır. Belə ki, beynəlxalq aləmdə baş verən ictimai-siyasi proseslər fonunda və ya hansısa siyasi qüvvələrin maraqlarının toqquşması nəticəsində ərsəyə gəlmiş yeni müstəqil dövlət ya kiminsə “forpost”una çevrilir, ya da hansısa güc mərkəzlərinin diktəsi ilə ayaq üstündə dura bilir. Ermənistanın bu nümunəsi dünyanın gözü qabağındadır.

Ancaq elə gənc müstəqil dövlətlər də var ki, çoxsaylı təzyiqlərə, təhdidlərə, işğala, separatçılığa, terror və təxribatlara baxmayaraq, nəinki öz mövqelərindən dönmür, hətta ən güclü bədxahlarına belə şərtlərini dikte edirlər. Belə dövlətlər təkcə öz ölkəsinin və xalqının maraqlarını qorumağa nail olmur, həm də beynəlxalq aləmdəki digər gənc müstəqil dövlətlər üçün nümunə yaradır. Zənnimizcə, Azərbaycanın bu təcrübəsinin beynəlxalq

aləmdə hansı səviyyədə təqdir olunduğunu təkrarlamağa ehtiyac yoxdur.

Fikrimizi əsaslandırmaq üçün son günlər kütləvi informasiya vasitələrində görünən bəzi xəbər başlıqlarını yada salmaq kifayətdir. Məsələn, diqqət yetirdiyimiz bir yazının sərlövhəsi belədir: “ABŞ Azərbaycanın son addımlarını dəstəkləyir”. Yeni Ermənistan tərəfindən ölkəmizin ərazisinə – Qarabağ iqtisadi rayonuna silah-sursat və hərbiçilərin daşınmasının qarşısını almaq üçün atdığımız addımlar nəzərdə tutulur. Halbuki, yanvar ayında

bir çox ABŞ konqresmenləri vaxtından əvvəl qaldırılmışdı ki, Azərbaycan Laçın yolunu bağlamaqla böyük humanitar problem yaradır. Təbii ki, rəsmi Bakı həmin konqresmenlərə diplomatik kanalları vasitəsilə lazımı cavab vermişdi. Ancaq Prezident İlham Əliyevin səbr və təməni sayəsində biz xüsusi nəticələrə nail olduq. Təbii ki, çəkilmiş foto və video materiallar da konqresmenlərin haqsız olduğunu sübutu kimi qiymətləndirildi.

(ardı 3-cü səhifədə)

Apriel döyüşləri – Qarabağın xilasına açılan qapı

Səhifə → 6

Səhifə → 10

Türkiyə: milli maraqlar
hər şeydən üstündür

Qarabağın ictimai
keşikçilərinin sırası genişlənir

Səhifə → 6

Səhifə → 7

Türk ölkələri bir-birindən
güc-qüvvət alır

“The Financial Times”: “Belə dostları olan
demokratiyaya düşmən lazım deyil”

Səhifə → 10

Bir ölkədə ki terror dövlət siyasətidir...

Səhifə → 4

Səhifə → 4

İrənin söz düşmənçiliyi:
Fazil Mustafanın günahı nə idi?

Səhifə → 3

Üçüncü təklif olmayacaq!

Cənubda erməni qırğınları
Şimaldan da dəhşətli olub

Səhifə → 9

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 10 iyul tarixli 121 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasının Nizamnaməsi"ndə, 2013-cü il 8 iyul tarixli 939 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin Akademiyasının Nizamnaməsi"ndə, 2014-cü il 8 iyul tarixli 211 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "ADA" Universitetinin Nizamnaməsi"ndə, 2014-cü il 26 dekabr tarixli 432 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Bakı Xoreoqrafiya Akademiyasının Nizamnaməsi"ndə, 2016-cı il 11 aprel tarixli 860 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi publik hüquqi şəxsin Nizamnaməsi"ndə və 1999-cu il 15 aprel tarixli 134 sayılı Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Heydər Əliyev adına Akademiyasının Nizamnaməsi"ndə dəyişiklik edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 10 iyul tarixli 121 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2009, № 7, maddə 524; 2011, № 2, maddə 85; 2013, № 6, maddə 632; 2015, № 2, maddə 126; 2016, № 2 (II kitab), maddə 238, № 9, maddə 1478; 2017, № 5, maddə 784, № 7, maddə 1359; 2019, № 3, maddə 401; 2020, № 2, maddə 106; 2021, № 2, maddə 123) ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Akademiyasının Nizamnaməsi"nin 5.9.3-cü yarımbəndindən "və digər kredit təşkilatlarında" sözləri çıxarılınsın.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 8 iyul tarixli 939 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2013, № 7, maddə 804; 2016, № 11, maddə 1803; 2017, № 5, maddələr 787, 802, № 7, maddə 1363; 2018, № 4, maddə 698; 2019, № 3, maddə 401; 2020, № 2, maddə 106, № 6, maddə 698, № 7, maddə 868; 2021, № 2, maddə 123; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 3 mart tarixli 2056 nömrəli Fərmanı) ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin Akademiyasının Nizamnaməsi"nin 4.7.3-cü yarımbəndindən "və digər kredit təşkilatlarında" sözləri çıxarılınsın.

3. Azərbaycan Respublikası Pre-

zidentinin 2014-cü il 8 iyul tarixli 211 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2014, № 7, maddə 793; 2017, № 5, maddələr 788, 802, № 7, maddə 1364; 2019, № 2, maddə 221, № 3, maddə 402, № 7, maddə 1230; 2020, № 2, maddə 103; 2021, № 2, maddə 123; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 3 mart tarixli 2048 nömrəli Fərmanı) ilə təsdiq edilmiş "ADA" Universitetinin Nizamnaməsi"nin 2.9.3-cü yarımbəndindən "və digər kredit təsisatlarında" sözləri çıxarılınsın.

4. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2014-cü il 26 dekabr tarixli 432 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2014, № 12, maddə 1585; 2016, № 7, maddə 1250, № 11, maddə 1803; 2017, № 5, maddələr 789, 802, № 7, maddə 1366; 2018, № 4, maddə 697; 2019, № 3, maddə 402, № 5, maddə 856, № 7, maddə 1230; 2020, № 2, maddə 103, № 6, maddə 698, № 7, maddə 868; 2021, № 1, maddə 36, № 2, maddə 123; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 3 mart tarixli 2048 nömrəli Fərmanı) ilə təsdiq edilmiş "Bakı Xoreoqrafiya Akademiyasının Nizamnaməsi"nin 4.7.3-cü yarımbəndindən "və digər kredit təşkilatlarında" sözləri çıxarılınsın.

5. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 11 aprel tarixli 860 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2016, № 4, mad-

də 665, № 8, maddə 1369; 2017, № 7, maddə 1332; 2019, № 3, maddələr 405, 411; 2020, № 4, maddə 397, № 7, maddə 895; 2021, № 2, maddə 125; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 3 mart tarixli 2055 nömrəli Fərmanı) ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi publik hüquqi şəxsin Nizamnaməsi"nin 4.10.8-ci yarımbəndindən "və digər kredit təsisatlarında" sözləri çıxarılınsın.

6. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1999-cu il 15 aprel tarixli 134 sayılı Sərəncamı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 1999, № 4, maddə 253; 2005, № 4, maddə 299; 2008, № 6, maddə 496; 2011, № 7, maddə 655; 2013, № 6, maddə 684; 2017, № 5, maddə 886, № 11, maddə 2071; 2019, № 3, maddələr 442, 448; 2021, № 1, maddə 155; 2022, № 11, maddə 1298, № 12, maddə 1525; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 3 mart tarixli 3782 nömrəli Sərəncamı) ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Heydər Əliyev adına Akademiyasının Nizamnaməsi"nin 1.8-ci bəndindən "və digər kredit idarələrində özünün" sözləri çıxarılınsın.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 31 mart 2023-cü il

Zaqatala rayonunun Yevlax–Zaqatala–Gürcüstanla dövlət sərhədi (150 km)–Əliabad–Bəhmətli–Kürdəmir–Lahıc avtomobil yolunun tikintisi ilə bağlı tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1. On doqquz min nəfər əhalinin yaşadığı 4 yaşayış məntəqəsini birləşdirən Yevlax–Zaqatala–Gürcüstanla dövlət sərhədi (150 km)–Əliabad–Bəhmətli–Kürdəmir–Lahıc avtomobil yolunun tikintisi məqsədilə "Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il dövlət büdcəsində dövlət əsas-

lı vəsait qoyuluşu (investisiya xərcləri) üçün nəzərdə tutulan vəsaitin bölgüsü"nün 1.31.10-cu yarımbəndinə uyğun olaraq, Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinə 6,7 milyon (altı milyon yeddi yüz min) manat ayrılınsın.

2. Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi bu Sərəncamın 1-ci hissəsində göstərilən məbləğdə maliyyələşməni təmin etsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 31 mart 2023-cü il

Əli Əsədov qazaxıstanlı həmkarı ilə danışıb

Martin 31-də Azərbaycan Respublikasının Baş naziri Əli Əsədov ilə Qazaxıstan Respublikasının Baş naziri Alihan Smailov arasında telefon danışıqları olub.

Nazirlər Kabinetinin mətbuat xidmətindən bildiriblər ki, Baş nazir Əli Əsədov Alihan Smailovu yenidən Qazaxıstan Respublikasının Baş naziri vəzifəsinə təyin edilməsi münasibətilə təbrik edib, ona gələcək fəaliyyətində uğurlar arzulayıb. Telefon danışıqları əsnasında iki ölkə arasında dostluq münasibətlərinin və müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığın inkişafı müsbət qiymətləndirilib, Azərbaycan-Qazaxıstan strateji tərəfdaşlığının perspektivləri müzakirə olunub.

"Xalq qəzeti"

Milli Məclisin sədri BMT-nin yüksək səviyyəli iclasında çıxış edib

Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova Nyu-Yorka işgüzar səfəri çərçivəsində Birləşmiş Millətlər Təşkilatının "Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olunmasında transformativ həll yolu kimi sıfır tullantıların rolu" mövzusunda keçirilən yüksək səviyyəli iclasında iştirak edib.

Parlamentin Mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin rədaşlıqına bildiriləb ki, iclas Türkiyənin birinci xanımı Əminə Ərdoğan tərəfindən irəli sürülmüş "Sıfır tullantı" təşəbbüsü əsasında qəbul olunmuş BMT Baş Assambleyasının qətnaməsinə həsr edilib. Məclisdə çıxış edən Əminə Ərdoğan qeyd edib ki, milyonlarla canliya ev sahibliyi edən Yer üzünün gələcək davamlılığına həssaslıqla yanaşmalıyıq. O diqqətli tullantılar, iqlim dəyişikliyi, ərzaq qıtlığı və bu kimi digər global problemlərə cəlb edib.

Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova isə bəşəriyyətin üzvləşdiyi bütün ciddi problemlər sırasında ətraf mühitin qorunmasının çox böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini deyib, Əminə Ərdoğan tərəfindən irəli sürülən "Sıfır tullantı" təşəbbüsünün önəmini qeyd edib. Parlamentin sədri 2017-ci ildə milli səviyyədə irəli sürülən bu təşəbbüsün hazırda BMT Baş Assambleyasının qətnaməsi kimi dünya miqyasında

dəstək qazanmasını təqdir edib. O qeyd edib ki, Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyeva "Ümumi evimiz olan Dünya üçün Sıfır Tullantı üzrə Qlobal öhdəliyə dair Bəyannamə"ni imzalayıb.

Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin Azərbaycan üçün də prioritet təşkil etdiyini bildiren Sahibə Qafarova deyib ki, ölkəmizdə qəbul olunan milli plan və strategiyalar ətraf mühit məsələlərinə xüsusi diqqət yetirilməklə DİM-in prioritet və hədəflərinə uyğunlaşdırılıb. Təmiz ətraf mühit və yaşıl inkişaf 2030-cu ilə qədər yeni inkişaf strategiyasının beş prioritet sahəsindən biri kimi müəyyən edilib. 2022-2026-cı illər üçün sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasında tullantıların səmərəli idarə edilməsi sisteminin daha da inkişafı nəzərdə tutulur.

Parlamentin sədri təəssüflə vurğulayıb ki, ölkəmizin beynəlxalq

səviyyədə tanınmış ərazilərinin 20 faizinin Ermənistan tərəfindən 30 ilə yaxın işğal altında saxlanılması həm də ekoloji terrorla müşayiət olunub.

*

Martin 30-da Türkiyə Respublikasının birinci xanımı Əminə Ərdoğan, Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi Antonio Gutierrez və digər rəsmi şəxslər BMT-nin mənzil qərarlarında fevralın 6-da Türkiyədə baş vermiş zəlzələdə həyatını itirən insanların xatirəsinə həsr olunmuş guşanı ziyarət ediblər.

Ziyarətçilər həlak olanların xatirəsini yad edib, burada yaradılmış sərgi ilə tanış olublar, xatirə kitabını imzalayıblar.

"Xalq qəzeti"

İranda təhdidləri Azərbaycanı qorxuda bilməz

Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat katibi Ayxan Hacızadə İran XİN-in mətbuat katibi Nasir Kənanini tərifləyərək sözlərini şərh edib. A.Hacızadə deyib:

"Xarici işlər naziri Ceyhun Bayramovun İsrail Dövlətinə səfəri çərçivəsində mətbuat brifinqinə istinadən İran İslam Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat katibi Nasir Kənaninin martın 31-də açıqladığı iddialarla əlaqədar mətbuat katibinə tövsiyə edirik ki, nazir Ceyhun Bayramovun səsləndirdiyi fikirlərə diqqətə qulaq assın.

Məlum olduğu kimi, xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov İsrail xarici işlər naziri ilə mətbuat brifinq zamanı İrana qarşı hər hansı bir mövqə səsləndirməyib. Bu xüsusda, İran tərəfindən verilən bu açıqlamanı növbəti anti-Azərbaycan addım kimi qiymətləndiririk.

Bildiririk ki, Azərbaycan öz ərazisindən üçüncü dövlətlərə qarşı istifadəyə heç zaman imkan verməyib.

Bunun əksinə, son zamanlar İran ərazisindən Azərbaycana qarşı təhdidlər səsləndirilib və təxribatlara yol verilib. Bunlara misal olaraq, Azərbaycanın sərhədləri boyu İran tərəfindən hərbi təlimlərin keçirilməsini, sərhəd üzərindən hərbi uçuşların həyata keçirilməsini, İranın vəzifəli şəxsləri tərəfindən anti-Azərbaycan bəyannatların verilməsini, SEPAH kimi İranın təhlükəsizlik strukturları tərəfindən hətta uşaqları cəlb etməklə və Xudafərin körpüsünün yanında Azərbaycan əleyhinə təhdid dolu videoçarxların çəkilməsini və nümayişini, Azərbaycanın İrandakı səfirliyinə terror hücumunu, Milli Məclisin üzvü Fazil Mustafaya qarşı həyata keçirilmiş terror aktının istintaqının ilkin izlərinin İrana dələlət etməsini göstərmək olar.

Bu gün İran-Ermənistan qarışıqlığı bütövlükdə region üçün təhlükə olmaqda qalmaqdadır. Son 30 il ərzində İran faktiki olaraq səssiz razılıqlı ilə Ermənistanın Azərbaycan ərazilərinin işğalına göz yumub.

Qeyd edilənlərlə əlaqədar mətbuat katibi Nasir Kənaninin açıqlamasını qətiyyətlə pisləyirik. Bu açıqlama Azərbaycan-İran münasibətlərinin böhran vəziyyətinə salınmasında növbəti addımdır.

İran tərəfinin bu təhdidləri Azərbaycanı heç zaman qorxuda bilməz. İran ərazisindən Ermənistanla gəndirilən hərbi dəstəyə baxmayaraq, Azərbaycan Ordusu 2020-ci ildə işğalçı Ermənistan ordusunu darmadağın etdi. Bundan sonra da Azərbaycana qarşı hər hansı bir təcavüzün və təxribatın qarşısı qətiyyətlə alınacaq.

Q.QASIMOV, "Xalq qəzeti"

Müstəqil siyasət yürütməyin Azərbaycan nümunəsi

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Başqa bir KİV təmsilçisi isə yazır ki, Rusiya Zəngəzur dəhlizi layihəsinin icrasının tezləşdirilməsini tələb edir. Halbuki, bir neçə ay əvvəldə Moskavadan səsler, həтта, təhdidlər gəlirdi ki, bizim müttəfiqimiz olan İran və Ermənistanın dəstəkləmədiyi layihənin icrası yolverilməzdir. Həmin bəyanatları səsləndirənlər indi Kremlin dediklərini eşidəndə utanıb-utanmadıqları başqa söhbətin mövzusu dur.

Hər halda, nəyi necə, nə zaman etməyi daha yaxşı bilən Azərbaycan Prezidentinin 44 günlük İkinci Qarabağ müharibəsindən sonrakı bütün çıxış, müsahibə və müraciətlərində deyildirdi ki, biz qalib tərəf olsaq da, məğlub tərəfə heç bir şərt dikməyirik, çünki sülhə və münasibətlərin normallaşmasına çalışırıq. İndi isə vəziyyət sülh çağırışlarını anlamayınca şərtlə danışımağı tələb edir. Bu, həm işğalçı dövlətin özüne, həm də havadartlarına lazımı cavabların verilməsini zəruri edir. Bu, təkcə lider qətiyyəti deyil, həm də öz xalqına və ordusuna güvənən Prezidentin müstəqil siyasət yeritməsidir.

Dövlət başçımız son çıxışlarında dəfələrlə xatırladı ki, biz otuz il ərzində işğalla bağlı bütün beynəlxalq təşkilatlarda öz haqq səsimizi ucaltmışdıq. Ancaq əfsuslar olsun ki, bizim sözlümüzdə reaksiya verən qurum tapılmadı: "Əksinə, Qarabağ münasqəsi ilə məşğul olmuş vasitəçilər məsələni həll etməyə yox, dondurmaq üçün səylər göstərirdilər". Ona görə də, biz öz haqqımızı, hüquqlarımızı döyüş meydanında bərpa etdik. Qırx dörd gün ərzində mənfur düşməni torpaqlarımızdan qovduq və Qarabağda Azərbaycan Bayrağını ucaldıq. Bu, çoxşəxslilik Azərbaycan tarixinin ən parlaq səhifəsidir.

... Bu gün Cənubi Qafqaz regionunda çox maraqlı bir siyasi mənzərə, daha doğrusu, uğursuz tərəfin başqa bir oyun qurmaq istədiyi səhnə yaranıb. Ermənistan

tan rəsmiləri dünya ictimaiyyətinə müraciət edirlər ki, Azərbaycan bizə BMT-yə üzv olduğumuz zaman göstərilən 29 min kvadratkilometr ərazimizdə yaşamaq imkanı vermir. Bəs nooldu, Paşinyan, sənin nazirlərin Azərbaycanın daha çox ərazilərini işğal etmək məqsədilə bizi yeni müharibələrlə hədələyirdilər, hara getdi o havadartların?

Dövlət başçımızın dediyi kimi, bir zamanlar "Qarabağ Ermənistanıdır və nöqtə" deyən, bizi yeni müharibə ilə hədələyən Ermənistan indi bilmir hansı qanadın altında özüne yeni himayədar tapсын: "Əgər Ermənistan bizim ərazi bütövlüyümüzü tanımasa, biz də onların ərazi bütövlüyünü tanımayacağıq. Bunun nəticəsi nə olacaq, bunu Ermənistan və onun arxasında duran riyakar ölkələr yaxşı bilməlidirlər. Yaxşı bilməlidirlər ki, bizə qarşı heç bir çirkin plan həyata keçməyəcək".

Yeri gəlmişkən, son zamanlar erməni mətbuatında böyük bir "ümid" yaranıb ki, guya, Türkiyədə keçiriləcək prezident seçkilərində Ədalət və İnkişaf Partiyası qalib gələ bilməyəcək və o zaman Azərbaycanın köməyindən məhrum olacaq. "Allah arzunuzu gözünüzdə qoy-

sun!"- deməzəndən əvvəl xatırladaq ki, əvvəla, biz qardaş ölkənin daxili işlərinə qarışmaq istəməsək də, qətiyyətlə deyə bilərik ki, seçkidə cənab Ərdoğanın qələbə qazanması şəxsizdir. İkinci, həmin seçkilərdə qardaş ölkəni idarə etmək hüququ qazanan istənilən siyasi partiyanın lideri Azərbaycanın dostu, müttəfiqi və qardaşı kimi siyasət yeridəcək. Üçüncü, təkcə Türkiyə deyil, bütün türk dünyası Azərbaycanın haqq işini dəstəkləyir və həmişə dəstəkləyəcək. Dördüncü, təkcə Türk dünyası deyil, Qoşulmama Hərəkatına üzv olan 120 dövlət də Azərbaycanın maraqlarını müdafiə edib, edir və edəcək. 44 günlük müharibə dövründə ermənilər də, havadartları da QH ölkələrinin bizi necə dəstəklədiyini yaxşı gördülər.

Bəs Ermənistan kimə ümid bağlayır? Dünya birliyindən çıxış edilməmiş iki-üç "müttəfiq"lə bizə hədə-qorxu gəlməyin ağır nəticəsini son günlərdə lazımı şəkildə yaşadılar. Ona görə də, çox "hündür dağlara" güvənməsinlər, indi oralara da "qar yağır".

İttifaq MİRZƏBƏYLİ,
"Xalq qəzeti"

İrəvanla Tehranı uydurma xəritələr xülyası qardaşlaşdırıb

Biri "Böyük Ermənistan", o biri isə "Şiə Ayparası" sevdasında xumarlanır

Hər iki məqsəd təhlükəlidir – "Böyük Ermənistan" da, "Şiə Ayparası" da. Hər iki məram təkcə Tehranla İrəvan üçün deyil, region və Avrasiya üçün də olduqca qaranlıq perspektivlər vəd edir. Məhz ona görə də beynəlxalq aləmdəki mütərəqqi düşüncəli siyasətçi və ziyalılar bu absurd iddiaların qarşısının mümkün qədər tez alınması zərurətini qabardırlar.

Ermənilərin uydurduğu "Böyük Ermənistan" xülyasının təməlinə sırf kimlərsə – bəli, haylar təkcə Azərbaycana deyil, digər qonşulara da ərazi iddiası irəli sürürlər – ərazisi hesabına özlərinə "zirpi" bir dövlət yaratmaq məqsədi daıyanır. Yeni əsrlər boyu dünyanın bir çox ərazilərindən qovulmuş – zaman sübut edir ki, onları qonuların hamısı haqlı olmuşdur – hayların bu regionda daha böyük ərazini işğal və ya ilhaq etmək cəhdi təzə məsələ deyil. Bu məkrli və iyrənc məqsədin kökü qədimdir. Bunu normal düşüncə sahibləri bilir və qınayırlar.

İrəvanın absurd və uydurma iddiası isə bu ölkədə İslam Respublikasının yaradılmasından sonra ortaya çıxmışdır. Bu məqsədin təməlinə süni olaraq şişirdilən teoloji itxatlar dayanır. Ötən əsrin yetmişinci illərinin sonundakı inqilabdən sonra Yaranan teokratik dövlət özü üçün "Şiə Ayparası" adlanan xəyali bir ərazi düşünməyə başlamışdır. İyirminci əsrdə dövləti dinlə idarə etməyə başlayan xəyalpərəstlər şişlərin çoxluq təşkil etdiyi ölkələrdə özləri üçün teoloji mərkəzlər yaratmağa, siyasi-ideoloji baza formalaşdırmağa başlamışdılar.

Heç kəsin yadından çıxmayıb. 2017-ci ildə Türkiyə – Azərbaycan münasibətləri yeni mərhələyə qədəm qoyanda İran iddia irəli sürmüşdü ki, Azərbaycan sunni ölkəsinə çevrilir. Onlar haray-heşir qaldırdılar ki, Azərbaycanın Türkiyə və Qazaxıstanla, eləcə də İsrailə olan münasibətləri, guya, ölkəmizdə şişliyin zəifləməsinə səbəb olacaq.

Tehran ideoloqlarının düşüncəli ərsəyə gətirdiyi "Şiə Ayparası" qrupuna əhalisinin əksəriyyətinin şiə müsəlmanları olduğu ölkələr – İraq, Azərbaycan, Bəhreyn, Suriya, Əfqanıstanın bir hissəsi, Yəmənlə Livan daxil edilmişdi. Həmin ölkələrin bir çoxunda öz istəklərinin gerçəkləşdirilməsinə açıq şəkildə çalışsalar da, Azərbaycanda bu fəaliyyəti gizli aparırdılar. Həтта, bəzən "Azərbaycanın sünniləşdirilməsi bizi ciddi şəkildə narahat etməlidir" kimi xəbərdarlıqlar səsləndirilirdi. Əslində isə ölkəmizdə kimin sunni, kimin şiə olmasının dövlət üçün heç bir quruşluq belə əhəmiyyəti yoxdur. İnsan hüquqları yüksək səviyyədə qorunan ölkədə məzhəb məsələsi, nəinki dövlətin, həтта ayrı-ayrı fərdlərin də gündəliyində olmayıb və olmayacaq. İnsan hüquqlarına heç bir məhəl qoyul-

Mən İrəvan üç prezidenti – Hatəmi, Əhmədinejad və Ruhani ilə işləmişəm. Bütün bu illər ərzində bugünkü bənzər vəziyyət yaranmamışdı. Heç vaxt İrəvan bizim sərhədimizdə bir neçə ay müddətində iki hərbi təlim keçirməmişdi. Heç zaman Azərbaycana qarşı bu qədər nifrət və hədə-qorxu ilə dolu bəyanat verilməmişdi.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

mayan İrəvanda isə bu məsələ həm dövlətin, həm parlamentin, həm də əhalinin gündəliyindədir.

Ekspertlərin fikrincə, İran teoloqları Azərbaycanı qarışdırmaq məqsədini güzlətsələr də, ölkəmizin rəhbərliyi bütün incə məqamlardan xəbər tutur və məzhəb qarışdırmasının gücləndirilməsinə imkan vermir. Çünki İrəvanı yuxarıda adını çəkdiyimiz ölkələrdə son onilliklərdə törətdiyi iğtişaşlar – Yaxın Şərqdə, müharibələr, konkret olaraq, İraqda və Suriyada baş verənlər həminin gözü qabağındadır. Həmin ölkələrin bərpasına uzun illər və külli miqdarda vəsait lazımdır. Ekspertlər yazırlar ki, İran Yaxın Şərqdə olduğu kimi, Azərbaycanda da radikal siyasi şişlərin mərkəzi hakimiyyətə tabe olmayan, daha aqressiv dini-teoloji məntəqələrini yaratmağa başlamışdı. Bu baxımdan Nardaran əsas mərkəz, "baş qaragah" rolunu oynayır. Ancaq 2015-ci ilin noyabrında İrəvan teoloji qurğuları ilə idarə olunan və Azərbaycanın dövlət qanunlarına təbəçillikdən yayınmağa çalışan Nardaran "məntəqəsi" mövzusu tamamilə qapanıb.

Bu "qapanma" da təsadüfi deyildi. Azərbaycan rəhbərliyi ölkəmizi yuxarıda qeyd edilən fəlakətlərdən qorumaq üçün əhalinin böyük əksəriyyətinin şiə olmasına baxmayaraq, "Şiə Ayparası" nı yaxına buraxmadı. Bununla da Tehranın Bakıya təzyiqləri, təhdidləri, hədə-qorxuları, həтта terror və təxribatları başlandı.

Ancaq bu, əsas fakt olsa da, İrəvan bizə qarşı düşmənciliyini şərtləndirən başqa məqamlar da var. Məsələn, ərazilərimizin 20 faizi Ermənistan işğalı altında olanda İrəvan hamin rayon və şəhərlərimizin təbii sərvətlərinin talan olunmasında düşməncəsinə iştirak edib. Dünyadakı narkotikarət şəbəkəsinin fəal üzvü olan İran nakobaronları Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində otuz il "at oynadıblar". Azərbaycanın 44 günlük İkinci Qarabağ müharibəsindəki tarixi qələbəsi həmin imkanların hamısını İrəvan əlindən alıb. Fikrimizcə, Tehranın Bakıya qarşı açıq düşmənciliyinin səbəbləri arasında "Şiə Ayparası" xülyası ilə yanaşı, bu faktları da axtarmaq lazımdır.

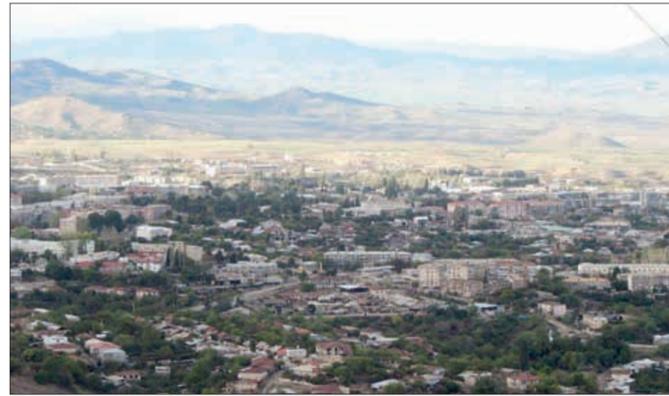
İ.QAÇAYEV,
"Xalq qəzeti"

Əgər Qarabağın bir ovuc erməni Bakının bərabər hüquqlu vətəndaşlarımız kimi Azərbaycanda yaşamaq təklifi ilə razılaşsın, onda getsin Marseldə, Kaliforniyada "öz müqəddərlərini təyin etsin".

Küleyin səmtinə görə mövqeyini dəyişən Hayastanın baş naziri Nikol Paşinyanın çoxçeşidli cəhdlərinə baxmayaraq, "Dağlıq Qarabağ mövzusu" indiyədək beynəlxalq gündəliyə daxil edilməyib. Bunun tam əksinə, İrəvanın dəstəyinə sığınmağa çalışdığı dünya gücləri rəsmi Bakının "Qarabağ Azərbaycanın daxili işidir" prinsiplə mövqeyini qəbul etdilər. Çünki rəsmi Bakı özünün bu mövqeyini BMT-nin müvafiq konvensiyalarına, beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanaraq for-

nürük ki, onların bu yersiz inadkarlığının başqa bir səbəbi də gözlerini qaldırmaq mövcud reallığı olduğu kimi görmək və qəbul etmək istəməmələridir. Reallıq isə ondan ibarətdir ki, artıq ermənilərin yaşadığı ərazi də daxil olmaqla, bütün Qarabağ Azərbaycanın hərbi-siyasi nəzarəti altındadır. Bakının iradəsindən kənar bütün gedişlərə, təxribatlara, Qarabağda Azərbaycanın suverenliyinə qarşı atılacaq istənilən addımlara, təhdidlərə müzəffər ordumuz layiqli cavablarını verir və bundan sonra da verəcək.

Üçüncü təklif olmayacaq!

malaşdırmışdı. Bu səbəbdən də, tam təbii olaraq, Paşinyan hakimiyyətinin "diplomantik hay-küyü" dünyanın mötəbər siyasi arenalərində eşidilməz oldu. Səbəblərin sırasına Azərbaycanın yüksək diplomatik peşəkarlığıla beynəlxalq səviyyədə qəbul olunan gündəliyə uyğun konstruktiv mövqə sərğiləməsinə də əlavə etmək lazımdır.

Birinci görüş martın 1-də Xocalı şəhərində, "Azərbaycan ərazisində müvəqqəti yerləşdirilmiş Rusiya sülhməramlı kontingentinin qərarahında" keçirilib. Təşkilatçı rolunda Rusiya sülhməramlıları çıxış ediblər. Bəli, boynuna düşən sülhyaratma missiyasına xəyanət edən həmin sülhməramlı kontingent! Bu məqamda bizə yalnız aşağıdakıları demək qalır: bir görüşün ki təşkilatçısı Qarabağı özünün qara biznes layihələrini gerçəkləşdirdiyi məkana çevirən Rusiya sülhməramlı kontingentin komandanı general-mayor Volkov ola, onun uğursuzluğa düşər olacağı əvvəlcədən belli idi. Bununla belə, bütün hallarda sonda uzanan haylar olacaq.

Məqamı gəlmişkən, Qarabağın xam xəyallarla yaşayan ermənilərin qara taleyinə çevrilmiş siyasi aqibətindən bir yarpağı yaşlı oxuculara xatırlatmaq, gənclərin isə diqqətinə çatdırmaq lazımdır. 1987-ci ilin dekabr ayında o zaman Sov.İKP MK-nın Baş katibi, üç il sonra isə SSRİ-nin birinci və sonuncu prezidenti olmuş Mixail Qorbaçov Amerikaya rəsmi səfərə getmişdi. Onun Kaliforniya ştatında yerli erməni elitəsi ilə görüşündə əsas mövzu Dağlıq Qarabağ məsələsinin hayların xeyrinə həll olunması idi. Bu məsələdə tarixin "əzabkeş" ermənilərə qarşı ədalətsiz davrandığını söyləyən Qorbaçov problemi MK-nın Siyasi Bürosuna çıxaracağına söz verir. Bu vədin qarşılığında Amerika Erməni İcməsi Qorbaçov və onun xanımına erməni əsilli rəssam Ayvazovskinin "Peterburq. Vid na streлку Vasilyevskoqo ostrova" əsərini, zəlyan Şakinyan ailəsi isə XVII əsrə aid rus əlyazmalar kitabını hədiyyə edirlər. SSRİ-nin birinci ledisi Raisa Maksimovna Qorbaçovaya isə briyantlarla bəzədilmiş qolbaq bağışlanı.

Hiyərlərlə təmahkarlığın sintezindən yoxlanmış hay həyasızlığının bütün üsul və taktikalrı tükənmək üzrədir. Məkrli məqsədlərinə çatmaq üçün maraqlı tərəfləri pulla, bəxşişlə (xüsusən qadınları ilə) satın almaq üsullarının çoxdan köhnəliyini anlamamaq istəməyən Paşinyanın və erməni diasporunun ağır çəmədiyi ünvan, döymədiyi qapı qalmayıb. Hansı ünvanlara üz tutmalarından, kimlərin qarşısında diz çökmələrindən asılı olmayaraq, bütün yollar onları Bakının ayağına gətirəcək. Məgər tarix nə vaxtsa məğlub ölkənin bundan fərqli aqibətinin şahidi olubmu?

Bakının Qarabağ erməni icmasına ikinci görüşün Azərbaycanın paytaxtlarında təşkil edilməsi ilə bağlı təklifi cavabsız qoymasına onların düşükdükləri vəziyyətdən tam hali olmaları, ya da kənar təhdidlərin qarşısında boynubükük qaldıqları qənaətinə gətirir. Düşü-

üstəlik, bir həqiqəti də görməli və anlamalıdır ki, onların belə bağlılığına İrəvan, nə Paris, nə Tehran, nə də Rusiya sülhməramlıları artıq Azərbaycanın sərə və ədalətli mövqeyi qarşısında nəse edə bilməyəcəklər.

Nəhayət, Qarabağ ermənilərinə yekun sözümlər: əgər iki yüz il bundan əvvəl köçürüldüyünüz Qarabağımızda bu gün də yaşamaq istəyirsinizsə, reallıqla razılaşın. Yoxsa, bunun Azərbaycan ərazisində tərək etməkdən savayı alternativiniz yoxdur. Bu seçim şansısı isə sizə Prezident İlham Əliyev səviyyəsində bəyan edilib.

İmran BƏDİRƏNLİ, "Xalq qəzeti"

Ekspert rəyi

Rasim MUSABƏYOV,
politoloq

Qarabağın erməni icmasının nümayəndələri ilə birinci görüş Rusiya sülhməramlılarının iştirakı ilə Xocalıda baş tutdu. İkinci görüş üçün onları Bakıya dəvət etdik. Qarabağ ermənilərinin Azərbaycana reintegrasiyası kimi problemlər var. Amma Bakıya gəlmək istəmərlər, deyirlər ki, məsələnin beynəlxalq formata müzakirəsinə ehtiyac var. Bu o deməkdir ki, Qarabağ ermənilərini təmsil edənlər qanunsuz, cinayətkar, hərbi xuntanın adamlarıdır. Çox desinlər ki, biz onlarla danışıq gedirik, halbuki, hər birinin boynunda konkret cinayət maddəsi var və istənilən vaxt həbs olunaraq dustaqlanayana salına bilərlər. Amma biz onlara fürsət veririk ki, gəlin problemləri bir yerdə müzakirə edək. Teki ağıllansınlar. Bir dövlət olaraq bizim qarşımızda kiçik icmanın nümayəndələridir. Sülhməramlılar orada yaşayan 50-60 min ermənidən danışırlar. Özlərinin yalandan bağırırdıqları kimi, sayları lap 120 min olsun. Azərbaycanın azı otuz rayonun əhalisi 120 mindən çoxdur. Yəni, ərazisinə və əhalisinə sayına görə onlardan böyük rayonlardır. Azərbaycanda əksər etnik icmalarının sayı da ermənilərdən çoxdur. Biz ermənilərin heç bir ölçüyə qarşısında diz çökmələrindən asılı olmayaraq, bütün yollar onları Bakının ayağına gətirəcək. Məgər tarix nə vaxtsa məğlub ölkənin bundan fərqli aqibətinin şahidi olubmu?

Milli Məclisin deputatı Fazil Mustafaya qarşı silahlı hücum İranın terrorçu mahiyyətinin növbəti təzahürüdür. Azərbaycan ictimaiyyətinin qənaəti bundan ibarətdir. Əlbəttə, belə düşünmək üçün əsaslar yetərlidir. Ölkənin ayrı-ayrı dairələrinin Fazil bəy, guya, dünyasını dəyişdiyini iddia edib şadanalıq etməsindən tutmuş, deputata ünvanlanmış təhdidlərə, bir çox məqamları vurğulamaq mümkündür. Həqiqətən, çox acınacaqlı durumdur. O boyda ölkənin siyasi sistemi Fazil Mustafanın əlində girinc qalıbmış. Bax, elə budur o sistemin çürük mahiyyətinin göstəricisi. Axı, Fazil bəy heç nə etmədi, sadəcə, danışdı, öz fikrini deyirdi. Bu yerdə yadıma "Nəsimi" filmindəki məşhur epizod düşür. Nəsimini azadlığa buraxan Əmir Teymur buna görə onun hədəvərində dayanan və səs-küy salan saxta dindarlara belə demişdi: hanı sizin kəlamınızın kəraməti? Ne vaxtdək mən baş kəsməklə qələbə qazanacağam?!

İranın söz düşmənçiliyi: Fazil Mustafanın günahı nə idi?

Molla rejimindən bundan savayı nə gözləmək olar?

Əlbəttə, İran terrorla əsla qələbə qazana bilməyəcək. Söz düşmən münasibəti isə molla rejiminin tərəfdarlarının kəlamının olmadığından xəbər verir. Sual olunur: İrandakı dairələr nə üçün Fazil bəyə qarşı düşmən münasibət-dədirlər? Səbəb aydındır. Fazil Mustafaya çıxışlarında İrani tənqid edirdi. Nə üçün? Ona görə ki, deputat İranın Azərbaycanda din adı altında apardığı pozuculuğun, bölücülüğün mahiyyətini geniş ictimaiyyətə çatdırmağı vacib sayırdı və haqlı idi. O demirdi ki, nəyə görə, məsələn, Şirazda hansısa dini ayin düzgün icra olunmur və sair. Bəli, Fazil bəy, bilavasitə, İrandakı İslam adına ortada olan klerikal, teokratik baxışlara münasibətdə nə isə söyləmədi. F.Mustafa o baxışların Azərbaycana transformasiyasından narahatlıq keçirir və bunu müxtəlif tribunalarda, o cümlədən, Milli Məclisdə bəyan edirdi. Etməməliydi?!

Bir çox şeyləri etməməli, etməkdən uzaq durmalı olan, məhz İrandır. Fars molla rejimi özünü Azərbaycan hədəfini unutmaldır. Unutmaldır ki, bu ölkə onun düşündüyü kimi, İrandan qopma deyil. Hələ bir qədər tarixə nəzər salıb fikirləşməlidir ki, hazırda bayrağına baxdıqları, himnini dinlədikləri ölkə Səfəvi türk dövlətinin mirasıdır. Teokrat molların oturub indi gəldikləri duruma şükür eləməkdənsə, Azərbaycanı tarixi səhv kimi görmələri, yumşaq desək, düzgün deyil. Fazil Mustafa düzgün olmayan bu məqamı, Tehranın ölkəmizdə təsir dairələri yaratmaq istiqamətindəki "fəaliyyətini", başıpozuq dindar kütləsinin istehsalı üzrə konveyer formalaşdırmaq istiqamətindəki davamlı işlərini tənqid edir, bunun dövlətçiliyimiz üçün zərərini anladır. Yeni, fakta əsaslanmış sözlə mübarizə aparırdı. Onun sözüne qarşı İrandıq dindarların deyiləcək nəyisə var idimi? Xeyr! Onlar hansısa arqument səsləndirə bilirdilərmə? Əsla! Çünki deməyə nə sözləri var, nə də əsasları.

Nə desinlər, deyə bilməzlər, axı. Arzın o tayı ilə bu tayının bir-birindən ayrılması böyük türk varlığına misilsiz təzavüz idi. İki xalqın bir-birindən ayrı salınması cinayət mahiyyəti daşıyırdı. Demələri mümkündür deyil ki, Arzın o tayı azad, hürr yaşamaq istədiyi, fars şovinizminin boyunduruğundan xilas yolları barədə düşündüyü üçün, bu tayının azadlığı onlar üçün böyük mənavi stimuldur. Deyə bilməzlər və ona görə bu tayı zəhərləmək, Azərbaycanda fars-başlılar hazırlamaq yolu tuturlar. Müqavimət görəndə isə təhqirlərə və təhdidlərə keçirlər. Budur, İranın klerikallığının dəst-xətti. Budur onun mahiyyəti. Məgər İslam təhqir və ya təhdidmi deyir? İslam, hətta, din yolunda olmayanlara münasibətdə də nəlyiq rəftarı inkar edir, maarifləndirməni rəhbər tutur. Dinimiz terroru, sui-qəsdə son dərəcə böyük günah görür. İranın isə bu qeyri-insani davranışı sistemləşdirdiyi, ideologiya halına gətirdiyi birmanalıdır.

Bələ nəticəyə gəlirik ki, İranın fars molla rejimi özü üçün ayrıca din icad edib, sadəcə, ona təzə ad tapa bilmədi-

yəndən, İslam kimi qələmə verir. Əminliklə demək olar ki, molların uydurduqları din İslamı bütün dünyada gözəndən salmaq cəhdindən başqa bir şey deyil. Heç şübhəsiz ki, bu cəhd beynəlxalq birliyin müsəlmanlıq qarşı antoqonist baxışlara köklənmiş dairələri tərəfindən ciddi şəkildə idarə olunur. Fazil Mustafaya da çıxışlarında bunlardan, İranın din "icadından", uydurmalarından danışdı. Danışmamalıydı? Axı gördü ki, Tehran rejimi müxtəlif vasitələrlə özünün "dindarlığını" Azərbaycana sırıyib insanımızı zəhərləməklə məşğuldur. Gördü ki, İran dairələri Azərbaycanın dünyəvi modelinə qəsd ritorikasını işə salıblar. Gördü ki, Tehran ölkəmizdəki başıpozuqlarının köməyi ilə Bakıda düzənlənən hər vacib tədbir öncəsi Azərbaycana dünyanın qorxduğu dini fundamentalizmin tüğyanı yuvasına çevirmək məqsədi "təşəbbüslər" qaldırır, "kampaniyalar" düzənləyir.

Fazil Musrafa anti-İran baxışlarında tək olmayıb. Müstəqil Azərbaycanda ictimai fikir hər zaman İrani saxta görüb. Həmişə ziyalılarımız bu ölkəni səmimiyyətdən uzaq sayıblar, belə demək mümkünsə, İran islamçılığını həqiqi dinə həqarət biliblər. Çıxışlarında da bunu bildiriblər. Yazıçı, publisist Rafiq Tağı da zamanında bildirdi. Nə oldu? Qətlə yetirildi. İran sözün bax belə bir düşməndir. Hamı başqa dövlətin işinə qarışsan, onun varlığını qəbul etməyəsən, həm də bu dövlətin ziyalısına, aydınına qəsd edəsən! Bu qədr həyasızlıq və azgınlıq dolu məkr! İranın dövlət düşüncəsi bu anormalıq üzərindədir. Fazil Mustafa da bu anormalıqın hədəfinə çevrildi.

İranın dövlətçilik düşüncəsi özünün bəsit maraqları naminə Ermənistan kimi fəaliyyəti Allahsızlıq olan bir quzğun birləşməsi ilə işbirliyinə əsaslanır. Budur, ölkənin quru qoşunlarının komandanı Kiomərs Heydəri Azərbaycana qarşı çirkin iftiralar səsləndirdiyi açıqlamasında, rejimin Ermənistanı təəssübkeşliyini qabardıb və bildirib ki, Tehran onun sərhədlərində dəyişikliyə icazə verməyəcək. Ancaq 30 ilə yaxın müddətdə müsəlman Azərbaycanının sərhədlərinin pozulmasına göz yumdu. Belə din "təəssübkeşidir" İran! Məscidlərdə donuz saxlanmasına göz yuman şərqlənlərin idarə etdiyi dövlətdir İran! Müsəlman türklərin dövlətçilik mirasını "mənimsəmiş" kitabı fars millətçiliyinin İran adı ilə qararlaşmış dövlətinin mövcudluğu, bütövlükdə türk dünyasına təhdiddir.

Bəli, sonda bir daha deyək ki, türk düşməni Ermənistan kimi, digər türk düşməni fars şovinizmi də sözə düşməndir. Qətiyyənlər fərqlənmirlər, tam şəkildə tapışıblar. Onlar terror törətməkdə də bir-birlərini tamamlamaqdadırlar. Həm Ermənistan, həm də İran dövlət miqyasında terroru, terrorçunu dəstəkləyən ölkələrdir.

Terror niyyətlərinin sözdən, fikirdən çəkinmələri isə bu hikmətlərin doğruları, reallıqları anlatması məramından irəli gəlir. O reallıqların ki, tarixidir və onların dönə-dönə dilə gətirilməsi İranın bir dövlət kimi saxtılığı, fars imperializminin məhsulu olduğunu ölkədəki bütün xalqların yaddaşında möhkəmləndirəcəkdir. Səmimiyyətsizliyin, zülmün və istibdadın dövlət idarəçiliyinə hakim kəsildiyi quruluşlarda belə möhkəmlənmələrin baş verməsi saxtakarlıq üçün ölüm hökmüdür. Bu hökmün İran rejimi üçün də, saxta Ermənistan üçün də çıxarılacağı, şübhəsizdir.

Ə.RÜSTƏMOV,
"Xalq qəzeti"

İranın iddiası rədd edilib

Haaqa Məhkəməsinin hakimləri İran Mərkəzi Bankının ABŞ-da bloklanmış aktivlərinin 1,57 milyard dolları ilə bağlı qərar vermək üçün lazımı səlahiyyətə malik olmadıqlarını deyiblər. Bu barədə məlumatı "Assosyated Press" agentliyi yayıb.

Qeyd edək ki, ABŞ Ali Məhkəməsi 1983-cü ildə Livanda törədilən partlayış zamanı həlak olmuş 241 ABŞ vətəndaşına görə İranın Mərkəzi Bankına məxsus pulların təminatı kimi ödənilmə biləcəyi barədə qərar qəbul edib.

İran hökuməti isə buna etiraz edib və 2016-cı ildə ABŞ məhkəməsinin qərarından Beynəlxalq Haaqa Məhkəməsinə şikayət edib.

Bir ölkədə ki terror dövlət siyasətidir...

İranın Azərbaycana münasibətdə xəbisliyi bitib-tükənmir. Ölkəmiz 30 ildən çoxdur dövlət müstəqilliyini bərpa etsə də, Tehran rejimi Azərbaycanı müstəqil dövlət kimi hələ də qəbul edə bilmir. Ötən müddət ərzində İran qonşuluğunda dünyəvi, demokratik, sivil dünyanın qaydalarına uyğun fəaliyyət göstərən modern respublikanın mövcudluğunu qəbul edə bilmədiyini hər vaxtla nümayiş etdirib.

İranın Azərbaycana etdiyi hər pislik barədə bir geniş məqalə yazmaq bəs etməz. Azərbaycan sevdalıları bu faktları unutmadıqları üçün onları yenidən xatırlatmağa ehtiyac duymuruq. Sadəcə, onu deməkdə fayda var ki, bu faktlar İrandakı molla rejiminin Azərbaycana patoloji kin və nifrət bəslədiyindən xəbər verir. Vətən müharibəsində qazandığımız tarixi Zəfər, Azərbaycanın öz torpaqlarına, o cümlədən İrandan 132 kilometrlik hissəsinə sahib durması, Zəngəzur dəhlizinin açılması istiqamətində Bakının atdığı addımlar İranın indiyədək gizlətməyi bacardığı xain niyyətlərinin üzə çıxmasına səbəb oldu.

Ümumilikdə, Azərbaycanın müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra üzlaşdığı bür-

əvvəllər SEPAH-ı İran hökumətinin terror kampaniyalarının idarə olunması və maliyyələşdirilməsi üçün strukturu adlandırmışdı. Bu məlumatlar İranın terrorçu mahiyyətinə bütün dünyanın bələd olmasının göstəricisidir.

Sui-qəsdə cəhdin arxasında İranın dayandığı heç kimdə şübhə doğurmur

İranın terrorçu mahiyyəti bu günlərdə özünü bir daha göstərdi. Artıq Milli Məclisin deputatı Fazil Mustafaya martın 28-də edilən hücumun arxasında İranın dayandığı heç kimdə şübhə doğurmur. Bu, İranın son dövrlərdə Tehrandakı sə-

tün ağır vəziyyətlərdə İranın şər barmağı olub. Bu baxımdan İranın Azərbaycana münasibəti işğalçı Ermənistanın münasibətindən heç nə ilə fərqlənməyib. Ancaq hazırda hamı bu fikirle razılışır və açıq etiraf edir ki, İran-Azərbaycan münasibətləri müstəqillik dövrümüzün ən soyuq və gərgin dövrünü yaşayır. Bunun da səbəbkarı Azərbaycanda hansısa "sionist" qüvvələr axtaran, bu ad altında öz məqsədlərini pərdələyən İranın hazırkı mühafizəkar molla rejimidir.

İranın terrorçu mahiyyətinə bütün dünya bələddir

Bələ bir məşhur deyim var: velosipedi yenedən icad etməyə ehtiyac yoxdur. Bu deyim həqiqətən və vəziyyətdən çıxış yolonun hər kəsə bəli olduğu şəraitdə yeni variantların axtarılmasına ehtiyacın olmadığını özündə ehtiva edir. İran da mahiyyət etibarilə terrorçu dövlətdir. Bu, artıq dəfələrlə sübut olunmuş faktır. İran sanksiyaları altında olan ölkədir. Molla rejiminin başçılıq etdiyi üçün doğrudu təhlükələrin dərki ilk dəfə ABŞ-ın 1979-cu ildə İrana birtərəfli sanksiya tətbiq etməsinə gətirib çıxarıb. 2006-cı ildən molla rejimi BMT Təhlükəsizlik Şurasının, 2010-cu ildən Avropa İttifaqının sanksiyaları altındadır. Sanksiyalar İrana nüvə, raket və hərbi məhsulların əhəmiyyətli hissəsinin ixracını, neft-qaz və neft-kimya sənayesinə birbaşa xarici investisiyaları, neft məhsullarının ixracını, banklar, sığorta şirkətləri, habelə İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusu (SEPAH) və İran donanması ilə hər hansı əməkdaşlığı, maliyyə tranzaksiyalarını qadağan edir. Bundan əlavə, ABŞ, İsrail, Səudiyyə Ərəbistanı və Bəhreyn hakimiyyətləri 2019-cu ilin apreldən SEPAH-ı terror təşkilatı kimi tanıyırlar. ABŞ-ın atdığı bu addım müəyyən dərəcədə presedentsizdir: Vaşinqton ilk dəfə rəsmi dövlət strukturunu terrorçu elan edib. Üstəlik, Aq ev

firliyimizdə törədilmiş hadisədən sonra Azərbaycana qarşı ikinci terror əməlidir. Səfirliyimizə hücumu görə heç kimin cəzalandırılmaması bir daha göstərir ki, İran terrorçu dövlətdir. Bu ölkədə terror törətmək də cinayət sayılır.

Hücumun vaxtı təsadüfi seçilməyib

Bəs, Fazil Mustafaya edilən sui-qəsdin zaman seçimi təsadüfdürmü? Ən azı, iki məqam bu hücumun vaxtının təsadüfən seçilmədiyini göstərir. Əvvəla, sui-qəsd İsraildə Azərbaycan səfirliyinin açıldığı, Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramovun bu ölkədə səfərdə olduğu dövrdə törədilib. Bununla Azərbaycan-İsrail münasibətlərinə sanki demarş edən "çoxxərklik, zəngin dövlətçilik təcrübəsinə" malik İrandan nədənsə unudurlar ki, onların Azərbaycanın əleyhinə atdıqları hər addım Bakı ilə Tel-Əvivin daha da yaxınlaşmasına səbəb olur.

Digər tərəfdən, hadisənin Azərbaycan dövlət təhlükəsizliyi orqanları əməkdaşlarının peşə bayramı günü baş verməsi göstərir ki, xüsusi xidmət orqanlarımızın ölkədə sabitliyi və təhlükəsizliyi peşəkar səviyyədə təmin etməsi İranın xoşuna gəlir.

Tehran bundan öncə də Azərbaycanda terror törədib

Təəssüf ki, İran xüsusi xidmət orqanlarının Azərbaycanda törətdikləri terror aktları yaxın keçmişimizin bir hissəsidir. Onların ölkəmizdəki terrorçuluq əməlləri hər kəsə məlumdur. Buna nümunə olaraq, akademik Ziya Bünyadovun, yazıçı-publisist Rafiq Tağının qətlə yetirilməsini göstərmək olar. 2012-ci ildə Bakıda "Avroviziya" mahnı müsabiqəsi keçirilən zaman İranın ölkəmizdə planlaşdırıldığı terror həmlələri barədə çoxsaylı məlumatlar var idi. İran dövlətinin terror əməllərindən Yaxın Şərqi bir sıra ölkələri,

hətta uzaq Yunanıstan, Kipr kimi Avropa ölkələr də əziyyət çəkir.

Bu kontekstdə martın 30-da İran ordusunun quru qoşunlarının komandanı Heydərinin Azərbaycana münasibətdə çirkin iftira və böhtan xarakterli fikirlər səsləndirməsi də diqqətdən yayınmır. O, Azərbaycanda guya "sionist" qüvvələrin olması və 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın Suriyadan gətirilən İŞİD terrorçularından istifadə etdiyini və onların hələ də ölkə ərazisində olduğunu iddia edib. O, eyni zamanda, İran tərəfindən Ermənistanla sərhəddə dəyişikliklərə icazə verilməyəcəyini deyib.

İrandı komandanın açıqlaması Azərbaycanın Müdafiə Nazirliyinin sət etirazı ilə qarşılanıb. Nazirlik Azərbaycan ərazisində hər hansı xarici qüvvələrin olması haqqında İran tərəfinin ittihamının əsassız və tamamilə qəbulədlmaz olduğunu bildirib. Qeyd edilib ki, ümumiyyətlə, Azərbaycan ərazisində kənar elementlər mövcud deyil.

Səxavət HƏMİD,
"Xalq qəzeti"

Ekspert rəyi

Rizvan HÜSEYNOV,
hərbi-siyasi şərhçi

İranda yüksək hərbi vəzifə daşıyan şəxslərin açıqlamaları Tehranın Azərbaycanı yönəlik təhdidlərindən əl çəkmediyini göstərir. İran bizim regionda hərbi-siyasi müstəvidə böyük bir münasibət yaratmağa meyillidir. Amma burada bir məsələ var: İran nə qədər sözdən əmələ keçə bilər? Yəqin ki, bu hamını maraqlandırır. Azərbaycan dəfələrlə isbat edib ki, istənilən xarici qüvvədən ərazi bütövlüyümüzü və milli maraqlarımızı qorumağa hazırıq. Sözsüz ki, biz bu vəziyyətdə tək deyilik. Bizə müttəfiq ölkələr var. İstər qardaş Türkiyə, istərsə eyni probleməndən əziyyət çəkən İsrail və bir sıra başqa dövlətlər var. Bizə lazımdır ki, fərdsədən istifadə edərək, İrana açıq və gizli dəstək verən ölkələr bizim regionu yeni münasibətə ocağına çevirməsinlər.

İranın quru qoşunlarının komandanının açıqlaması isə boş-boğazlıqdır. Çünki hərbinin işi hərəkət etməkdir, döyüşməkdir. Mətbuata açıqlamaqlar vermək, mərsiyə oxumaq deyil. Yaxud hərbi palıtlar geyinib röllər, hərbi səpikdə Azərbaycanı təhdid edən videoları çəkmək, quş uçuşmaq, mahnı oxumaq İran daxilindəki auditoriya üçün keçərlidir. Amma qıraqdan çox gülcünc görünür və istehza doğurur.

İran adını İslam dövləti qoyub, ancaq qeyri-İslam maraqlarına xidmət edir. Gözdən pərdə asmaq üçün bildirir ki, guya burada İsrail gücləni. Ancaq bu regionda əsas problem erməni millətçiliyi və onların havadarlarıdır. Bu regionda bütün qan-qada, problem erməni qəsbkarlarından və ona dəstək verən İrandan gəlir.

Molla rejiminin polisi hicabsızları hədələyib

DİN-in bəyanatında bildirilir: Hicab İran mədəniyyətinin əsas dayaqlarından, təməl prinsiplərindən biridir

İranda ictimai-siyasi sabitlik bərpa olunmayıb, xalqın mövcud hakimiyyətə qarşı etiraz aksiyaları davam edir. Hökumətin etirazçılara qarşı görünməmiş cəza tədbirləri tətbiq etməsinə, hicab qaydalarını sərtləşdirməsinə baxmayaraq, ayrı-ayrı şəhərlərdə müxtəlif səbəblərlə, xüsusən ölkədəki inflyasiya üzündən əmək haqqı və pensiyaların verilməməsi ilə bağlı mitinq və nümayişlər keçirilir.

GunazTV-nin verdiyi məlumata görə, bu günlərdə İran parlamentinin milli təhlükəsizlik və xarici siyasət komissiyasının üzvü Mahmud Əhmədi Biğəş hakimiyyətin iqtisadi siyasətini tənqid edib. O, bu barədə özünün twitter hesabında paylaşım edib.

Millət vəkili İranın Proqram və Büdcə Təşkilatının rəhbəri Məsud Mirkaziminin inflyasiyanı nəzərə almı biləcəkləri ilə bağlı çıxışını əsaslı iddia adlandırdı: "Müəllimlərin bir aylıq əmək haqlarını ödəməyə gücü çatmayanlar böyük iddialar edirlər".

Qeyd edək ki, son vaxtlar müəllimlər və təhsil işçiləri əmək haqları ödənilmədiyini üçün İranın onlarla şəhərində etiraz aksiyaları keçiriblər. Eyni zamanda, ayrı-ayrı şəhərlərdə gənc qadınlar hicabla-

rını ataraq rəqs etməklə hökumətə etirazlarını ifadə edirlər.

Həmədan şəhərində isə dünən təkli sürücüləri etiraz aksiyasına qoşulub. Bu barədə işçi hərəkatının fəalları məlumat yayıblar. Sürücülər qanunla nəzərdə tutulmuş hüquqlarının təmin olunmadığını, sığorta xidmətlərindən istifadə edə bilmədiklərini və nəzərdə tutulmuş subsidiyaların verilməsinə etirazlarını bildiriblər.

İranın Gilan əyalətinin mərkəzi Rəşt şəhərində məcburi hicab qaydalarına əməl olunmaması ilə bağlı 5 iş yeri bağlandı. Bununla yanaşı, Noşəhrdə hicab pozuntusu və orucluğu ayında qonaqlara xidmət göstərdiyinə görə (oruc qaydalarının pozulması) 3 kafe və restoranın lisenziyası ləğv edildi. Martın 28-də isə Mazandaran əyalətinin Amol şəhərində turist əyləncə mərkəzi musiqi səsləndiriyinə görə qapadılıb. Kohgiluyə şəhərində də 7 restoran və müəssisənin lisenziyası orucluğu ayında qonaqlara xidmət göstərdiyi üçün ləğv edildi.

Rəşt şəhərində də hicabla bağlı insident baş verib. Cəlil Mir Hüseyni adlı molla bir neçə qadın tərəfindən döyüldü və bıçaqlandı. Bu barədə Rəştin "Naib əl-Sədr" din mərkəzinin başçısı Əbdülbaqi İshaqi məlumat yayıb.

Şahidlərin dediyinə görə, molla küçədə qadınların geyim tərzinə irad bildirdiyi, hicab qaydalarına riayət etmədikləri bəhanə ilə onları təhqir etdiyi üçün döyüldü. Yaralı molların xəstəxanaya çatdırıldığı, qadınların isə hadisə yerindən qaçdıqları bildirilir.

Son günlərdə İranın Daxili İşlər Nazirliyi də hicabsızları hədələyən bəyanat yayıb.

Sənəddə hicabın İran mədəniyyətinin əsas dayaqlarından, təməl prinsiplərindən olduğunu və bu sahədə heç kəmə güzəşt edilməyəcəyi qeyd edilib. Eyni zamanda, məcburi hicab qaydalarının pozanların xarici düşmənlərin əlallatları olduğunu iddia olunub.

Qeyd edək ki, son aksiyalar zamanı İranda məcburi hicab qaydalarına etiraz edən 36 qadın hökumət məmurları tərəfindən öldürüldü. Etiraz aksiyalarının nisbətən səngiməsindən sonra, xüsusən son günlər məcburi hicab qaydalarına riayət edilməməsi və oruc tutulmasına görə onlarla iş yerinin fəaliyyətinə qadağa qoyulub.

P.ƏMİRCANOV,
"Xalq qəzeti"

“Heydər Əliyev xatirələr işığında” layihəsinin qonağı olmuş ictimai-siyasi xadim Əhməd Əhmədov ilə söhbətimizi davam etdiririk.

II söhbət

– Əhməd müəllim, belə demək mümkündürmü ki, sizin Füzuliyyə təyinatınızda Heydər Əliyev haqlı çıxdı və orada işlədiyiniz müddətdə onun etimadını doğrultdunuz?

– Əlbəttə, başqa necə ola bilərdi. Sovet dövründə heç vaxt yüksək göstəriciləri ilə fərqlənməyən Füzuli rayonu orda çalışdığım 7 ilin hər birində yüksək nailiyyətlərinə görə keçici qırmızı bayraq aldı. Birinci bayraq alanda hamı məəttəl qalmışdı. Həmişə danlanan, tənqid olunan rayon birdən-birə belə uğur qazanır.

– Yəqin, bu uğurların qazanılmasında Heydər Əliyevin sizə real dəstəyi az olmayıb? Sizə vəd etdiyiniz köməyi göstərdimi?

– Bunsuz uğur qazanmaq mümkün olardı?! Nə məsələ qaldırırdıq, dərhal onu diqqətdə saxlayır və müzakirəyə çıxarıb həll edirdi. Məsələn, mən Füzulidə işə başlayanda, rayonun üzümünə yanaşı, beş min ton pambıq planı da var idi. Mərkəzi Komitənin kənd təsərrüfatı üzrə katibi Hacı İbrahimova telefon açdım və dedim, “Füzulinin 5 min ton pambığına növbəti ildə plandan çıxarmaq nəzərdə tutulur. Onu bu il götürürün, biz də üzüm planını artıracaq. Rayon üzüm üzrə ixtisaslaşsınsa, bu pambığı indidən yığıdırmaq lazımdır”.

Dedi: “Əhməd, mən sənin mövqeyini dəstəkləyirəm, amma bu Heydər Əliyevin səlahiyyətində olan bir məsələdir. Gərək o özü buna razılıq versin. Heydər Əliyev Moskvadadır, gəlsin təklifini ona çatdırırıq”.

Üç gün sonra Heydər Əliyev Moskvadan gəldi. Bir gün keçməmiş Hacı İbrahimov mənə zəng vurdu ki, “Heydər Əliyev razılıq verdi, 5 min ton pambıq sizin plandan çıxarıldı”. Sonra Heydər Əliyev özü mənə telefon açdı və özünəməxsus şirin bir tərzdə dedi: “Əhmədov, eşitdim pambığı planından çıxartmaq istəyirsən. Əvəzində nə verəcəksən?” Dedim: “Heydər Əliyev üzüm əkin sahələrini artıracağıam”. Soruşdu, “Nə qədər artıracağısan?” cavab verdim ki, 1500 hektar. Dedi, “Əhmədovdə bu böyük rəqəmdir. Yaxşı, mən razıyam, başla”.

Biz isə 1500 yox, 3 min hektar üzüm əkdik. Bütün Arazboyu əkin sahələrində üzüm plantasiyası saldıq. Növbəti ildə görülməli işləri bir il qabağa saldım...

1981-ci ildə Cəlilabadda üzümçülük üzrə respublika müşavirəsi keçirildi. Müşavirədə əvvəlcə Cəlilabaddın birinci katibi İbrahim Qurbanov çıxış edib əhdəlik götürdü. Sonra mənə söz verildi. Bizim üzüm planımız da 68 min tondur. Çıxış edəndə dedim, bu il 90 min ton üzüm verəcəyik. Heydər Əliyev yerindən qayıtdı ki, “Əhmədovdə bəs deyirlər sizdə 100 min ton üzüm var”. Dedim: “Heydər Əliyev düz deyirsiniz, 100 min ton üzüm olacaqdı, amma 2 min 700 hektar üzümçülüğü dolu vurdu. Bu olmasa, əlbəttə 100 min ton üzümünüz olacaqdı”. Dedi: “Yox, deyirlər üzümçülük dolu vursa da, 100 min ton üzüm olar”. Dedim: “Heydər Əliyev, son gilasənə qədər yığılacaq”. Dedi: “O son gilasənən 100 min ton olacaq, olmayacaq?” Dedim, “100 min tona söz verə bilmirəm”. Dedi: “Eyb etməz, mən sizi 100 min ton nəzərdə tutmuşdum, amma indi ki arayıb verirsən, bunu nəzərə alaram. Siz də elə eliyin ki, üzüm tam yığılsın”.

Üzüm də qıp-qırmızı qızarmışam, tər basıb mənə. O biri katiblərdən fərqli olaraq gəncəm, belə toplantılarda təcrübəm elə də yoxdur. Sonradan bir neçə katib mənə yaxınlaşdı ki, Əhməd müəllim siz düz elədiyiniz bu başdan yüksək rəqəmə söz vermədiniz. Dedim, mən Heydər Əliyevə yalan vəd verə bilmərəm...

Üzümü yığıb 68 min tona çatan günü özü mənə telefon açdı. Artıq planı doldurmuşduq. Dedi: “Əhmədovdə təbrik edərəm, planı doldurmuşsan. İndi nə gözləyirən?” Dedim: “Heydər Əliyev 90 min ton olacaq”. 90 min ton üzümü yığıb məlumat verən günü də zəng vurdu. Dedi: “Təbrik edirəm. Sözündə tutdun, sağ ol. Əlavə yənə nəse olacağıam?” Dedim: “3 min tona yaxın məhsulunuz da olacaq”. Dedi: “Yaxşı, nə bacarırsız yığın, məhsul qalmasın”.

– Əhməd müəllim, bildiyiniz qədər Heydər Əliyev rayonlara tez-tez səfər edər, zəhmət adamları ilə bir-başə təralarda, üzüm plantasiyalarında, zəmilərdə görüşürdü. Sizin katib olduğunuz vaxtlarda Füzuliyyə gəldimi?

– Füzulidə işlədiyim ikinci il – 1982-ci il idi. Kabinetdə oturmuşdum, zəng gəldi. Telefonda Rafael Allahverdiyev idi. Dedi: “Yunus Qəhrəmanı cavab ver”. Yunus Rzayev dedi: “İndi çıxmışam kişinin yanından. Heydər Əliyevin tapşırığı ilə üç gündən sonra sizin rayonda üzümçülərin respublika müşavirəsi keçiriləcək. Respublika aktivindən tədbirdə 600 nəfər iştirak edəcək. İndi sənə zənglər gəlməyə başlayacaq. Amma, səni tanıdığım üçün deyirəm, o zənglərin heç birinə fikir vermə, öz bildiyin kimi hazırlıq gör”.

Telefonu qoyub, bir neçə dəqiqə bu tədbirin miqyasını təsəvvür etməyə çalışdım. Heydər Əliyevin keçirdiyi belə müşavirələr iki hissədən ibarət olurdu. Birinci hissədə səhər saat 9-dan günüorta saat 3–4-ə qədər rayonun təsərrüfatlarını gəzir, zəhmətkeşlərlə görüşür, onların fikirlərini dinləyir, rayon fəallarının müşavirəsini keçirir, ondan sonra respublika müşavirəsi başlayır və axşam düşənə qədər davam edirdi. Bəzən gecə saat 12-ə, 1-ə qədər çəkirdi.

Yunus Rzayev dedi: “3-4 təsərrüfatda görüşlər üçün şərait yarat. Elə et ki, yolüstü təsərrüfatlar olsun, çox içəri ərazilərdə olmasın”. Heydər Əliyev gəlir əvvəl sahələrə baxır, sonra görüş keçirir, tarla düşərgəsində kolxoz sədrləri 4-5 dəqiqə məlumat verir, sonra özü çıxış edirdi və sonda sual-cavab olurdu.

Onun gəzəcəyi bütün kolxozlarda tarla düşərgəsi yaratmaq lazım idi. İyulun 18-i, qızmar hava, biz də yüngül konstruksiyadan örtüklü səhnə düzəltməliyik. Heydər Əliyevin özünəməxsus tələbləri vardı. O, düşərgələrdə düzəldilən səhnələrin çox hündür olmasını xoşlamırdı. Deyirdi, bizi göyə qaldırmanın, vətəndaşların yanında olaq. Ona görə səhnə yerdən, təqribən, 50-60

“Deyirlər, Araz boyu kolxozları sovxoz olmağa qoymursan...”

santimetr hündürlükdə olmalıydı ki, o camaatı, camaat da onu görsün.

Üç gün yatmadım. Ancaq arada sərin düş qəbul edib özümü ayıldırıdım ki, işləri başa çatdırı bilim. Üç günə əhalini səfərbər edib lazım olan bütün işləri yekunlaşdırdım, 5-6 kolxozda düşərgələr saldıq, səhnələr quraşdırdıq.

Heydər Əliyev o vaxtlar da rayona qatarla gəlirdi və artıq rayonda “Çayka” avtomobili ilə hərəkət edirdi. Rayonun birinci katibi də onunla arxa oturacaqda oturur, yol boyu təsərrüfatlar haqqında məlumat verir, onun suallarını cavablandırır, verdiyi tapşırıqları qeyd edirdi.

Səhər saat 8-də Heydər Əliyev Horadizdə qatardan düşdü. Dəmiryol vağzalında üç mindən çox vətəndaş toplaşmışdı. Dedi: “Əhmədovdə, mən demişdim axı vağzala adamlar toplaşmasınlar”. Dedim: “Heydər Əliyev inanın biz heç kimə bura gəlməyi deməmişik, özləri ordan-burdan öyrənib toplaşıblar. Onların qarşısını necə kəsə bilərdik”.

Məktəblərin hansındansa Heydər Əliyev xüsusi sevgisi olan bir müəllim pioner qalstukunda 100 məktəbli çıxarmışdı vağzala. Heydər Əliyev düşüb bir neçə dəqiqə camaata əl elədi, “Çox sağ olun! Əziyyəti çəkmisiniz” deyib, maşına oturdur və təsərrüfatlara yola düşdü. Şamama Həsənovanın sahəsində baxdı ki, artıq pambıq yoxdur, yerinə üzüm əkilib. Şamama xanım dedi: “Heydər Əliyev bu pambığın qohum-qardaşı çox idi. Üzümün o qədər qohum-qardaşı yoxdur”. Heydər Əliyev güldü və soruşdu: “O nə deməkdir?” Dedi: “Pambığın dalyca gələn çox olurdu, amma üzümün dalyca Siz gəliniz”. Dedi: “Darıxma Şamama, gələcəklər. Bu üzüm bizə çox böyük xeyir verəcək”.

Şamama xanımın kolxozundan çıxıb növbəti kolxoza getdik. Yol da mənə dedi: “Əhmədovdə, Yunus Rzayev sənəndən şikayət edir”. Yunus Rzayev də Üzümçülük və Şərabçılıq Komitəsinin sədri idi. Yunus müəllim o vaxt çox məşhur bir insan idi. Qərbi Azərbaycandan idi və o vaxt ermənilər onu həbs etdirmək istəyəndə, Heydər Əliyev onu xilas edib Azərbaycana gətirmişdi. Əvvəl Şamaxı rayonuna birinci katib, sonra da Respublika Üzümçülük və Şərabçılıq Komitəsinə sədr gətirdi. Çox etibarlı, sədaqətli, işini bilən adam idi. Dedim: “Heydər Əliyev, onunla elə bir problemimiz yoxdur. Yunus müəllimlə çoxdan işləyirik”. Dedi: “Yunus deyir ki, sən bu Araz boyu kolxozları sovxoz olmağa qoymursan”. Deməli, təsərrüfatlar kolxoz olanda qalır Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin sərəncamında, sovxoz olanda keçir Yunus müəllimin sədr olduğu Üzümçülük və Şərabçılıq Komitəsinin sərəncamına.

Bu sözləri deyəndə biz o kolxozlardan birinin – Sabir adına kolxozun ərazisində idik. Dedim: “Heydər Əliyev, bu təsərrüfat Sabir adına kolxozdur. 750 hektar üzüm bağı var. Böyük təsərrüfatdır, bu yaşayış məntəqəsinin 15 minə yaxın əhalisi var. Suvarılan ərazidir. 15 min ton üzüm verəcək. 15 min ton məhsulun qiyməti budur. Bu təsərrüfat kolxoz olduğu üçün məh-

sulun dəyərini 25 faizini kolxozun bölünməz fonduna ayırma bilir. Bu da hardasa ildə 2-3 milyon manat vəsait deməkdir. Bu fond kolxozun sərəncamındadır və təsərrüfat bu fondla olan vəsait hesabına məktəb, bağça, öz işçiləri üçün fərdi ev, klub tikə, su çəke, yol sala bilər. Fondun İdarə Heyətinin yeddi üzvü var, sərsəvir və məsələni həll edir. Bununla bərabər, kolxoz yerli büdcəyə və respublika büdcəsinə pul köçürür. Biz bu kolxozları sovxoz etsek, təsərrüfat gərək İttifaq büdcəsinə, respublika və rayon büdcəsinə pul versin. Qazandıq puldan Dövlət Plan Komitəsinin razılığı olmadan da bir manat xərcləyə bilməz”.

Heydər Əliyev mənə maraqla dinləyəndən sonra, qayıtdı ki, deyirsən yeni bu qədər fərq var? Dedim: “Bəli. Mən istəmirəm kolxozların qazandıq pullar kənara çıxsın. İstəyirəm rayonda bir tikinti idarəsi yaradılsın və kolxozlar nə istəyirlər – bağça, məktəb, klub tiksinlər, su, yol çəksinlər və beləcə kəndlərimiz abadlaşsın”. Dedi: “Bu vaxta qədər biz xeyli kolxoza sovxoz etmişik, deyirsən düz eləməmişik?” Dedim: “Düz etmişiniz”. Dedi: “Sən başa düşmədim. Deyirsən bunları sovxoz etmək düz deyil, amma eladıklarımızı deyirsən düz eləmişik”. Dedim: “Heydər Əliyev, siz zəif, kasıb təsərrüfatları sovxoz edirsiniz ki, dövlət o təsərrüfatlara kömək etsin, vəsait ayırsın, onların ssuda borclarını ödəsin, tikintilərini maliyyələşdirsin”. Bir qədər fikrə gedib dedim: “Əhmədovdə mən yoldaşlara nə qədər deyirəm bunu əsaslandırın, bir düz-əməlli izahat ala bilmirəm, amma sən bu 10 dəqiqəyə hamısını çox aydın izah elədin. Gərək onlar da bunu başa düşsünlər”.

Ulu öndərin bu sözdən başa düşdüm ki, Heydər Əliyev özü bunları çox yaxşı bilir, sadəcə mənəm bu məsələyə yanaşmamı öyrənmək istəyir. Əlbəttə, Heydər Əliyev bütün məsələlərdə Azərbaycana, xalqı və regionlarımızın inkişafını düşünürdü və yalnız bizə faydalı olan qərarlara üstünlük verirdi. Bəzən bunun mahiyyətini geniş açırdı ki, Moskva qısqanclıq edər...

Qarşıda biz Məmməd Əsgərov, Yunus Rzayev və respublikamızın başqa nümayəndələri gözləyirdi. Heydər Əliyev maşından düşən kimi Yunus Rzayevə üzünü tutub dedi: “Yunus biləsən ki, mən Əhmədovdənin tərəfindəyəm. Əhmədovdə düz deyir, bu kolxozları sovxoz eləmək olmaz”.

Məmməd Əsgərov Heydər Əliyevə “Heydər müəllim” deyəni iki üç kişidən biri idi. Dedi: “Heydər müəllim, mən də deyirdim kolxozları sovxoz eləmək olmaz”. Dedi: “Nə deyirdin? İki-üç dəfə sənəndən soruşdum, düz-əməlli bunu əsaslandırma bilmədin. Əhmədovdə mənə bunu elə sadə izah etdi, daha kimsə mənə başqa cür yoxa bilməz”. Bununla da məsələ bağlandı...

Yolda mənəndən hər bir kənd haqqında məlumat soruşurdu. Həmin kəndə çatanda o kənd, oranın əhalisi, təsərrüfatı haqqında elə izahlar, məlumatlar verib, insanlar haqqında elə danışırdı, özüm məəttəl qalırdım. O deyirdi ki, düşərgələrdə 300-500 adam olsun, amma 3 min, bəzən 5 min adam toplaşdır. Kimə demək olardı ki, gəlmə, hamı Heydər Əliyevə görməyə maraqlı idi. Çünki onun haqqında o qədər maraqlı əhvalatlar, əfsanəyə bənzər gerçəklər eşitmişdik, hamı onu görmək istəyirdi.

Bir kolxozda da çıxışlar qurtardı, özü danışırdı, sonra camaata üz tutdu ki, kimin sözü var. Arxadan ahıl yaşda bir kişi əlini qaldırdı ki, mənəm sözümdür. İyulun 18-i, göydən od tökülür, kişinin başında da qoyun dərisindən yekə papaq, əynində qara köynək, qara kostyum. Üzünü də gün qaraldıb. Dedi: “Yoldaş Əliyev, mənəm sözümdür”. Mən bunu tanımadım. Heydər Əliyev altından-altından baxdı ki, yeni bu kimdi. Mən üzümün ifadəsilə göstərdim ki, tanıyıram. Ulu öndər vaxt qazanıb bunu öyrənmək üçün dedi: “Kişi, gəl qabağa, gəl çıx bura”. Gəldi lap Heydər Əliyevlə iki-üç metr aralıda dayanıb dedi: “Yoldaş Əliyev, siz bizə bir katib göndərmisiniz, cavan oğlandır, heç mən tanıyıram. Mən “Qırmızı Oktyabr” sovxozunun heyvandarlıq fərmasında çoban işləyirəm. Katib iki dəfə bizim fərmada olub, istirahət günlərim olduğu üçün mən evdə olmuşam, onu görməmişəm. Bizim nə problemlərimiz olsa, o həll edir. Üzümüzlə bağlı sözümdür yoxdur. Mən istəyirəm Füzuli camaatının bir arzusunu Leonid İliç Brejnevə çatdırasınız. Əslində bu arzu bütün Azərbaycan xalqının arzusudur. Amma çatdırıram bilirik”. Heydər Əliyev qışları çatıldı və bir az da təbəssümlə soruşdu: “Nə arzudur elə?” Kişi dedi: “Biz sizin döşünüzdəki o ulduzun yanında ikinci ulduzu görmək istəyirik. Xahiş edirik bu sözümdü bizim adımızdan Brejnevə çatdırasınız”. Bu sözümdü bitirər-bitirməz burda olan beş min adamın gurultulu alqışları başladı. Alqışlar dayanmaq bilmir. Heydər Əliyev özünəməxsus təbəssümlə kişiye, camaata baxdı sonra dedi: “Yaxşı kişi, çatdıraram”.

Gəlib maşına oturanda dedi: “Əhmədovdə rəngin yaman ağarmışdı. Kişini tanıyırdım”. Cavab verdim ki, Heydər Əliyev, həqiqətən tanıyırdım. Füzulidən olduğunu bilmədim. Düşündüm yəqin qonşu rayonların hansından gəlib, şikayəti var. Bəzən belə şeylər olur, narazılıq yaradır”. Dedi: “Əhmədovdə, bəzən katiblər müəllimləri öyrədir, onlar belə şeylər deyirlər, o mənə yapışdır. Amma bu kişi xalqın ürəyindən gələn sözü dedi, həm də öz dilində, pafosun yox. Mən onu qabağa çağırıdım ki, görüm yanında kim

var. Gördüm yanında heç kim yoxdur. O, öz ürayındakıları dedi. Mənim işimə, əziyyətimə ən yaxşı qiymət budur. Xalq qiymət versə, bundan böyük qiymət ola bilməz. Sən də sağ ol ki, etimadı doğrultdursan, burda yaxşı atmosfer yaradılsan. Biz bu rayonda katibi dəyişməkdə bir az gecikdik. Amma yaxşı ki, səni göndərdim. Baxıram, görürəm burda çox iş görmüsən. Əvvəllər bu rayonda belə işlər görülməmişdi”. Dedi: “Heydər Əliyev, əvvəlki katib də az iş görməyib. Çox gördüyünüz bu üzüm bağlarının bax onun vaxtında salınıb. Bacardığını edib, çalışıb...” Dedi: “Əhmədovdə, mən birinci dəfədir görürəm təzə katib köhnə katibi tərifləyir. Bu yaxşı xüsusiyyətdir. Amma eyni-foriyyəyə uyma, o katibin səhvləri çox idi. O, səhvlərə yol vermək olmaz. Mən başqa tədbir də görə bilərdim, amma sənin yaxşı tanıdığını o üç katibi sadəcə cəzasız işdən çıxartdım. Uzun müddət işləyiblər, səhvlərini güzəştə getmək olar...”

Sahələrini gəzirik, bol üzüm var. Mən də əhvalım yaxşıdır. Bir aya yığım başlayacaq. Kolxozların birində briqad elə sahədə məlumat verir, Heydər Əliyev də diqqətlə ona qulaq asır. Soruşdu: “Ay kişi, de görüm hər mövsümdə nə qədər pul qazanırsınız?” Kişi bir fantastik rəqəmə dedi: “İllik gəlirim 34 min manat olur, yoldaş Əliyev”. Bu da o dövr üçün çox böyük pul idi. Soruşdu ki, necə qazanırsan bu boyda pulu? Cavab verdi ki, “bütün ailəmə burada çalışırıq. Mənim 10 uşağım var. Ali məktəbdə oxuyanı var, orta təhsil alanları var”. Dedi: “Uşaqların sənə kömək edərlərsə, bu yaxşıdır. Amma uşaqları təhsildən ayırmayın, qoyun oxusunlar, ali təhsil alsınlar. Bizə yaxşı təhsil alan gənclər lazımdır”.

Yəni Heydər Əliyev heç bir məsələni diqqətdən kənar qoymurdu. Zəhmətkeş insana başa saldı ki, qazanmaq yaxşıdır, amma uşaqlarını təhsildən ayırma, onların təhsil almasına mane olma, əksinə çalış yaxşı oxusunlar.

Burdan ayrılıb növbəti kolxoza gəldik. Bu təsərrüfatda da Lenin ordenli Pənah adlı briqad vardı. Çox dillilə-dilavər, diribax kişi idi. Heydər Əliyevin bunun sahəsindən xoşu gəldi. Ordan-burdan sual verdi. Sonra qayıtdı: “Pənah, neçə uşağın var?” Pənah cavab verdi, “Altı uşağım var”. Dedi: “O biri briqad dedi 10 uşağı var”. Bu briqadın cavabıdır. Dedi: “Biz də ona çatdırırıq”. Dedi: “Pənah, bunu sən deyirsən, bəs həyat yoldaşın?”. Dedi: “Yoldaş Əliyev deyəndən sonra onun haqqı nədir nə desin...” Heydər Əliyev briqadının bu sözdən uğundu gülməkdən.

Bu fenomen insan harda nə deməyi, necə insanların qəlbine yol tapmağı, onlarla belə zarafatlar etməyi bacaran bir şəxsiyyət idi. Amma onun burda zarafatla dediği sözün arxasında Azərbaycan əhalinin sayının artması kimi çox uzaqgörən bir siyasət, istek, arzu var idi. Bu sözün elə-belə, təsadüfən demirdi. O bir çox yerlərdə çoxuşaqlı ailələrin olmasını dəstəklədiyini bildirdi.

Söhbəti qələmə aldı: İlgar RÜSTƏMOV, “Xalq qəzeti”

Su təsərrüfatı vahid idarəetmə hövzəsində

Son illər Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə həyata keçirilən köklü struktur-institusional islahatlar nəticəsində milli iqtisadiyyatın strukturu dəyişib, ümumi daxili məhsul istehsalında qeyri-neft sektorunun payı xeyli yüksəlib. Təkcə onu qeyd etmək kifayətdir ki, 2022-ci ildə bu sahədə 9,1 faiz artım qeydə alınıb.

Ekspert rəyi

Məhəmməd ABDUYEV,
ADPU-nun ümumi coğrafiya kafedrasının müdiri,
coğrafiya elmləri doktoru

bu azalma tendensiyası ildən-ilə genişləndirdi. Dövlət başçısının imzaladığı fərman su təsərrüfatını əhatə edən bütün sahələrdə – suyun mənbədən götürülməsi, emalı, nəqli və irriqasiya sistemləri sahələrində keyfiyyət dəyişikliklərinə səbəb olmaqla yanaşı, həm yerüstü, həm də yeraltı suların daha səmərəli istifadə olunmasına gətirib çıxaracaq.

Yeni qurumun qarşısında duran başlıca vəzifələrdən biri də ölkənin su balansının müəyyən edilməsi, mövcud su ehtiyatlarının tənzimlənməsi, sudan səmərəli istifadə olunması və sair məsələləri əhatə edəcək. Eyni zamanda, indiyədək su təsərrüfatının müxtəlif təşkilatlarında çalışan kadrların, bu sahələr üzrə mütəxəssislərin də vahid bir qurumun daxilində birləşməsi təmin ediləcək. Vahid idarəetmə mexanizminin yaradılması isə hər bir su anbarının, su obyektinin, su ehtiyatlarının yenidən qiymətləndirilməsinə imkan yaradacaq. Çünki əvvəllər su təsərrüfatında fəaliyyət göstərən ayrı-ayrı qurumların sahənin işinə müxtəlif yanaşmaları, müxtəlif metodikaları mövcud idi ki, bu da sonnda bir sıra problemlərə gətirib çıxarırdı. Yeni agentliyin fəaliyyəti dövründə su sektoru ilə bağlı müxtəlif ideyalar irəli sürülsə də, sonnda vahid idarəetmə konkret bir fikrin ortaya çıxmasına səbəb olacaq. Odur ki, cənab Prezidentin məlum fərmanı vaxtında imzalanmış mühüm dövlət sənədidir. Həmin sənədin icrasında Azərbaycan Dövlət Su Ehtiyatları Agentliyinin, eləcə də qurumun tərkibində yaradılacaq sahələrin, struktur vahidlərinin fəaliyyətində uğurlar arzulanır. Heç şübhəsiz, bu, Azərbaycanın su təsərrüfatında mühüm yeniliklərin baş verməsinə, ölkənin su ehtiyatlarından səmərəli istifadəsinə imkan yaradacaq.

Məlum olduğu kimi, "Azərbaycan Respublikasının 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası"nda dövlət qulluğunda və iqtisadi idarəetmə-

də effektivliyin artırılması nəzərdə tutulur. Elə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Su ehtiyatları, su təsərrüfatı və meliorasiya sahələrində

idarəetmənin təkmilləşdirilməsi haqqında" 30 mart 2023-cü il tarixli fərmanı da bu məqsədə xidmət edir. Dövlət başçısının imzaladığı məlum fərmana əsasən ölkəmizdə su ehtiyatları, su təsərrüfatı və meliorasiya sahələrində idarəetməni təkmilləşdirmək, su ehtiyatlarından səmərəli istifadə etmək, torpaqların meliorasiyası və irriqasiyası işlərinin təşkilini yaxşılaşdırmaq məqsədilə Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Su Ehtiyatları Dövlət Agentliyinin əsasında Azərbaycan Dövlət Su Ehtiyatları Agentliyi yaradılıb. Fərmanla "Azərsu" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti və "Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti əmlakları ilə birlikdə yeni qurumun tabeliyinə verilib.

Azərbaycan Respublikasında suyun mənbədən götürülməsi, emalı, nəqli və təchizatı sahəsində fəaliyyətin təşkili, dövlət mülkiyyətində olan meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin, içməli su təchizatı, yağış və tullantı sularının emalı və axıdılması sistemlərinin istismarı, eləcə də bu sahədə xidmətlər göstərilməsinin təşkili, su təsərrüfatı obyektlərinin texniki vəziyyətinə müntəzəm nəzarətin həyata keçirilməsi, Azərbaycan Respublikasında yerüstü, yeraltı su ehtiyatlarının, su və su təsərrüfatı obyektlərinin, hidrotexniki qurğuların, su təchizatı sistemlərinin monitorinqi, bu sahələrdə vahid idarəetmə siyasəti və tənzimləməsi məhz mərkəzi icra hakimiyyəti olan yeni agentlik tərəfindən həyata keçiriləcək.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti isə beş ay müddətində beynəlxalq məsləhətçi şirkəti cəlb etməklə agentliyin əsasnaməsinin və strukturunun layihələrini, habelə işçilərinin say həddi barədə, eləcə də agentliyin yaradılması ilə əlaqədar normativ-hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflərini Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim

etməlidir. Fərmanla, həmçinin hökumətə bir ay ərzində Azərbaycan Respublikası Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Su Ehtiyatları Dövlət Agentliyinin balansında olan dövlət əmlaklarının agentliyin balansına verilməsinin təmin edilməsi, eləcə də bu Fərmanın 4.1.1-ci yarımbəndində nəzərdə tutulan işlərin maliyyələşdirilməsinin təmin edilməsi, habelə agentliyin maddi-texniki təminatı məsələlərinin həlli üçün tədbirlər görüb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat verilməsi tapşırılıb. "Azərsu" və "Azərbaycan Meliorasiya və Su Təsərrüfatı" açıq səhmdar cəmiyyətləri isə agentliyin əsasnaməsi və strukturu təsdiq ediləndə öz fəaliyyətlərini davam etdirəcəklər.

Yeri gəlmişkən, "Azərbaycan Respublikasının 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası"nın Tədbirlər Planında qarşıdakı illərdə ölkənin su sektorunda bir sıra vacib işlərin görülməsi nəzərdə tutulur. Belə ki, sənədə əsasən ölkənin su ehtiyatlarının səmərəli idarə edilməsi və itkilərinin azaldılması, su ehtiyatlarının qiymətləndirilməsi, uçot sisteminin təkmilləşdirilməsi və maarifləndirmə işinin aparılması, ölkə ərazisində mövcud şirin su mənbələrinə qənaət edilməklə əhalinin içməli su ilə təminat səviyyəsinin artırılması, içməli su mənbələrinin genişləndirilməsi, tullantı sularının qurğuların kompleks və magistrallı kanalizasiya kollektorlarının tikintisi kimi vacib məsələlər öz əksini tapıb. Dövlət başçısının məlum fərmanı ölkənin su sektorunda idarəetmənin təkmilləşdirilməsinə imkan yaratmaqla yanaşı, bu sahədə iqtisadi fəaliyyətin də artmasına gətirib çıxaracaq.

Mirbağır YAQUBZADƏ,
"Xalq qəzeti"

Məhsullarımız Belarusa da göndəriləcək

İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin operatoru olduğu "Azexport.az" portalının rəhbəri Ayxan Qədəşov Belarusun nüfuzlu topdansatış şəbəkəsinin rəhbəri Andrey Drozden ilə görüşüb.

Mərkəzden qəzetimizə bildirilib ki, müzakirə zamanı A.Qədəşov "Azexport.az"ın fəaliyyəti barədə ətraflı məlumat verib, eyni zamanda, adıçkilən portala olan Azərbaycan məhsullarının onlayn nümayişini həyata keçirib.

Andrey Drozden də rəhbərlik etdiyi şirkətin fəaliyyəti barədə təqdimat edib. Daha sonra isə Belarusa Azərbaycan məhsullarının ixracı üçün ilkin anlaşmanın qeydə alındığını bildirib. Belarusun nüfuzlu topdansatış şəbəkəsinin rəhbəri xarici sahibkarlara müvafiq prosedurların başlanılması üçün istehsalçı şirkətlərlə əlaqələrin qurulmasına dəstək göstərdiyini də vurğulayıb.

"Xalq qəzeti"

Türk ölkələri bir-birindən güc-qüvvət alır

Macarıstanda keçirilən Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) enerji nazirlərinin toplantısında çıxış edən energetika naziri Pərviz Şahbazov Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Ankarada reallaşan Dövlət Başçıların Fövqəladə Zirvə Görüşünü xatırladaraq həmin toplantı türk dövlətləri arasında yüksək hamayiliyin göstəricisi kimi qeyd edib. Nətiq daha sonra dövlət başçıların ortaqlıq baxışları, son dövrlərdə intensivləşən təmasları və çoxvektorlu əməkdaşlığın yox xərətəsinə müəyyənlaşdırən tarixi əhəmiyyətli səfərlərin münasibətərin yeni səviyyəyə yüksəldilməsinə müsbət təsir göstərəcəyini bildirib.

Yeni gəlmişkən, hazırda türk dövlətlərinin mənəvi birliyinə siyasi-iqtisadi tərəfdaşlıq baxımından möhkəmləndirilməsinə xüsusi önəm verilir. Bu isə adıçkilən təşkilata üzv və müşahidəçi ölkələrin Azərbaycanla əməkdaşlığında özünü qabarıq göstərir. Respublikamızla ticarət dövriyyəsinin ötən il 42,7 faiz artaraq 7,2 milyard dolları ötməsi, bu ölkələrin iqtisadiyyatımıza 14,3 milyard dollar, Azərbaycanın isə bu dövlətlərə 21 milyard dolların çox investisiya qoyması da bunun bariz ifadəsidir. Enerji əməkdaşlığının inkişafının əhəmiyyəti isə ölkələrimizin rifahı və Avrasiyada enerji təhlükəsizliyi baxımından xüsusi önəm daşıyır.

TANAP və TAP istismara verildəndən indiyə kimi Türkiyəyə 20,9 milyard kubmetr, Avropaya isə 22 milyard kubmetr Azərbaycan qazının tədarük edilməsi də məhz həmin yanaşmanın nətiqəsidir. Xatırladaq ki, bu il 24,5 milyard kubmetr gözlənilən qaz ixracımızın 10,2 milyard kubmetrinin Türkiyəyə, 12 milyard kubmetrə yaxın həcmi isə Avropaya tədarükü nəzərdə tutulur.

Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə yenilənən strateji enerji tərəfdaşlığının isə Cənub Qaz Dəhlizi kimi enerji təhlükəsizliyi layihələrinin genişləndirilməsi, Azərbaycanın "yaşıl enerji"nin tədarükçüsünə çevrilməsi ilə bərabər, türk dövlətləri arasında enerji əməkdaşlığına da yeni impuls verir. Ötən ilin dekabr ayında Azərbaycan, Gürcüstan, Macarıstan və Rumıniya arasında "yaşıl enerji"nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında sazişin və cari ilin yanvarında təbii qaz əməkdaşlığı haqqında Anlaşma Memorandumunu imzalanması da Macarıstanın yeni mənbədən təbii qaz və elektrik enerjisi ilə təmin edilməsinə imkan verir.

Ekspert rəyi

Vəkil HÜSEYNOV,
iqtisadçı-ekspert

Azərbaycanın Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv və müşahidəçi dövlətlərlə genişlənən əlaqələri müvafiq strateji tərəfdaşlıq haqqında bəyannamələr əsasında həyata keçirilir. İkitərəfli kontekstdə möhkəmlənən bu əməkdaşlıq sonnda vahid mərkəzdə birləşərək vahid gücə çevrilir. Bütün bunların təməlinə isə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanla şəxsi təşəbbüsləri və qətiyyəti dayandır.

Təşkilatda təmsil olunan ölkələr arasında həm çoxtərəfli, həm də ikitərəfli formatlarda əməkdaşlıq əlaqələri qurulub. İndiyədək vaxtaşırı iqtisadi münasibətlər çərçivəsində bu birliyə üzv dövlətlərin müvafiq qurumlarının yüksək səviyyəli rəsmiləri arasında çoxsaylı görüşlər keçirilib, bir neçə biznes forumu keçirilib. Bu görüşlər və biznes forumlar-

da quruma üzv dövlətlərin iqtisadi imkanları, əməkdaşlıq sahələri təqdim olunub. O cümlədən, investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması, iqtisadiyyatın şəxələndirilməsi və sahibkarlıq üzrə işçi qruplarının yaradılması haqqında qəbul edilən qərarlar müsbət nəticələrlə diqqət çəkib.

Bu, Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv və müşahidəçi dövlətlərin əməkdaşlıq münasibətlərinin gətirdikə dərinləşməsinə ifadə edən göstəricilərdən də aydın görünür. Belə ki, 2021-ci il üzrə Türk dövlətlərinin ÜDM-i 1 383 milyard ABŞ dolları, ticarət dövriyyəsi 855,7 milyard ABŞ dolları təşkil edir. 2022-ci ildə Türkiyə iqtisadiyyatı 5,6 faiz, Azərbaycan və Macarıstan iqtisadiyyatı 4,6 faiz, Türkmənistan iqtisadiyyatı 6,2 faiz, Özbəkistan iqtisadiyyatı 5,7 faiz, Qırğızıstan iqtisadiyyatı isə 3,2 faiz böyüyüb.

Dövlət büdcəsinin gəlirlərinin artımı baxımından ən yaxşı göstərici 100,6 faizlə Türkiyədədir. Qardaş ölkənin dövlət büdcəsinin gəlirləri 147 122,2 milyon ABŞ dolları olub. Xarici ticarətdə ən yüksək saldoya Qazaxıstan (ticarət balansı 34 350,4 milyon ABŞ dolları) və Azərbaycan (ticarət balansı 27 132,3 milyon ABŞ dolları) malikdir. 2022-ci il ərzində Türk Dövlətləri Təşkilatına daxil olan bütün ölkələrdə əsas kapitalla yönələn vəsaitlərdə artım müşahidə edilir.

Qeyd edək ki, Xəzəri Avropaya birləşdirən "yaşıl enerji" dəhlizi Azərbaycan üçün başlanğıc nöqtədirsə, Macarıstan son məntəqədir. Macarıstanın gələcəkdə bu dəhlizi yeni ölkələrlə ge-

nişləndirəcəyinə, "yaşıl enerji"nin tranzit qovşağı olacağına da böyük ümid bəslənilir.

Macarıstanın xarici işlər və ticarət

Aqrar sığorta ödənişləri 20 faizdən çox artıb

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin mətbuat xidmətinin məlumatına görə, ötən il Azərbaycanın kənd təsərrüfatı sektorunda sığorta ödənişlərində artım sürəti 21 faiz olmaqla 11,3 milyondan 13,7 milyon manata çatıb. Eyni zamanda, sığortalanmış obyektlərin dəyəri 502,8 milyon manat təşkil edib.

Məlumatda, həmçinin 2022-ci ildə sığortalanmış mal-qaranın sayı 13 min 102 baş, tarla sahələri 261 min 223 hektar olub. Bundan başqa, ötən il sığorta hadisələri üzrə ödənişlər 2,4 milyon manata çatıb.

Xatırladaq ki, 2022-ci ildə Azərbaycanın aparıcı sığorta şirkətlərinin toplam yığımları 881,805 milyon manat və ya sığorta yığımlarının ümumi həcminin 90,83 faizini təşkil edib. Bu dövrdə ölkənin bütün sığorta şirkətlərinin toplam yığımları isə 970,823 milyon manat olub.

"Xalq qəzeti"

Bu il 24,5 milyard kubmetr qaz tədarük ediləcək

Energetika Nazirliyindən aldığımız məlumata görə, Trans-Anadolu (TANAP) və Trans-Adriatik (TAP) boru kəmərləri istismara verildəndən indiyə kimi Türkiyəyə 20,9 milyard kubmetr, Avropaya isə 22 milyard kubmetr Azərbaycan qazı tədarük edilib. Bu il isə 24,5 milyard kubmetr gözlənilən qaz ixracımızın 10,2 milyard kubmetrinin Türkiyəyə, 12 milyard kubmetrə yaxın həcmi Avropaya tədarükü nəzərdə tutulur.

Xatırladaq ki, TAP boru kəməri Cənubi Qaz Dəhlizinin mərkəzi elementidir. Bu kəməri vasitəsi ilə Azərbaycan qazının bir hissəsi Türkiyəyə, digər hissəsi isə Avropaya nəql edilmək üçün Türkiyə ilə Yunanıstanın sərhədində çatdırılır. TAP kəməri ilə Avropaya kommersiya yönümlü Azərbaycan qazının nəqlinə 2021-ci ilin dekabrın 31-də başlanılıb.

"Xalq qəzeti"

Vaqif BAYRAMOV,
"Xalq qəzeti"

Mart – aprel soyqırımı –105

Azərbaycanda ermənilərin 1918-ci il “türk-müsəlman ovu”

Bu qırğınlarda 50 mindən artıq dinc insan qətlə yetirildi

1918-ci il martın sonları – aprelin əvvəlləri Azərbaycan tarixinə xalqımızın öz torpağında mövcudluğunun taleyi ilə bağlı ən faciəli məqamlardan biri kimi qanla yazılmışdır. Həmin müdhiş günlərdə erməni-daşnak və ifrat bolşevik qüvvələrinin Bakı şəhərində azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdikləri soyqırımı düşmənlərimizin uzun illərdən beri izlədikləri tacavüzkar siyasətin məntiqli nəticəsi idi.

Bir tərəfdən Bakıda və onun ətrafında olan ermənilərin səfərbər edilməsi, bir tərəfdən də cəbhədən tərxis edilmiş erməni əsgərinin cəlb olunması nəticəsində 1918-ci ilin mart ayının əvvəllərində Bakıda xeyli sayda erməni-daşnak qüvvəsi toplanmışdı. Bakı Sovetinin rəhbəri Stepan Şaumyanın məlumatına görə, onların sayı 3 – 4 min nəfər idi. Bu məlumat qeyri-dəqiq də ola bilər. Erməni-daşnak qüvvələrinin törətdikləri qırğın və faciələrin miqyasının gizlədilməsi üçün S.Şaumyan erməni-daşnak qüvvələrinin sayını azaltmışdı istisna deyil. Hər halda Bakıda planlaşdırılan qırğınların nəzərdə tutulan nəticə ilə başa çatması üçün belə qüvvələrin toplanması və təchiz edilməsi sahəsində fəal iş aparılırdı.

Hadisələrin şahidi Suren Şaumyanın (Stepan Şaumyanın oğlu) etiraflarından da aydın olur ki, Bakıda erməni silahlı dəstələrinin yaradılması istiqamətində Erməni Milli Şurasının fəaliyyəti Müsəlman Milli Şurasının fəaliyyətini xeyli üstələyirdi. Türkiyə ilə Rusiya arasında müharibəyə hələ son nöqtə qoyulmadığı bir vaxtda milli silahlı dəstələrin yaradılmasının “türkpərəstlik” kimi qiymətləndiriləcəyindən ehtiyat edən müsəlman ictimai təşkilatlarının fəalları süstlük nümayiş etdirdikləri halda, Erməni Milli Şurası bütün imkanları daxilində daşnak qüvvələrinin yaratmaqda davam edirdilər.

Rus ordusunun tərxis edilmiş erməni əsgərlərinin bu işə cəlb edilməsi nəticəsində genişlənmiş silahlı dəstələrin sıraları da genişlənməkdə idi. Erməni Milli Şurası 1918-ci ilin martında Osmanlı cəbhəsindən geri döndürən rus ordusunun erməni əsgərlərinə müraciət edərək onları Bakıda yaradılan erməni-daşnak qüvvələrinin sıralarında birləşməyə, silahlarını kimsəyə təhvil verməyərk özlərində saxlamağa və yerli gələndə bu silahlardan erməniliyin menafeyi naminə istifadəyə hazır olmağa çağırırdı.

Daşnaksütyun partiyasının rəhbərliyi altında olan qüvvələrdən başqa Bakı Sovetinin nəzarəti altında Qırqımcı qvardiyası da təşkil edilmişdi və bu dəstənin tərkibinin böyük hissəsini erməni silahlıları təşkil edirdilər. Bakıda toplanan erməni daşnak hərbi qüvvələrinin silahlandırılması üçün Erməni Milli Şurasının ixtiyarında xeyli maliyyə vəsaiti vardı. Həmin vəsaitin toplanması üçün illər idi ki, iş aparılırdı. Suren Şaumyanın yazdığına görə, köhnə orduda mövcud olan erməni partizan drujinalarından çoxlu sayda silah alınır. Müvafiq pul müqabilində tərxis olunan rus əsgərlərindən də silah əldə edilirdi. Bütün bunlardan sonra Suren Şaumyan da təsdiq edirdi ki, mart qırğınları əvvəlində Erməni Milli Şurasının kifayət qədər ciddi hərbi qüvvəsi var idi.

Suren Şaumyan, eyni zamanda, mart qırğınları əvvəlində Erməni Milli Şurası

ilə Müsəlman Milli Şurasının ixtiyarında olan hərbi qüvvələrin nisbatını da realqla təsvir edirdi. O bildirirdi ki, müsəlman əhalinin (azərbaycanlıların) xidmətə çağırılmaması və müsəlman milli zabit kadrlarının olmaması üzündən Müsəlman Şurasının tabeliyində yalnız kiçik bir dəstə vardı. Qüvvə üstünlüyünə malik olan bolşevik və erməni-daşnak qüvvələri Azərbaycanın milli dəstəsinin məhv edilməsi üçün 1918-ci il mart ayının sonlarında Bakıda və sonra da Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində milli qırğınlara rəvac verdilər.

Hadisələrin şahidləri də bildirirdilər ki, mart qırğınlarının törədilməsinə hazırlıq xeyli əvvəldən başlanmışdı. Bakı şəhər sakini Aleksandr Kvasnik xatırlayırdı ki, hələ 1918-ci ilin əvvəllərində şəhər azərbaycanlı əhalisinə qarşı qırğınların həyata keçiriləcəyi haqqında söhbətlər dolayırdı. Şəhər əhalisinin müəyyən hissəsi üçün belə söhbətlər anlaşıqlı olmasa da, bir müddətdən sonra onun mümkün-lyü aydın görünməyə başladı.

S.Şaumyan, Avakyan, Korqanyan və digər bolşeviklər öz fəaliyyətlərini Bakıda genişləndirdikdən sonra şəhərdə vəziyyət müəssəsləşməyə başladı. A.Kvasnik fikrincə, şəhər erməniləri isə əksinə, yaranmış vəziyyətdən sevindilər və onlar ümid edirdilər ki, Şaumyan kimlərinin rəhbərliyi altında onlar müsəlman əhalini sıxışdırmaqla Bakını və digər məntəqələri nəzarət altına ala biləcəklər. Ona görə A.Kvasnik mart qırğınlarını Bakıda və digər məntəqələrdə yerli əhalini qırmaqla onların bütün əmlakının ələ keçirilməsi üçün ermənilərin müstəqilliyinə qarşı təbiq etdiyi qəsd kimi qiymətləndirirdi. Bakıya şəriksiz sahib olmaq istəyini, əslində, S.Şaumyan da gizlətmirdi. O bildirirdi ki, biz əlimizə düşən bəhanədən istifadə edtik və bütün cəbhəboyu hücumu başladık.

Martın 30-da axşamdan xeyli keçmiş bütün şəhər qaynar qazanla çevrildi. Bakı Sovetinin silahlı dəstələri və erməni silahlıları “İsmailiyyə”ni və İçərişəhəri mühasirəyə alaraq orada özlərinin müdafiə etməyə çalışan şəhər sakinlərini susdurmağa başladılar. Bu dəstələrdən biri Dənizkənarı bulvar boyunca mövqelər tutub İçərişəhəri hədəfə aldı. Başqa bir çevik dəstə isə öz yerləşmələri ilə İçərişəhərdə mövqə tutmuş Azərbaycan qüvvələrinin diqqətini özünə cəlb etməklə “İsmailiyyə” və “Qoşa qala qapısı” yaxınlığında vuruşan qvardiyaçıların işini yüngülləşdirdi. Burada isə “Metropol” mehmanxanasının (indiki Nizami adına Ədəbiyyat Muzeyinin) damında və onunla “Qoşa qala qapısı” arasındakı binanın damında ermənilərin pulemyotları qurulmuşdu. Bu pulemyotlar “İsmailiyyə” binasını və İçərişəhərdə olan atəş mövqelərini hədəfə almışdılar.

Erməni-daşnak silahlıları ən amansız şəkildə şəhərin müsəlman əhalisini qırıb-çatmaqda davam edirdi. Onlar kimsəyə rəhm etmir, qaçan qoca və qadınları və uşaqları da güllələyirdilər. Bu adamlar məhəllə-məhəllə gəzib həm evləri, həm də idarələrin əşyalarını talan edirdi, qarşılarına çıxanları süngümləri keçirdilər. Erməni cəlladları, hətta bolşevik olan azərbaycanlılara da rəhm etmirdilər. Bildirirdilər ki, kimliyindən asılı olmayaraq, hansı əqdəyə və hansı partiya məxsus olmasına baxmayaraq, azərbaycanlı olan məhv edilməlidir. Onlar İrandan gəlmiş fars tacirlərini də müsəlman olduğu üçün öldürürdülər.

Bir neçə gün ərzində şəhər azərbaycanlı hissəsinə viranəyə çevirib əhaliyə sonsuz divan tutan erməni-daşnak dəstələrinə Stepan Lalayev, Xristofor Dildarov, Ambarum Melikov və s. cəlladlar rəhbərlik edirdilər. Əllərinə düşmüş fürsətdən ifrat bolşevik və daşnak ünsürləri ilə məhərətlə istifadə edildilər ki, nail olduqları nəticələrə özləri də sevinclərini gizlədə bilmirdilər. S.Şaumyan fəxrli bildirirdi ki, əldə olunmuş qələbə o qədər böyükdür ki, baş verənləri də kölgədə qoyur.

Rusiya Xalq Komissarları Sovetinə göndərdiyi məktubunda isə S.Şaumyan erməni-daşnak qüvvələrinin Bakıda sonuz qırğın törətdiyinə öz münasibətini belə bildirdi: “Daşnakların da 3 – 4 min nəfərlik silahlı milli hissələri var idi ki, o da bizim sərəncamımızda idi. Məhz onların iştirakı vətəndaş müharibəsinə milli qırğın xarakterli verdi. Lakin onun qarşısını almaq mümkün olmadı. Biz bu işə şüurlu surətdə getdik”.

Bir neçə gün ərzində Bakıda minlərlə azərbaycanlı öldürüldü. Onların dəqiq sayı barədə göstərilən rəqəmlər bir-birindən xeyli fərqlənir. Müxtəlif mənbə və ədəbiyyatda onların sayı 10 min, 10 mindən çox, 10 minlərlə, 14 min, 15 min göstərilir. Bir araşdırmada isə mart hadisələrini təhqiq edən istintaq komissiyasının materiallarına əsasən 11 min adamın öldürülməsi göstərilir. Müəllifin yazdığına görə, təkcə “Vulkan” cəmiyyətinin köhnə yanama körpüsündə 6 min 748 müsəlman meyidi qalaqlanmışdı. Bundan əlavə, şəhər əhalisinin 400 milyon manatlıq daş-qaş əmlakı oğurlanmışdı, xeyli sayda ictimai və şəxsi binalar dağıdılıb yandırılmışdı.

Həyata keçirilən bu qırğınlardan sonra S.Şaumyan və onun ətrafına toplaşmış erməni millətçilər Bakıda bolşevik-daşnak diktaturası qurmaqla şəriksiz hakimiyyətə sahib oldular. Bununla da bolşeviklər və daşnaklar tərəfindən qarşıya qoyulmuş ilkin vəzifə yerinə yetirilmiş oldu. Amma onlar bununla da kifayətlənmirdilər və daha böyük iddialar irəli sürürdülər: Azərbaycanın milli qüvvələrinin bütünlüklə məhv etmək və sonra da bolşevik-daşnak hakimiyyətini bütün Azərbaycan ərazisinə yaymaq.

Bakı qırğınlarından dərhal sonra həmin iddiaların həyata keçirilməsi üçün əməli addımlar atıldı. Belə ki, əldə edilmiş münasib fürsətdən istifadə edərək bolşevik-daşnak silahlıları Şamaxıda 8 mindən çox azərbaycanlı qətlə yetirdilər və Şamaxı əhalisinə 339,5 milyon manat ziyan vurdular. Quba qəzasında 16 mindən çox insan bolşevik-daşnak qırğınlarının qurbanı oldu. Bu kütləvi qırğınlar Qarabağda, Zəngəzurd, İrəvanda və Azərbaycanın digər qəzalarında da davam etdirildi. Bütünlükdə isə bu qırğınların gedişində 50 mindən artıq azərbaycanlı vəhşicəsinə qətlə yetirildilər.

Yalnız Azərbaycanın öz müstəqilliyini elan etməsi və qarşı Türkiyədən hərbi köməyin gəlməsi Azərbaycan xalqını kütləvi qırğınlardan qurtardı. Ardınca isə Azərbaycanın milli hökuməti ölkənin ərazi bütövlüyünü təmin etdi və şərqdə ilk demokratik dövlət quruculuğunun tarixi təcrübəsini yaratdı.

Mehman SÜLEYMANOV,
Milli Müdafiə Universiteti
Hərbi-Elmi Tədqiqat İnstitutunun
professoru, tarix elmləri doktoru

31 Mart Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü hər il qarşı Türkiyədə də şəhidlərin xatirəsinə dərin ehtiramla yad edilir, erməni qatillər və onların himayədarları bir daha lənətlənir. Müsahibimiz Milli Müdafiə Universiteti hərbi fakültəsi tarix kafedrasının müdiri, professor İbrahim Ethem Atnur “Xalq qəzeti”nə müsahibəsində törədilən soyqırımın miqyası və xüsusiyyətindən bəhs etdi, faciənin ibret dərslərini qeyd etdi:

Qafqazda və Anadoluda qətlialmlar xüsusi layihə ilə törədilmişdi

– O dövərdə rus ordusu içərisində sayı 200 minə yaxın olan erməni quldur qrupları və erməni mənşəli əsgərlər var idi. Bu əsgərlərin çoxu Anadoludan, önəmli qismi də Qafqazdan gələn ermənilərdən təşkil olunmuşdu. Ruslar “müharibəyə yox” təbliğati ilə Qafqazdan və Türkiyənin şərqindən geri qayıdıqdan sonra bu ordunun içərisində rus olmayan əsgərlər və quldurlar Türkiyənin Şərqində və Azərbaycan hakimiyyəti ələ keçirdilər. Bu əsgərlərin hakimiyyəti altında olan Türkiyənin şərqindəki bölgələrdə və Azərbaycan ərazisində - yeni Naxçıvandan, İrəvandan Qubaya qədər olan bölgələrdə erməni əsgər və quldurları müsəlman xalqa, dinc əhaliyə qarşı böyük soyqırımları-insanlığa qarşı cinayətlər törətdilər.

Sözü gedən dövrün hadisələri “31 Mart soyqırımı” şəkildə ifadə edilir. Amma bu ifadə bir simvoldur. Çünki ermənilərin Qafqazda Azərbaycan əhalisinə və Anadoludakı türk-müsəlmanlara qarşı törətdikləri soyqırımları, sadəcə, 31 mart gününü əhatə etmir. Qırğınlar öncə başladı və 5 – 6 ay davam etdi. Qətlə yetirilən qadın, yaşlı, gənc, uşaqların adları Azərbaycan və Türkiyə arxivlərində tək-tək qeyd edilmişdi. Mən özüm Azərbaycan arxivlərində apardığım araşdırmalarda da bu adlara rast gəldim. Çünki qırğınlardan sonra təşkil edilən tədqiqat komissiyaları kənd-kənd gəzərək şahidləri tapır və fotoqlar əldə edirdilər. Məhz bu komissiyaların sayəsində soyqırımın ortaya çıxan maddi dəlilləri günümüzə qədər gəlib çıxa bildi.

Dediklərimizdən belə qənaətə gəlmək olur ki, qırğınları Türkiyə və Azərbaycan bölgələrinin böyük qismini əhatə edib. Sızca, qətlialmları törədənler kimlər idi və hadisələri təşkilatı baxımdan digərlərindən fərqləndirən əsas amil nə idi? Bakıda, Şamaxıda, Qubada, Göyçayda, Gəncədə, Lənkəranda, Zəngəzurd, Naxçıvanda, İrəvanda bu qırğınları təşkil edən erməni-daşnak quldurları və rus ordusu içərisində yetişən, bölgədə qalan erməni mənşəli əsgərlər olub.

31 mart günü Bakıda həyata keçirilən soyqırımı 11 min müsəlmanın hayatına son qoydu. Paytaxtda sadəcə insanlar qətlə yetirilmədi, tarixi məscidlər, abi-

dələr, binalar da məhv edildi. İnsanlar, sadəcə, güllə ilə deyil, balta, daş, xəncərlərlə əziyyət verilərək öldürüldü. İnsanlıq adına acınacaqlı məsələ də bu idi. Dünyada yaşayan qətlialmları, zülümləri daha çox aşağı təbəqədən olan insanlar həyata keçiriblər. Bizim Bakıda və Azərbaycan, Anadoluda gördüyümüz qətlialmları idarə edən insanlar isə rus ordusu içərisində yetişmiş böyük rütbəli əsgər, erməni həkimlər, ziyalılar olmuşlar.

Türkiyənin şərqində meydana gələn və Qafqaza yayılan bu qətlialmlar fevralda başladı, mart ayında kulminasiyaya yüksələrək aprel ayında da davam etdi. Demək olar ki, 1918-ci ilin ilk 5 ayı ərzində həm Azərbaycanda, həm də Anadolunun Şərqində çox böyük qətlialmlar törədildi. Mənim qənaətimə görə, ermənilər bu soyqırımlarını qəsdən, planlı şəkildə, xüsusi qəddarlıqla törətdilər. Çünki soyqırımlar Ərzurum, Ərzincan, Qars ilə eyni anda Quba və Lənkəranda da baş verirdi. Bu, bir ortaq ağılı, ortaq layihənin məhsulu öncədən düşünülmüş bir planın nəticəsidir.

Yeni bu planların rus ordusu gətdikdən dərhal sonra onlardan qalan silahları da ələ keçirərək Şaumyanın lideri olduğu bolşeviklərdən də dəstək alaraq sadəcə Bakıda 11 min insanı qətlə yetirdilər. Qubada 16 minə yaxın, Şamaxıda 8 min, Zəngəzurd 10 mindən çox insanı qətlə etdilər. Eynilə 2020-ci ildə işğaldan azad edilən Qarabağ torpaqlarında rastlaşdığımız mənzərə kimi evlərə, ibadət xanəkarlara, məzarlıqlara, təbiətə, tarixi miraslara zərər verdilər.

Ermənilərin bu soyqırımlarını törədən “milli qəhrəmanları” bəşəri canilərdir. Məsələn Həməzəp Əzrurumlu erməni-də. Dağlarda quldurluq edən bu ermənin Qubaya qədər gedib dinc əhalini qətlə yetirdiyini bizə tarixi faktlar da sübut edir. Ermənilərin bu qatillər üçün abidələr qoyması faktı insanlıq adına utanvericidir. Ermənilər vəhşi cinayətkar “qəhrəmanları”na baxıb qürur duyurlar, qondarma sənədlərinə əsaslanıb qisasçılıq hissi ilə qana susayırlar.

Bildiyiniz kimi, erməni cinayətinin sübutu olaraq bu gün Qubada bir abidə yüksəlir. Bu abidə həyatı məhv edilən insanların azablarını simvolizə edir. Bizim gənclik bu abidələrə baxıb tarixdə baş verənlərdən ibret götürməlidir, dars çıxarmalıdır ki, bu hadisələr bir daha təkrar olmasın. Bu cinayətdə iştirak edən erməni ziyalıları, quldurlarını bir insan, bir elm adamı olaraq lənətləyirəm və bir daha yazılmaması üçün çox tədbiri olmaq lazımdır.

Hazırladı: M.SULTANOVA
Ankara

Xocalılar Mart qurbanlarını yad ediblər

Xocalıların yığcam məskunlaşdıqları Goranboy rayonunun Aşağı Ağcakənd qəşəbəsində 31 Mart Azərbaycanlıların Soyqırımı Gününa həsr olunmuş “dəyirmi masa” keçirilib.

Xocalı rayon icra hakimiyyəti başçısının müavini Lamiyə Qarayeva, 1 sayılı klubun mədəni təşkilatçısı Şahnaz Kerimova, rayon prokurorunun köməkçisi Hikmət Əsədov, Cəmiyyəti İcmə nümayəndəsi Ramiz Qəhrəmanov, “Xocalı Rayon Mərkəzi Xəstəxanası” publik hüquq şəxsinin direktoru Aqil Məmmədov, rayon ziyalıları Şakir Əliyev mövzu ətrafında çıxış ediblər.

Natiqlər bildiriblər ki, 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə xüsusi qəddarlıqla törədilmiş Xocalı soyqırımı erməni şovinist-millətçilərinin azərbaycanlılara qarşı iki ərşdən artıq həyata keçirdiyi etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin, eləcə də 1918-ci il mart soyqırımının davamıdır.

Sonda “Unudulmuş mart” adlı televiziya filmi nümayiş etdirilib.

Qalib BƏYMƏMMƏDOĞLU,
“Xocalının səsi”
qəzetinin redaktoru

Soyqırınları ermənilərin xalqımıza qarşı apardığı düşmənçilik siyasətidir

Mingəçevir

Martın 31-də Mingəçevirdəki Heydər Əliyev Mərkəzində şəhər icra hakimiyyətinin təşkilatçılığı ilə “Soyqırımları ermənilərin tarixən xalqımıza qarşı apardığı məqsədyönlü siyasətdir” mövzusunda tədbir keçirilib. Tədbir iştirakçıları Şəhidlər xiyabanındakı Soyqırımı abidəsinin önünə əkililər, gül dəstələri qoyublar. Soyqırımı hadisələri zamanı vəfat etmiş və torpaqlarımızın azadlığı uğrunda şəhid olmuş Vətən övladlarının xatirəsi birdeqiqəlik sükutla yad edildi.

Şəhər icra hakimiyyətinin başçısı İlahim İsmayilov çıxışın-

da qeyd edib ki, son iki əsrdə Qafqazda azərbaycanlılara qarşı məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilmiş etnik təmizləmə və soyqırımı siyasəti nəticəsində xalqımız ağır məşəqqətlərə məruz qalmışdır. Mərhələ-mərhələ gücləndirilən belə qeyri-insani siyasət nəticəsində azərbaycan-

lılar indi Ermənistan adlandırılan ərazidən, min illər boyu yaşadıqları tarixi etnik torpaqlarından didərgin salınaraq, kütləvi qətl və qırğınlarla məruz qalmışlar. Törədilən vəhşiliklər nəticəsində minlərlə tarixi, mədəni abidə və yaşayış məskəni dağıdılıb viran edilmişdir.

XX əsrin əvvəllərində ermənilər təkcə bu gün Ermənistan adlanan ərazidə deyil, Bakı quberniyasının Bakı, Şamaxı, Quba, Göyçay qəzalarında, Qarabağda, Zəngəzurd, Naxçıvanda da vaxtaşırı xalqımıza qarşı qırğınlar, talanlar, yanğınlar, terror və digər zorakılıq akt-

larını həyata keçirmişlər. Erməni faşistləri bu ərazilərdə on minlərlə dinc azərbaycanlı əhalini – qadın, uşağı, qocanı yalnız milli mənsəbiyyətlərinə görə vəhşicəsinə qətlə yetirmiş, yaşayış yerlərini talan edərək, yandıraraq viran qoymuş, xalqımızın milli mədəniyyət abidələrini, məscidləri dağıtmışlar.

Tədbirdə soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə dərin hüzn və ehtiramla yad edilmişdir.

Göyçay

31 Mart – Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü ilə bağlı Göyçay rayonunda anım tədbiri keçirilib.

Tədbirdə Göyçay Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Natiq Ağayev, hüquq-mühafizə orqan-

larının rəhbərləri, Yeni Azərbaycan Partiyası rayon təşkilatının sədri, idarə, müəssisə, təşkilat rəhbərləri və rayon ictimaiyyətinin nümayəndələri iştirak ediblər.

Tədbir iştirakçıları əvvəlcə Göyçay şəhər Şəhidlər xiyabanı ərazisində soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə ucaldılmış Abidə Kompleksini, daha sonra Biçir kəndinin ərazisində yerləşən Soyqırım abidəsini və türk əsgərlərinin məzarlarını ziyarət edərək önünə gül dəstələri düzüblər.

Tədbirdə soyqırımı qurbanlarının və şəhidlərimizin xatirələri bir dəqiqəlik sükutla yad edilib, ruhlarına dualar oxunub.

İlqar HƏSƏNOV,
“Xalq qəzeti”nin
bölgə müxbiri

Dönüb keçmişinə baxmazmı İran?!

1918-ci ildə Şimali Azərbaycanda baş vermiş soyqırımlarla yanaşı, həmin vaxt Cənubi Azərbaycanda da soydaşlarımıza qarşı törədilmiş kütləvi qırğınlar erməni millətçilərinin bütün dünyada türk-müsəlman soyuna yönəlmiş barışmaz düşmənçilik və təcavüzkarlıq siyasətinin qoşa qanadı təsəvvürü oyadır. Bu antibəşəri cinayətlər eyni mənbədən qaynaqlanması və ortaq hədəfi ilə birbirilə sıx bağlıdır. Bu barədə tarix üzrə elmlər doktoru Vaqif Abışov qəzetimizə açıqlamasında aşağıdakıları bildirdi.

Coğrafi nöqteyi-nəzərdən bu hadisələr həm Quzey Azərbaycanda, həm Güney Azərbaycanda, həm də Şərqi Anadoluda eyni bir vaxtda, silsilə şəklində törədilib. Tarixi izləsək, doğrudan, da 1914-1918-ci illərdə, xüsusilə 1918-ci ildə Şimali Azərbaycanda baş verən hadisələr Cənubi Azərbaycanda da baş verib. Hətta bir qədər daha tez. Bu hadisələr Urmiyada, Xoyda, Salmasda, Makuda, iri şəhərlərlə yanaşı, əksəriyyətini Azərbaycan türkləri təşkil edən kəndlərdə də törədilib.

Biz elmi araşdırmalarda Şimali Azərbaycanda ermənilərin törətdikləri qırğınlarla daha geniş yer ayırmışıq. Səhsiz-həsabsız kitablar buraxılıb, konfranslar keçirilib. Şimali Azərbaycanda 70 il bu soyqırımı necə gizlədilibsə, Güney Azərbaycanda da istər Qacarlar, istər Pəhləvilər hakimiyyəti dövründə bu faciə açıqlanmayıb. Yəni fars və sovet rejimi erməniləri dəstəkləməklə hər iki taydakı Azərbaycan türklərinin başına gətirilən müsibətlərin dünya səviyyəsinə, hətta xalq səviyyəsinə çıxmasını maneə olub.

Yeri gəlmişkən deyim ki, eger 1915-ci il dirnaqarası erməni "soyqırımı" ilə bağlı Tehrandə, İsfahanda abidə qoyulubsa, niyə Xocalı soyqırımı ilə bağlı İranda bir löhvə də qoyulmayıb? Qarabağ münaqişəsi başlayandan bəri isə İran molla rejiminin 1918-ci ildə bu ölkədə dinc əhalini kütləvi surətdə qırması bir vəhşi topluma arxa-dayaq olması tarixdə görünməmiş bir dövlət rüsvayçılığıdır. Açıq götürürük ki, İran fars hakimiyyəti hər iki tayda erməni millətçilərinin azərbaycanlıları qımasından məmnundur və bu siyasəti yüksək səviyyədə davam etdirir. Bu yerə böyük Səməd Vurğunun unudulmaz sözləri yada düşür: "Dönüb keçmişinə baxmazmı İran?!"

O ki qaldı 1918-ci ildə Cüneydə ermənilərin kütləvi türk qırğınları törətməsinə bu faciənin coğrafi məkan çox böyükdür.

Xəritəyə diqqət eləsək onların bu soyqırınları törətməkdə məqsədləri aydın olur: "Dənizdən-dənizə Böyük Ermənistan" yaratmaq. Güney qırğınlarında 200 mindən çox insan vəhşəcə ölüdürülmüşdü, ancaq bəlkə də daha 200 minə də öldürülə bilərdi.

Şimalda olduğu kimi, cənubda da silahlı, köməksiz, hazırlıqsız azərbaycanlılar silahlı quldur erməni ordularına hədəf oldular. Mərkəzi hökumət, yəni Qacarlar onlara kömək etmirdi. Baxmayaraq ki, bir dövlət kimi müəyyən hərbi qüvvəsi də var idi. Belə olan halda orada Amerikanın, İngiltərənin, Fransanın mənafeyini müdafiə edən, dediyi ilə oturub-duran Amazasp, Andranik, Şaumyan, Njide kimi insanlar meydana çıxdı. Kürdlərin nümayəndəsi Simitqonun, aysorlardan Marşimon, Ağa Petrosun da adını çəkə bilərik. Əslində o, Nikitinin Urmiyadakı konsulluğunda attaşə rolu oynayırdı.

Demək istədiyim odur ki, erməniləri, aysorları heç bir fəryad qoymadan bir daşın içində saxlayan qərb dövlətlərinin

məqsədi, planı Cənubi Azərbaycanda bufer dövlət yaratmaq və gələcəkdə ona istinad edərək irəliləmək idi. Lakin alınmadı. Niyə? Bilirsiniz ki, Andranik 1918-ci il iyun ayında Cənubi Azərbaycana hücum etdi. Xüsusilə Xoydakı döyüşləri qeyd etmək lazımdır. Andranik Zəngəzur, Naxçıvan tərəfdən böyük qüvvə, top-tüfənglə hücum etdi. Əgər Osmanlı qoşunları vaxtında gəlib çıxmasaydı, Xoy da Urmiya kimi yerlə-yeksan olacaq, orda azərbaycanlılardan əsər-ələmət qalmayacaqdı.

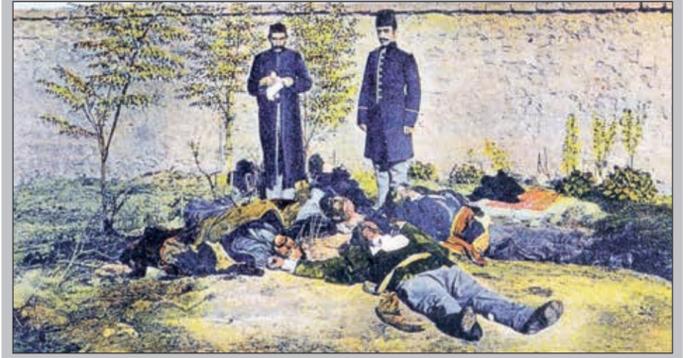
Güneyli müəllif Məhəbb Dadaşpurun "Kazım Xan Quşçu" adlı kitabının tərcümə olunması üçün mənə müraciət etmişdilər. 1918-ci il hadisələri barədə farsca bir kitab idi. Mən böyük məmnuniyyətlə bu təklifi qəbul etdim. Kitabın adı fars dilində necə idisə elə də tərcümə etdik. Bu kitabda həm hadisələrdə iştirak edən şəxslərin nəqli etdiklərindən, həm İranda olan mənbələrdən faktlar var.

Biz müstəqillik qazandıqdan sonra, İranda da 1979-cu ildə şah rejiminin devrilməsi ilə kitablar çıxmağa başladı. Məsələn, Səməd Sərdariniyanın "Arazın hər iki tayında müsəlmanların soyqırımı" və Tohid Məlikzadənin "Güney Azərbay-

can I Dünya müharibəsi illərində" kitablarında 1914-1919-cu illərdə azərbaycanlılara qarşı ermənilər tərəfindən törədilmiş soyqırımından bəhs olunur. Tohidinin digər bir əsəri "Azərbaycan Birinci Dünya müharibəsində" adlı kitabdır.

Bu kitablar da göstərir ki, Güneydə soyqırımlar bu çox geniş coğrafiyada baş verib. Cənubi Azərbaycanın Sulduz şəhərindən, yəni Urmiya gölünün cənublarından Türkiyə sərhədlərinə qədər, şimalda isə Araz qırağına qədər. Rəsmi statistika yoxdur. Güneydə 200 min azərbaycanlı soyqırımının qurbanı olub. Bunun öyrənilməsi məsələsi sırf yerli əhalinin təşəbbüsü ilə bağlıdır, onlar bu məsələni araşdırırlar. Çoxlu insanlar var ki, həmin dövrdə bu hadisələrə öz gözləri ilə şahid olublar. Onların qeydləri də qalır. Eyni zamanda bu hadisələrə bağlı missioner təşkilatlara məxsus xüsusi qeydlər də var.

Hazırladı: T.RÜSTƏMLİ, "Xalq qəzeti"

Cənubda erməni qırğınları Şimaldan da dəhşətli olub

Ermənilər I Dünya müharibəsinin meydana gətirdiyi şəraitdən istifadə edərək, azərbaycanlılara və ümumiyyətlə türklərə qarşı Arazdan şimalda Azərbaycan əraziləri, eləcə də Şərqi Anadolu ilə yanaşı, Cənubi Azərbaycanda da soyqırımı törətmişlər.

1918-ci ildə aysorları da özlərinə birləşdirən ermənilərin Urmiya, Salmas və Xoy məntəqələrində azərbaycanlılara münasibətdə həyata keçirdiyi misilsiz vəhşiliklər, onların müasir Azərbaycan Respublikası ərazisində, eləcə də Şərqi Anadoluda türk-müsəlman əhaliyə qarşı törətdiyi soyqırımı planlarının tərkib hissəsi idi. Bundan məqsəd Xəzər dənizinin sahillərindən Cənubi və Şimali Azərbaycanın, eləcə də Şərqi Anadolunun xeyli hissəsini əhatə etməklə, Qara dəniz və Aralıq dənizi sahillərində olan ərazidə "Böyük Ermənistan" dövlətini təşkil etmək idi.

Lakin həmin ərazilər türk-müsəlman əhaliyə aid olduğu üçün dağınıq halda köçüb gəlmiş ermənilər azlıq təşkil etdilər. Ona görə də erməni terror təşkilatları tarixi Azərbaycan torpaqlarında və Şərqi Anadolu ərazisində yerli əhalini etnik təmizləmə yolu ilə məhv edərək, demografik dəyişikliyə nail olmaqla, azlıqda olan ermənilərə "dövlət" təşkil etməyə çalışırdılar. Bu məqsəd planının nəticəsində təkə Cənubi Azərbaycanın qərb bölgəsində Sulduzdan Xoya qədər bütün şəhər və kəndlərdə azərbaycanlılar dəhşətli soyqırımına məruz qaldılar.

Bu hadisələr nəticəsində tələfat və xəsarəti siyahıya almaq üçün İran dövlətinin göstərdiyi ilə 1918-ci ilin yayında yaradılan komissiyanın yerlərdə hesablamaları aparılaraq hazırladığı hesabatın nəticələrinə görə, ermənilərin I Dünya müharibəsi başlandıqdan 1918-ci ilin ortalarına kimi törətdiyi dəhşətli qırğınlar nəticəsində Cənubi Azərbaycanın qərb bölgəsində 200 minə qədər azərbaycanlı qətlə yetirilib. Qırğınların forması dəhşətli soyqırımı faktının törətdiyini açıq şəkildə sübut edir.

Azərbaycanlıların kütləvi şəkildə soyqırımının ermənilərin əsas məqsədi Azərbaycan şəhərlərini və kəndlərini etnik təmizləmə yolu ilə yerli əhaldən təmizləmək və kənarından gətirilən erməni ailələrinin həmin şəhər və kəndlərdə məskunlaşdırmaq olmuşdur. Ona görə də Urmiya, Salmas və digər bölgələrin şəhər, qəsəbə və kəndlərində azərbaycanlı ailələrin evlərinə hücum edən ermənilər sudaşmaq körpədən tutmuş, 80-90 yaşlı qocayadək hamısını öldürüb, evin əşyalarını qarət etdikdən sonra evlərə od vurub yandırdılar ki, azərbaycanlıların izi-tozu belə qalmasın. Hadisənin canlı şahidlərinin qeydləri də bunu açıq şəkildə sübut edir.

Urmiyada kütləvi soyqırımının birinci mərhələsində onsuz da silahlı olmayan, yalnız soyuq silahlarla özlərini müdafiə etməyə çalışan azərbaycanlılar kütləvi soyqırımının dayandırılması məqsədilə tamamilə təslim oldular. Lakin birləşmiş

erməni-aysor silahlı dəstələri bütün şəhəri ələ keçirənlər də, təslim olan əhalinin soyqırımını dayandırmadılar. Silahlı olmayan və təslim olmuş bir xalqın kütləvi şəkildə qətləminə də soyqırımından başqa ad vermək yarımdən deyildir. Belə ki, soyqırımını dayandırmayan ermənilər mart ayının 17-də yenidən azərbaycanlıların kütləvi soyqırımını gücləndirdilər.

Ermənilər Urmiya və Salmasın müxtəlif şəhər, qəsəbə və kəndlərini soyqırımı yolu ilə müəyyən dərəcədə azərbaycanlılardan təmizlədikdən sonra gizlənilən canını qurtarmaq istəyən kimsəni tapdırlarsa, onu həm güllə sərf etmədən, həm də əzabla öldürmək üçün divarları dəşib, başını divara keçirib bərkitməklə bədənini öküzə bağlayıb öküzü sürməklə onların başını bədənindən qırıb ayırırdılar. Günümüzdə Urmiyada və Salmasda həmin divarlar qanlı divarlar adı ilə məşhurdur.

Andranik isə erməni-aysor silahlı dəstələrinin etnik təmizləmə yolu ilə işğal etdikləri Urmiya və Salması İravan xanlıq ərazisində qurulan erməni dövlətinə birləşdirməkdə əsas maneə hesab edilən Xoy şəhərini hədəf almışdı. Azərbaycanın bir hissəsi sayılan İravan əyalətində 28 may 1918-ci ildə Ermənistan dövləti yarandıqdan sonra işğalçı ermənilərin başçılarında olan Andranik bu dövlətin kiçik bir ərazidə yaradılması ilə razılaşmadığını bildirdi. O, Xəzər dənizindən Qara dənizə və Aralıq dənizinə qədər "böyük Ermənistan" yaratmaq istəyən ifratçı ermənilərdən idi. O, Ermənistan dövlətinin bu kiçik ərazidə yaradılmasına qane ola bilmirdi.

Cənubi Azərbaycan ərazisində isə ən azı Cənubi Azərbaycanın qərb hissəsi, eləcə də Ərvəq, Ənzab, Mərənd və Təbriz bölgələri işğal planına daxil olmuşdu. Lakin Xoy şəhərinin əhalisinin ciddi müqaviməti, eləcə də azərbaycanlıların kütləvi soyqırımından xəbərlər tutaraq, Cənubi Azərbaycana daxil olan Osmanlı ordusunun Xoya yaxınlaşması Andranikin Xoy şəhərini ələ keçirib, əhalisini soyqırma məruz qoymaqla gətirdiyi erməni ailələri orada yerləşdirilmə planı iflasa uğradı.

Yuxarıda qeyd edilən hadisələrin törədilmə forması onu göstərir ki, şəhər və kəndlərin etnik təmizləmə yolu ilə azərbaycanlıların boşadılması, sudaşmaq körpədən qocalara qədər əhalinin kütləvi şəkildə məhv edilməsi, məqsədlə şəkildə törədilmiş dəhşətli soyqırımı faktıdır.

Həsən SƏFƏRİ, AMEA Şərqsünaslıq İnstitutu Cənubi Azərbaycan şöbəsinin əməkdaşı

Güneydə erməni soyqırımları

Birinci dünya müharibəsi dövründə Cənubi Azərbaycan ərazisi Rusiya və Osmanlı hərbi qüvvələrinin toqquşma meydanına çevrildi. 1916-cı ildə demək olar ki, bütün Cənubi Azərbaycan ərazisi Rusiya qoşunları tərəfindən işğal olundu.

Həmin il Osmanlı dövlətinin Hakkari bölgəsində yaşayan xristian assuriyalılar (aysorlar) Rusiyanın dəstəyinə arxalanaraq öz dövlətinə qarşı qiyam qaldırdılar. Lakin onlar Osmanlı qüvvələrinin qarşısında uzun müddət davam gətirə bilmədilər. Rusiyanın köməyi ilə minlərlə aysor (yerli əhali onları "cilo" adlandırdı) öz ailələri ilə birgə Cənubi Azərbaycanın Urmiya və Selmas bölgəsinə köçürüldü.

Brest-Litovsk müqaviləsinin şərtlərinə əsasən Rusiya qoşunlarının Şimali İrandan, yəni Cənubi Azərbaycandan geri çəkilməyə başlaması 1917-ci il oktyabr çevrilişi nəticəsində ölkədə başlanan vətəndaş müharibəsi və siyasi qarışıqlıq dövrünə təsadüf edirdi. Belə vəziyyətdə düzünü və birliyi pozulan, hətta təchizatını belə təmin edə bilməyən rus əsgərləri soyğunçuluğa başladı. Onlar keçdikləri bölgələri qarət edərək evləri yandırır əhaliyə ciddi zərər vururdular.

Təəssüf ki, Cənubi Azərbaycan bölgəsində baş verən qanlı hadisələr iri dövlətlərin dəstəyi ilə həyata keçirilirdi. Belə ki, rus qoşunlarının Cənubi Azərbaycandan təxliyə edilməsi ilə eyni zamanda müttəfiq dövlətlər (İngiltərə, Fransa və ABŞ) erməni, aysor və Cənubi Azərbaycanda qalan rus qüvvələrdən ibarət xristian ordusu yarıdaraq azərbaycanlılara qarşı xaç yürüşü həyata keçirdilər.

Rus qoşunlarının İranda geri çəkilməsi Rusiya işğal altında olan Cənubi Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində rus, ingilis, erməni və aysor təhlükəsini daha da artırdı. İngilislər rus qoşunlarının İranda geri çəkilməsindən sonra bir tərəfdən Urmiya bölgəsindəki erməni və aysorlarla birləşərək Osmanlı Dövlətinin önünü kəsməyi planlayır, digər tərəfdən Tehran-Qazvin yolu ilə Rəşt bölgəsini, oradan da Xəzər dənizi sahilində yerləşən Ənzəli limanını ələ keçirərək dəniz yolu ilə Bakıya girmək və o dönmədə şəhəri əllərində saxlayan ermənilərlə birləşərək şəhəri işğal etməyi planlaşdırırdı.

Urmiya bölgəsində erməni və aysorları təşkilatlandırma məsələsində ABŞ və Böyük Britaniya konsulluqları birgə fəaliyyətə başlamış, xüsusi hərbiçilərdən ibarət

dəstələr yaratmışdı. Urmiyadan Qara dənizə qədər silahlanan ermənilər isə öz məkrli niyyətlərinə çatmaq üçün rusların xristian təəssübkeşliyi ilə Cənubi Azərbaycan ərazisində yerləşdirilən aysorlardan istifadə edirdilər. Hətta, Anadolu bölgəsindən geri çəkilən rus qoşunlarının tərkibində olan ermənilər də Urmiya bölgəsinə gələrək buradakı erməni və aysorlarla birləşmişdi. Onlar rus ordusuna məxsus silahları ələ keçirərək Urmiya, Selmas, Xoy və Cənubi Azərbaycanın digər bölgələrində yerli əhaliyə hücum edərək onları məhv etməyə başladılar.

1918-ci ilin əvvəlindən başlayaraq erməni və aysor silahlı birləşmələrinin Cənubi Azərbaycanda türk-müsəlman əhaliyə qarşı görünməmiş vəhşiliklə həyata keçirdikləri qətləmlər intensivləşdi. "1917-1918-ci illərdə Urmiya bölgəsində azərbaycanlılara qarşı soyqırımı" (ATASE-nin sənədləri əsasında) kitabında ilk kütləvi qətləmlərin 1918-ci il fevralın əvvəllərində Urmiya şəhərində birləşmiş xristian ordusu tərəfindən azərbaycanlıların məhv edilməsi ilə başladığı qeyd olunur.

22 fevral cümə günü Urmiya əhalisinin 3 günlük fasiləsiz olaraq qırğını başlandı. Qırğının 1-ci günü Urmiya şəhərinin Əsgərhan məhəlləsi məhv edildi. Xristian ordusu azərbaycanlıların evlərinə hücum edirdilər.

1918-ci ilin fevral-mart aylarında erməni-aysor birləşmələrinin təşkil olunmuş xristian ordusu Sovuqbuluq bölgəsində geri çəkilən rus qoşunlarının silahlarını ələ keçirdilər. Rusiya və Amerika Birləşmiş Ştatları kimi iri dövlətlərin himayəsinə arxalanan erməni-aysor hərbi birləşmələri

Urmiya şəhəri ətrafında hərbi mövqə tutaraq, yerli əhalini soyub-talayır, gündüz bərişigə vəl vərsələr də, gecələr şəhərin ayırı-ayrı məhəllələrini yandırır, viran qoyurdular.

Həmin dəhşətli hadisələr zamanı yüzlərlə günahsız azərbaycanlı vəhşəcə qətlə edilmişdir. Soyqırımın baş verdiyi dövrdə yaşayan Əhməd Kəsrəvi həmin hadisələrdə 130 mindən artıq insanın erməni və aysorlardan ibarət xristian qoşunu tərəfindən qətlə yetirildiyini yazır.

Erməni və aysorların Urmiya bölgəsində azərbaycanlı türklərini qətl etməsi Osmanlı dövlətinin VI və III ordusuna məxsus hərbi hissələrinin Urmiyaya doğru qərb istiqamətindən hərəkətə başlamasına səbəb oldu. Osmanlı Dövləti Urmiya bölgəsində günbə-gün artan erməni və aysorların qanlı fəaliyyətlərini yaxından izləmiş və bu hadisələrin qarşısını almaq üçün görüləcək bütün tədbirləri əsasən VI ordu yerinə yetirmişdi.

Cənubi Azərbaycan, əsasən də Urmiya bölgəsində azərbaycanlılara qarşı törədilmiş kütləvi cinayətlər əslində ermənilərin Cənubi Qafqaz, Şərqi Anadolu və İran ərazisində türk-müsəlman əhalisini soyqırımına məruz qoymaqla gələcəkdə türksüz "Böyük Ermənistan" yaratmaq planının tərkib hissəsi idi.

Bu qiymətli sənədlər ermənilərin 1917-1918-ci illərdə Cənubi Azərbaycan, əsasən də Urmiya bölgəsində törətdikləri cinayətləri bir daha təsdiq edir.

Güntəkin NƏCƏFLİ, AMEA Tarix İnstitutunun dosenti, Dövlət mükafatı laureatı

31 Mart Güney Azərbaycan üçün də faciəli tarixdir

"31 Mart azərbaycanlıların ermənilər tərəfindən soyqırımına məruz qaldığı gündür. 1918-ci ilin martında bolşevik-daşnak silahlı dəstələri tərəfindən Azərbaycanın Quzeyində kütləvi qətləmlər, insanlıq əleyhinə cinayətlər törədildi. Bununla bağlı yetərinə faktlar və sənədlər var. Ermənilər həmin vaxt təkə Azərbaycanın Quzeyində deyil, Güneyində də soyqırımlar, qanlı cinayətlər törədiblər". Güney Azərbaycan Milli Dirəniş Təşkilatının sözcüsü Məcid Cavadi qəzetimizə bu açıqlamasının davamında bildirdi:

– O zaman Güney Azərbaycanın müxtəlif şəhərlərində, o cümlədən Xoy, Urmiya, Selmas, Qoşaçay bölgələrində ermənilər tərəfindən qətləmlər törədilib. Həmin vaxt əsasən Osmanlıdan qaçıb gələn ermənilər – cilo tayfaları və qismən də Qafqazdan gələn ermənilər yerli ermənilərlə birləşib Güney Azərbaycan torpaqlarında çox böyük qırğınlar törətdilər. Bunlar bir xristian erməni dövləti qurmağı planlaşdırırdılar. Ona görə də Xoy, Urmiya, Selmas, Qoşaçayda etnik təmizləmə aparmaq üçün azərbaycanlılara qarşı soyqırımı həyata keçirdilər.

Silahlı quldur ermənilər bu cür qanlı cinayətləri törətdikdən ruslardan və fransızlardan da dəstək aldılar. Bəzi mənbələrdə ermənilərin həmin vaxt Güney Azərbaycanda 100 min, bəzi qaynaqlarda isə 200 min Azərbaycan türkünün soyqırımına məruz qoyduğunu qeyd edilir. Onu da deyim ki, Güney Azərbaycanda həmin hadisələrə "cilolux" adı verilib. Bu gün də Güney Azərbaycanda həmin qanlı olaylar kədərlə xatırlanır.

Quzeydə olduğu kimi, Güneydə də həmin vaxt ermənilərin bu cinayətlərinə son vermək üçün Osmanlıdan yardım gəlib. Yerli xalqın formalaşdırdığı müqavimət qüvvəsi Osmanlıdan gələn yardımla ermənilərin qanlı əməllərinə son

qoyulması üçün hərəkətə keçib. Tezliklə erməni silahlı dəstələri bölgədən çıxarılıb. Təbii ki, Osmanlı ordusu yardımına gəlməyəcək qırğınlar davam edərdi.

Beləliklə də ermənilərin bölgəni etnik azərbaycanlılardan təmizləmək məqsədli cinayətlərinə son qoyuldu. Lakin, ümumilikdə, götürəndə deyə bilərik ki, 31 Mart təkə Quzey azərbaycanlıların deyil, Güney azərbaycanlıların da ermənilər tərəfindən soyqırımına məruz qaldığı gün kimi tarixə düşüb.

Hazırladı: Kamal NİKBİN

Türkiyə: milli maraqlar hər şeydən üstündür

Ankara Qərbin təhdid və təzyiqləri ilə hesablaşmır

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın regionda və global müstəvidə artan kəskin ziddiyyət və zorakılıqlar fonunda prinsipial, qətiyyətli siyasət yürütməsi Qərbdə açıq-aşkar çiqçı doğurur. Qardaş ölkənin xarizmatik liderinin pragmatik, müdrik siyasi xətti rəqiblərin məkrli planlarını puç edir.

Görünən budur ki, Türkiyəyə qarşı təhdid və təzyiqlərin artmasına rəğmən, Ankara milli maraqlarını hər şeydən üstün tutur, təzyiqlərlə hesablaşmır və onları daf etməyi bacarır. "Dünya beşdən böyükdür!" deyən R.T.Ərdoğanın haqqın, ədalətin tərəfində durması onun özünə və dövlətinə yüksək siyasi dividendlər qazandırır.

Kollektiv Qərb Türkiyənin inkişafını ləngitmək üçün bütün yollara əl atır. Onun niyyəti bəllidir. Məqsəd Prezident R.T.Ərdoğanın lideriylə onilliklər ərzində sürətli inkişaf yolu keçən Türkiyəni zəiflətmək, Rusiya və digər ölkələrlə münaqişəyə cəlb etməkdir. Əlbəttə, rəsmi Ankara bunun fərjəndir və adekvat addımlar atmaqda davam edir.

Qərb mediası imperialist qüvvələrin açıq və gizli maraqlarına canfəşanlıqla xidmət göstərir. Siyasi, iqtisadi, hərbi cəhətdən güclənən, söz və qüdrət sahibinə çevrilən Türkiyəni, onun xarizmatik lideri R.T.Ərdoğanın hədəfə alan Qərb KİV-i qardaş ölkədə bu il mayın 14-də keçiriləcək prezident seçkiləri ərəfində xüsusi fəallaşdır.

Prezident R.T.Ərdoğan dünən "Ana xəbər" telekanalına eksklüziv müsahibəsində vurğulayıb ki, Qərb Ankaranın müstəqil siyasət yürütməsindən əndişələnir və hər vasitə ilə bunun qarşısını almağa cəhd edir. Türkiyə lideri deyib: "Kollektiv Qərb bizi Rusiya ilə qarşıdurmaya sürükləyə bilməz. Biz kimin nə məqsədlərə xidmət etdiyini yaxşı bilirik".

Prezidentin sözlərinə görə, Türkiyənin geosiyasi münaqişələrə cəlb etmək istəyən qüvvələr öz bədnam niyyətlərini həyata keçirmək üçün hər cür şər və böhtana, digər təxribatlara əl atırlar. R.T.

Ərdoğan təəssüf hissələ qeyd edib ki, bu, böhtan kampaniyası hələ uzun müddət davam etdiriləcək.

Türkiyənin dövlət başçısı həmçinin vurğulayıb ki, onun seçiqabağı platformasının əsas devizlərindən biri məhz qonşu ölkələrlə, xüsusilə Rusiya ilə qarşılıqlı inam və etimad əsasında sıx əməkdaşlığın genişləndirilməsidir. Bunun əksini arzulayanların xəm xəyalları göz-lerində qalacaq.

Nəzərə alınmalıdır ki, Rusiyani hərtərəfli tükəndirmək, onu zəif salmaq siyasəti yürütdən Qərbdən fərqli olaraq, Türkiyənin məqsədi vuruşun tərəflər arasında konstruktiv dialoqun başlanmasına və tezliklə sülh sazişinin bağlanmasına nail olmaqdır. R.T.Ərdoğan qeyd edib ki, o, şəxsən İstanbulda ötən ilin yazında olduğu kimi, yenidən Rusiya və Ukrayna nümayəndə heyətləri arasında sülh danışıqlarının davam etdirilməsini arzulayıb və bu istiqamətdə bundan sonra da əlindən gələni etməyə hazırdır.

Bu arada Türkiyə mediasında bəzi sensasiyalı xəbərlər yayılıb. Belə ki, Türkiyənin NBR nəşri bu günlərdə Prezident R.T.Ərdoğanın istinadən bildirdi ki, bu il aprelin 27-də Rusiya lideri Vladimir Putin Türkiyəni ziyarət edəcək. Ehtimal olunur ki, V.Putinin gəlişi mümkün olmazsa, iki ölkə liderləri arasında onlayn-konfrans təşkil ediləcək. Virtual bağlantıda, ilk növbədə Mersindəki "Akkuyu" atom stansiyasına nüvə yanacağıının daşınması məsələsi müzakirə ediləcək.

Rusiya Prezidentinin Türkiyəyə ehtimal olunan səfəri dünya mediasında böyük əks-səda verərək geniş yayılıb. Rəsmi Kremlin mətbuat xidmətinin rəhbəri Dmitri Peskov bu məsələ ilə bağlı

deyib ki, Rusiya liderinin Türkiyəyə səfəri barədə hələlik dəqiq qərar qəbul edilməyib, bununla bərabər, bütün hallarda "Akkuyu" AES-in aprelin sonunda nəzərdə tutulan açılış mərasimində Rusiya tərəfi layiqincə təmsil olunacaq.

D.Peskov sonra qeyd edib ki, bu layihə Rusiya və Türkiyə arasında uğurlu ikitərəfli əlaqələrin, eləcə də dost və qonşu Türkiyədə enerji sahəsinin inkişafı üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bununla da, iki böyük dövlət arasında münasibətlərdə yeni era başlaya bilər.

Yeri gəlmişkən, bu il martın 25-də Türkiyə və Rusiya prezidentləri arasında telefon danışığı olub. Liderlər, ilk növbədə Ukraynadakı vəziyyəti müzakirə ediblər. R.T. Ərdoğan bildirdi ki, onun ölkəsi münaqişənin danışıqlar yolu ilə bitməsinə böyük önəm verir. Telefon bağlantısı zamanı Türkiyə Prezidenti Ukraynadan taxılın dünya bazarlarına daşınması ilə bağlı sazişin uzadılmasına müsbət cavab verdiyinə görə rusiyalı həmkarına dərin minnətdarlıq edib. Rusiya Prezidenti, öz növbəsində qeyd edib ki, yaxın gələcəkdə iki ölkə arasında iqtisadi əməkdaşlığın dərinləşməsi üçün yeni addımlar atıla bilər və buna zərurət yaranıb.

Bu məqamda qeyd etməyə dəyər ki, Rusiya mediası bu günlərdə Türkiyədə keçiriləcək prezident seçkilərinə hazırlıq prosesini geniş işıqlandırır. Prezidentliyə namizədlərdən biri Sinan Oğan iki gün əvvəl "RIA Novosti" agentliyinin müxbirinə müsahibəsində bildirdi ki, rəsmi Ankara düzgün olaraq Rusiyaya qarşı sanksiyaların tətbiq edilməsi məsələsində Qərbi kor-korana təkrarlamır.

S.Oğan sonra bildirdi ki, "bir vaxtlar Qərb nə deyirdisə, biz onu yerinə yetiririk". O dönmələr artıq arxada qaldı. Bizim prioritetimiz Türkiyənin maraqlarıdır. Biz öz daxili və xarici siyasətimizi özümüz nizamlamalıyıq". Onun sözlərinə görə, Qərb tərəfindən sanksiyaların tətbiq etməzdən qabaq sülh üçün şans verilməlidir.

S.Oğan həmçinin ümid etdiyini bildirdi ki, Ukraynadakı mövcud gərgin vəziyyətlə bağlı çıxış yolu tapmaq mümkün olaçaq. "Bunun üçün həm Rusiya Prezidenti Vladimir Putin, həm də Ukrayna lideri Volodimir Zelenski ilə danışıqlar aparmaq zəruridir. Qərbin hazırkı mövqeyi yanlışdır, bu yanaşma münaqişənin qarşısını alınmasından çox, onun daha da alovlanmasına xidmət edir".

Xatırladaq ki, S.Oğanın prezidentliyə namizədliyi "Ata ittifaqı" seçki bloku tərəfindən irəli sürüldü. Rusiya mediası belə bir faktı diqqətə çatdırır ki, Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər Universitetinin məzunu olan S.Oğan "Valday" klubunun üzvüdür və Rusiya ilə əlaqələrin genişlənməsinin tərəfdarıdır.

M.HACIXANLI, "Xalq qəzeti"

Ukrayna əks-hücuma hazırlaşır

Ukrayna ordusu əks-hücuma hazırlaşır. Belə bir bəyanatla ölkənin müdafiə naziri Aleksey Reznikov çıxış edib və müttəfiq ölkələri Kiyevi hərbi cəhətdən dəstəkləməyə çağırıb. Məlumatı "Kommersant" yayıb.

Reznikov Avropa İttifaqının nümayəndələri ilə görüşdə tərəfdaşlara minnətdarlığını bildirib: "Ukrayna ordusu Qərbin silahları hesabına döyüş meydanında uğur qazanır. Ancaq biz

əks-hücuma hazırlaşırıq və Ukraynaya ağır texnika və hazırlıqlı ehtiyat qüvvələr lazımdır".

Dünən Macarıstanın Baş naziri Viktor Orban da bəyan edib ki, Avropa İttifaqı ölkələri Ukraynaya "sülhməramlı tipli qoşun" göndərmək məsələsini müzakirə etməyə yaxındır. Orbanın sözlərinə görə, əvvəllər bu cür müzakirələr olmayıb.

Bununla bağlı jurnalistlər RF Prezidentinin mətbuat katibi Dmitri Peskova sual veriblər. Peskov deyib: "Əgər artıq hansısa ciddi danışıqlar haqda söhbət gedirsə, bu, fəvqəladə dərəcədə təhlükəli müzakirədir".

Finlandiyanın NATO-ya yolu açıldı

Artıq Finlandiyanın NATO-ya daxil olması üçün bütün maneələr aradan qalxıb. Dünən Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Baş Assambleyası bu barədəki protokolu təsdiq edib. Tədbirdə çıxış edən parlamentdəki siyasi partiya nümayəndələri qeyd ediblər ki, Finlandiya və İsveçin alyansa üzvlüyü Rusiyanın Ukraynada xüsusi əməliyyata başlamasından sonra aktuallaşdır. Məlumatı "Anadolu" verib.

Deputatlar bildiriblər ki, Helsinki Madriddə Türkiyə, Finlandiya və İsveç arasında imzalanmış üçtərəfli memorandumdan irəli gələn öhdəliklərinə lazımcına əməl edib. Protokolun təsdiq edilməsi ilə bağlı qanun layihəsinin təsdiqindən sonra sənəd TBMM Sədri Mustafa Şəntop tərəfindən imzalanıb.

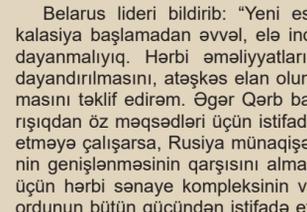
Bununla da, Finlandiya Şimali Atlantika alyansına tamhüquqlu üzv qe-

bul olunmaq üçün hüquqi əsas əldə edib. Qanun layihəsi TBMM-də 276 səsle qəbul edilib.

Litva və Estoniya Türkiyənin qərarını bəyənib. NATO-nun Baş katibi Yens Stoltenberg isə TBMM-ə minnətdarlığını bildirib və deyib ki, Türkiyədəki seçkidən sonra və Vilnüsdəki sənəddən sonra İsveçin ratifikasiyasına da nail olmağa çalışacaq.

Lukaşenko: Üfüqdə üçüncü dünya müharibəsi görünür

Dünən Belarus Prezidenti Aleksandr Lukaşenko xalqa və parlamento müraciəti zamanı Ukraynada hərbi əməliyyatları dayandıрмаğı və barışıq elan etməyi təklif edib. Məlumatı TASS verib.

Belarus lideri bildirib: "Yeni eskalasiya başlamadan əvvəl, elə indi dayanmalıyıq. Hərbi əməliyyatların dayandırılmasını, atəşkəs elan olunmasını təklif edirəm. Əgər Qərb barışıqdan öz məqsədləri üçün istifadə etməyə çalışarsa, Rusiya münaqişənin genişlənməsinin qarşısını almaq üçün hərbi sənaye kompleksinin və ordunun bütün gücündən istifadə etməyə borclu olacaq".

Onun fikrincə, münaqişəni dayandırmıyaq yeganə yolu ilkin şərt irəli sürmədən danışıqlara başlamaqdır.

O, eyni zamanda, üçüncü dünya müharibəsinin anonsunu verib: "Hazırda üfüqdə olan Üçüncü Dünya müharibəsi nüvə yanğınları ilə

nəticələnəcək. Ukrayna sakinlərinin sülhə ehtiyacı var, amma Qərbdə bu istək heç kəsi maraqlandırmır. Hesab edirəm ki, ABŞ müvafiq icazəni verməyəcək Ukraynadakı qırğın başa çatmayacaq".

Roma Papası müalicəsini davam etdirir

Roma Papası Fransisk xəstəxanada müalicəsini davam etdirir. Bu barədə müqəddəs Text-Tacın sözcüsü Matteo Bruni bildirib. Onun sözlərinə görə, Roma Katolik Kilsəsinin rəhbərinin vəziyyəti getdikcə yaxşılaşır. Məlumatı "İzvestiya.ru" verib.

Bruni deyib ki, Papa Fransisk öten gününü istirahətə, duaya və işə həsr edərək keçirib. Xəstəxananın tibb işçiləri isə Fransiskdə infeksiyon əsasında

bronxit aşkarlandığını və ona infuziya əsasında antibiotik terapiyasının aparıldığını bildiriblər: "Planlaşdırılan klinik yoxlamalar davam edir və Papa Fransiskin vəziyyətində yaxşılaşma müşahidə olunur. Onun yaxın bir neçə gün ərzində xəstəxanadan buraxılacağı gözlənilir".

Xatırladaq ki, Papa Fransisk 86 yaşlı var və o, martın 29-da Romadakı Gemelli xəstəxanasına yerləşdirilib.

P.BABAKƏRLİ, "Xalq qəzeti"

Türkiyə Danimarkaya etiraz edib

Danimarkada Qurani-Kərim və Türk bayrağına qarşı nifrət cinayətlərinin törədilməsinə icazə verilməsi ilə bağlı Danimarka səfəri Türkiyə Xarici İşlər Nazirliyinə çağırılıb.

Bu barədə Türkiyə XİN-nin məlumatında bildirib: "Danimarkada martın 24-də müqəddəs Qurani-Kərimə və bayrağıma qarşı törədilən nifrət cinayətinin yenidən baş tutmasına icazə verilməsinə şiddətlə qınayırıq. Bu səhvin davamlı olduğunu da qeyd edirik. Aydın ki, bu cür hərəkətlərin qarşısını alınması üçün hüquqi və inzibati tədbirlərin qeyri-kafi olması,

siyasi iradənin olmaması, həmçinin günahkarların cəzasız qalması yeni təxribatlara təkan verir".

S.ELAY, "Xalq qəzeti"

"The Financial Times": "Belə dostları olan demokratiyaya düşmən lazım deyil"

Yüz iyirmiye yaxın ölkənin nümayəndələrinin qatıldığı üçgünlük Demokratiya sammiti səsküylü bəyanatlarla dolu oldu. ABŞ Prezidenti Co Baydenin sözlərinə görə, beynəlxalq ictimaiyyət hazırda "tarixin dönüş nöqtəsindədir" və avtokratizmə qarşı mübarizədə uduzmaq üçün Vaşinqton qarşısında illərdə demokratiyanın inkişafı üçün bir neçə milyard dollar sərmayə qoymağa hazırdır. Ancaq sammitin nitqçiləri belə deməyə əsas verir ki, demokratiya "ovçuların" məqsədlərinə çatmaqla bəzən, iştirakçıların yalnız yardımından bir qədər çoxu yekun bəyannaməni imzaladılar. Bundan başqa, imzalayanlardan on üç ölkənin də bəyannaməni müəyyən qeyd və şərtlə dəstəklədikləri məlum oldu. Qeyd-şərtlə bəyannaməni imzalayan ölkələrdən biri də Ermənistanın olduğu vurğulanır.

Martın 28-30-da ABŞ Prezidenti Cozef Baydenin evsahibliyi ilə ikinci Demokratiya sammiti keçirildi. Bu dəfə sammitə daha çox Asiya, Afrika və Latin Amerikasının ölkələri dəvət olunmuşdu. 30 il Azərbaycan ərazilərində genişmiqyaslı terror siyasəti həyata keçirən və hələ də bu bədnam əməllərindən əl çəkməyən Ermənistan da dəvət göndərilmişdi. Sammitin təşkilatçıları belə bir sammit keçirməklə demokratik ölkələrin birliyini gücləndirməyi planlaşdırırdılar. Ancaq sammitin yekunları tam başqa mənəzəni ortaya qoydu. Belə ki, Ağ ev sahibinin pafoslu çıxışını dinləyən sammit iştirakçıları yekun bəyannamənin imzalanmasında fərqli mövqeyə tutduqlarını nümayiş etdirdilər. Sammitə dəvət olunan 120 ölkədən yalnız 73-ü yekun bəyannaməni imzaladı. Üstəlik, onlardan 13-ü bəzi məqamlarla razılaşmadığını qeyd edərək, bəyannaməni müəyyən şərtlərlə dəstəklədiklərini açıqladı.

Məsələn, Ermənistan ölkələrin "hər hansı dövlətin ərazi bütövlüyünə və ya siyasi müstəqilliyinə" qarşı güc tətbiq etmək cəhdlərini pislədiyi bəndi imzalamıqdan imtina etdi. Məsələ aydındır. Onu da deyək ki, bu paraqrafda "Rusiya Federasiyasının Ukraynaya təcavüzü" nümunə kimi göstərilmişdi. Rəsmi İrəvan bu bəndi "ədələtsiz" hesab etdiyini vurğuladı. Ermənistanın nəzərinə, yekun bəyannamədə Azərbaycanla münaqişə barədə də məlumat qeyd etmək lazımdır. Rəsmi İrəvanı belə davranmağa vadar edən başqa səbəb də vardı. Ermənistan Rusiyanın qəzəbinə hədəf olmağa qatır. "Azərbaycanla münaqişə" kartından yararlandı. Bunu erməni mütəxəssisləri də etiraf edirlər. Məsələn, Suren Surenyants deyir ki, Ermənistanın bu cür mövqeyə tutulmasının səbəbləri çoxşaxəlidir. Əsas motiv, təbii ki, Rusiya faktoru ilə bağlıdır: "Ermənistan – Rusiya münasibətləri bu gün ağır günlərini yaşa-

yır. Görünür ki, Ermənistan hakimiyyəti əlavə gərginlik ocağı yaratmaq və vəziyyəti daha da gərginləşdirmək istəmir. Aydın ki, bəyannamənin qeyd-şərtsiz qəbulu Rusiya-Ermənistan münasibətlərini kritik bir nöqtəyə çatdırma bilirdi".

Bundan başqa, Suren Surenyants hesab edir ki, Ermənistan hakimiyyəti ABŞ-in təşəbbüsü ilə keçirilən sammiti bir növ fetişə çevirdi. Əslində, nəticələr gözənləndiyi kimi, yüksək deyil. Erməni mütəxəssisin fikrincə, Ermənistanın Demokratiya sammitində iştirakı respublikanı ABŞ-in müttəfiqinə çevirmir və bəyannamənin özü sammitin qondarma olduğunu və Ermənistanın heç bir xüsusi güzəşt almadığını nümayiş etdirir: "Bəyannamənin məntəndən aydın olur ki, sammit heç bir şəkildə Amerikanın müttəfiqlərinin daireəsini müəyyən etmir, çünki bizim hakimiyyət orqanları buna bizi inandırmağa çalışırlar". Bununla belə, S.Surenyants hesab edir ki, ABŞ-in himayəsi altında keçirilən tədbirin iştirakçıları anti-Türkiyə və ya Azərbaycan əleyhinə sənədi qəbul etməzdi: "Bu, birmənalıdır. Hesab edirəm ki, bu gün heç bir ölkə Türkiyə və ya Azərbaycana qarşı bizim müttəfiqimiz olmağa hazır deyil". Erməni mütəxəssisin fikrincə, sammitdə iştirakdan global mənada Ermənistan-Amerika münasibətlərində əsaslı dəyişikliklər gözləmək lazım deyil.

Yekun bəyannaməni imzalamaqdan imtina edən ölkələrdən biri də Braziliyadır. "Globe" qəzetinin məlumatına görə, Braziliya Prezidenti Luiz İnasio Lula da Silva Vaşinqtona məktub göndərərək sammitin təşkilatçılarına müraciətində bildirmişdir ki, "demokratiyanı müdafiə bayrağından divarlar tikmək üçün istifadə etmək olmaz". Çox güman ki, Braziliya lideri bununla ABŞ-in qeyri-qanuni mühacirlərin qarşısını almaq məqsədilə Meksika sərhədində hasar inşa etməsinə eynam vurur. İstənilən halda Braziliya,

Ruhu qanadlandıran saz sözə, söz nəğməyə qarışanda...

Bəzən hədsiz sevinəndə də, üstümüzə qara buludlar enib bizi kədəre qarş edəndə də musiqi dinləmək istəyirik. Şən vaxtlarımızda şux mahnılar, kədərli anlarımızda lirika, muğam bizi ahanruba kimi özünə çəkir. İnsanı düşündürən yalnız mahnının sözləri deyil, onun musiqisi, təqdim edilməsi və səsin həznilidir. Zəngin repertuarı və mələhətli səsi ilə bizi heyran edən Gültəkin redaksiyamızın təşkil etdiyi bayram tədbirində tanışdıq. Əsil Azərbaycan qızına məxsus sadə geyimi, saf təbassümü, xoş davranışı ilə hamının diqqətini özünə çəkdi. İfalər bir-birini əvəz etdikcə, duet yoldaşı Zakirə birgə təqdim etdiyi Cahargah təsnifləri ruhumuzu oxşadı. Segah üstə oxuduqları mahnılar, saz havaları rəqlərlə bir-birinə qarışdı. Gültəkingilin "Planet" ansambli həmin gün bizə təkrarsız anlar yaşatdı...

Günlər sonra onunla yenidən görüşüb söhbət etdik. Sənət yolundan, əldə etdiyi uğurlardan söz açdı. Öyrəndim ki, Gültəkin Məmmədova 2008-ci ildə Cəbrayıl rayon 6 sayılı tam orta məktəbi bitirdikdən sonra həmin il Sumqayıt Musiqi Kollecinə daxil olub. Xanəndəlik sinfində ilk dərslərini mərhüm xanəndə Vahid Abdullayevdən alıb. 2012-ci ildə musiqi kollecinə müvəffəq qiyətlərlə başa vurub və həmin il Azərbaycan Milli Konservatoriyasının xanəndəlik sinfinə qəbul olunub. Ustadının Xalq artisti, Prezident mükafatçısı, professor Nəzakət Teymurovanın olması onu daha çox sevindirir: "Müəllimimə istəyim o qədər böyük idi ki, yenidən konservatoriyaya daxil olub, yenidən magistrliyi oxusaydım, yenə Nəzakət xanımın tələbəsi olmağımı seçərdim" deyir. Sonra əlavə edir: "Muğamı sevmək üçün öncə ustadı sevməlisən. Ustadı sevməyən tələbə çalışmaz ki, dərsə qaçsın, gecikməsin, günün çox hissəsini onun yanında olmaq istəsin. Tələbəlik illərində onun dərslərini öyrənmək söhbətə heç vaxt olmayıb. Amma muğamın hansısa şöbəsinə nəyisə düzgün oxumayanda onu ele

şəkildə başa salırdı ki, anlayırdım ki, daha ciddi çalışmalıyam". Gültəkin musiqi məktəbində təhsil alanda oxumaq onun üçün sadəcə bir həvəs olsa da, illər ötdükcə muğam sənətinin sirlərini öyrənməyə başlayır. Qarabağ deyiləndə öncə göz önünə zümzümə, oxumaq, muğam səsi gəlir. Gültəkingilin ailəsində də hamıda səs olsa da, bu, sadəcə həvəs olaraq qalıb. Gültəkin isə onu peşə olaraq seçib. İlk ifaları təbii ki, orta məktəbdə keçirilən tədbirlərdə, bayram şənliklərində olub... Daha sonra böyük səhnədə, Muğam Mərkəzində muğam müsabiqəsində xalq mahnısı "Bəh- bəh" ilə diplomant olub. Hər uğur, hər alqış

onun səhnəyə həvəs və istəyini, muğama məhəbbətini artırır.

Gənc müğənni müəllimlərinin əziyyəti və əməyini dəyərləndirir. Kollecdə Kamilə Abdullayevanın, konservatoriyada isə Nəzakət Teymurovanın tələbkərligi, sənətə həvəsləndirməsi, ona düzgün yolda olduğunu dəfələrlə bildirməsinin nəticəsidir ki, bu gün ifaları bəyənilir, sevilir, alqışlanır. Səsindeki milli çalarlar xalq və bəstəkar mahnılarını onun ifasında daha uğurlu edir.

Gültəkin 2013-cü ildə Televizya Muğam Müsabiqəsinin diplomantı olub. Milli Elmələr Akademiyasının nəzdində yaradılan xalq çalğı alətləri ansambli ilə səhnəyə çıxıb. Sonradan "Mücrü" ansambli yaranıb və böyük konsertlərdə, Heydər Əliyev adına Respublika Sarayında dəfələrlə dövlət tədbirlərində çıxış edib.

İnsanın ruhunu oxşayan, düşündürən və həyatı daha dərinə dərk etməyə sövq edən mahnının sözü qədr onun musiqisi və təqdim edilməsidir. Bu, Gültəkinin ifasında daha mükəmməldir. Gah dağ çayları kimi kükrəyib daşan, gah dərələrdən dolanıb gələn suyun şırıltı səsinə xatırladan, gah da bulağın həzniləsinə bənəyən səsi insanın canına, qanına hopur, onun ruhunu dincəldir.

Ömrünün gənclik çağını yaşayan Gültəkin yalnız xalq mahnılarını deyil, bəstəkar mahnılarını da eyni uğur və məharətlə ifa edir. Hər təqdimatı doğmadır, gözəldir, duyumlu, uyumludur. İfa etdiyi nümunələr nə qədər mükəmməl olsa da, ustadının repertuarından "Qal, sənə qurban" mahnısını daha çox sevir.

Z.BƏŞİRQIZI,
"Xalq qəzeti"

"Qarabağnamə" – həqiqətin bədii təsviri

Nizami Kino Mərkəzinə toplaşan ictimaiyyət nümayəndələri, mədəniyyətsevərlər dərin ictimai məzmunu malik, böyük vətənpərvərlik ruhu aşılayan "Qarabağnamə" tammetrajlı televiziya sənədli filminin təqdimatını heyəcənə gətirib. Əvəzlənəməz zəngin irsi ilə dünya mədəniyyətinə böyük töhfələr verən, 30 ildən çox işğal altında qalsa da, düşməne təslim olmadığı üçün sinəsinə çalın-çarpaz dağlar çəkilib Qarabağımızla bağlı faktların kino dili ilə ifadəsi hamı üçün maraqlı idi.

Təqdimat mərasimi Vətən uğrunda canlarını qurban verən şəhidlərin xatirəsinin bir dəqiqəlik sükutla yad edilməsi və Dövlət Himnimizin səsləndirilməsi ilə başladı. Milli Məclisin Mədəniyyət komitəsinin sədri Qənirə Paşayeva giriş nitqində tariximizin, 44 günlük Vətən müharibəsində qazandığımız böyük qələbə ovqatının əks olunduğu filmi uğurlu sənət əsəri kimi

səciyləndirdi. Xalq rəssamı Arif Hüseynov qeyd etdi ki, filmdə əsas hədəf erməni vəhşiliklərini bütün dünyaya vizual formada çatdırmaqdır: "Əsərlərin hər biri üzərində iki dildə yazılmış kiçik mətnlər vardır ki, bu dəhşətli hadisələr haqqında mühüm informasiya əhəmiyyəti daşıyır". Rejissor Elnurə Kazımova, Xalq rəssamı Ağəli İbrahimov, Əməkdar

jurnalist Etibar Babayev və digərləri çıxış edərək "Qarabağnamə" filminin təbliği əhəmiyyətindən danışdılar. Qeyd etdilər ki, filmin bir önemi də xalqımızın tarixi, zəngin və mədəni irsini təbliğ etməsidir.

Sonra film nümayiş etdirildi. Elnurə Kazımovanın rejissorluğu ilə Xalq rəssamı Arif Hüseynovun "Qarabağnamə" adlı silsilə əsərlərinin və "Qarabağnamə-tarixin səhifələri" kitabının motivləri əsasında çəkilən ekran əsəri maraqla izləndi.

Rəssamın qravürə texnikasında ərsəyə gətirdiyi qrafik lövhələrə nəzər saldıqca, elə bil, doğma Qarabağa səyahətə çıxırsan. "Qarabağnamə-tarixin səhifələri"nin əsas simvolu kimi ilk olaraq Qarabağın açarı – Xarıbülbulün təsviri isə qəlbləri rıqqətə gətirir. Dini abidələrimiz, zəngin incəsənət rəmzləri, zəfərimiz yüksək yaradıcılıq, böyük sevgi ilə təqdim edilir.

Müəzzər Azərbaycan Ordusunun əldə etdiyi böyük qələbədə ruhlanan rəssam tarixi zəfərə həsr olunmuş silsilə plakatlar yaradıb. "Biz qalibik" plakatındaki təsvirlərdə Ali Baş Komandanın dəmir yumruğunun əksi ölkəmizin, xalqımızın dinc və xoşbəxt həyatının qarantı olduğu bir daha nümayiş etdirir.

Orijinal kompozisiyaya malik ekran əsərinə tamaşa edəndə küsürünə keçmişdən, zəngin tarixindən qürur hissi keçirdik, işğaldan azad edildikdən sonra işıqlı gələcəyinin təsviri məmnunluq yaradıdı.

Fidan HÜQUQQIZI,
Leyla QURBANOVA,
"Xalq qəzeti"

Ürəkədən gələn, hər bir idman perəstişkarımızın dərhal üzündə təbassüm yaradan bu iki kəlmədən ibarət başlıq 66 il əvvəl, 1957-ci ildə Sovet İttifaqında çox məşhur olub, əl-əl gəzən "Sovetski sport" qəzetində bütün səhifə boyu verilmişdi. Yazıda həmin il Moskvada keçirilən və Böyük Oktyabr sosialist inqilabının 40 illiyinə həsr edilən kişilərdən ibarət komandalar arasında SSRİ Kuboku uğrunda voleybol turnirinin qalibi olmuş Azərbaycan yığma komandasının parlaq oyunu və böyük nailiyyəti ilə hamını təəccübləndirməsi haqqında ətraflı söhbət açılmışdı. Tarixi zəfərin qəhrəmanlarından biri də Azərbaycan voleybolunun əfsanəsi rəhmətlik Oqtay Ağayev idi.

"Aferin, azərbaycanlılar!"

İdmanımızın artıq o uzaq illərdəki qələbələrinin şahidi olmuş yaşlı nəslin nümayəndələri və ya köhnə, stajlı azarkeşlər indi hərdən ötən günləri xatırlayarkən bir vaxtlar respublikamızın neçə-neçə məhir voleybol ustasının çıxışlarını görmələri haqqında ağızdo-lusu, fəxrle danışırırlar. Elə O.Ağayev də respublika Voleybol Federasiyasının 1997-ci ildə rus dilində nəşr etdirdiyi və özünün müəllifi olduğu "Birincilər sırasında" broşüründə voleybolumuzun fədakar oyunçularını razılıq hissi ilə yada salmışdır.

SSRİ yığma komandasının da şərəfini layiqincə qorumuş görkəmli voleybolçu, sonralar isə respublikamızın Əməkdar məşqçisi və Əməkdar bədən tərbiyəsi və idman xadimi, Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasında voleybol və tennis kafedrasının müdiri, respublika Voleybol Federasiyasının vitse-prezidenti, professor, "Şöhrət" ordenli Oqtay Ağayevlə vətəndəş bir neçə il əvvəl söhbət zamanı bildirmişdi ki, həmin illərin komandası onun arzuladığı komanda idi.

Bəs həmin kollektivdə kimlər oynamış, 1957-ci ildə SSRİ Kubokunu Azərbaycana qazandırmış voleybolçular haqqında nə demək olar? Sualın cavabını yuxarıda xatırladığımız "Birincilər sırasında" broşüründə axtaraq.

Başda O.Ağayevin özü olmaqla yarım ərsədən də çox əvvəl tarixi zəfəri bizə bəxş etmiş, sonralar da ölkə çempionatlarında, spartakiadalarda uğurları ilə Azərbaycan idmanının şöhrətini artırmış o gənclər, idman ustaları voleybolumuzun indiki nəslinə yaxşı nümunədir. Onları minnətdarlıq hissi ilə xatırlamaq isə bizim mənəvi borcumuzdur.

O.Ağayev müəllifi olduğu kitabda 1957-ci ildə SSRİ Kubokunu qazanmış komandanın oyunçularını bu ardıcılıqla xatırlamışdır – Anatoli Məkaqonov, Yaşar Abbasov, Roman Eydəlmən, Gennadi Rudnov, Xəyyam Zülfüqarov, Həsən Ələkbərov, Tofiq Kazımov, Fazil Rzayev və komandanın məşqçisi İosif Kiblitiski.

Bu voleybol ustaları qüvvələrinin çiçəkləndiyi vaxtlarda çox səmimi, mübariz, möhkəm iradəli, yüksək texniki kollektiv idi. Bir yazıda onların hamısı haqqında ürəyini istədiyi qədər danışmaq çətindir. Amma, hər halda, elə xatırladığımız kitabçada verilmiş ardıcılıqla hərsəni heç olmasa bir neçə cümlə ilə yada salaçaq.

Beləliklə O.Ağayevin yazdıqlarından:

...İdman ustası, Sovet İttifaqı Kubokunun sahibi, SSRİ xalqları spartakiadasının, 1955-ci ildə Parisdə keçirilən dünya çempionatının mükafatçısı Anatoli Məkaqonov hələ ölkə yığma komandası heyətində çıxış edərkən liderlik keyfiyyətləri, yetkin məşqçi bacarığı nümayiş etdirmişdi.

...Heç də hər voleybolçu dörd il ərzində güclü oyunçular sırasına daxil olub, idman ustası adı qazana bilmir. Bunun üçün seçdiyin idman növünü ürəkədən səvməlisən, yorulmadan texnikanı artırılmalsan. Azərbaycan yığma komandasının ən ucaboy oyunçusu, təəssüf ki, idman şöhrətini artdığı bir vaxtda avtomobil qəzasında həlak olmuş Gennadi Rudnov özünü məhz belə oyunçu kimi göstərmişdi.

... Çox populyar "Komsomolskaya pravda" qəzeti yubiley turnirinin final oyunu haqqında hesabatında yazmışdı

Oqtay BAYRAMOV,
Əməkdar jurnalist

"Bakı Şəhər Əsaslı Tikinti və Təmir" MMC

İKİ MƏRHƏLƏLİ TENDER ELAN EDİR

sində iştirak haqqı qazanacaqdır. İkinci mərhələdə iştirak edən iddiaçılar qiymət təklifi verərək sözügedən parkla əlaqəli bütün hazırlayacağı layihələrin dəyərini təqdim etməlidirlər (eskiz, memarlıq, kommunikasiya, konstruksiya, smeta və digər layihələr.)

İlkin mərhələ 3 aprel 2023-cü il saat 10.00-dan 2 may 2023-cü il saat 10.00-dək davam edəcək 5 may 2023-cü ildə birinci mərhələnin nəticələri açıqlanacaqdır.

İkinci mərhələ üçün təkliflər 8 may 2023-cü il saat 11.00-dan 23 may 2023-cü il saat 11.00-dək qəbul olunacaqdır.

Tender iştirakçılarında təklif edilir ki, öz tender təkliflərini möhürləyib imzalanmış şəkildə ikiqat zərflərdə yazılı surətdə təqdim etsinlər. Müqaviləni yerinə yetirmək üçün tender iştirakçılarını lazımi maliyyə imkanlarına malik olmalıdır.

Əlaqələndirici şəxs – Əhməd Məmmədov, 496-52-05

Birinci mərhələdə iştirak edən iddiaçılar eskiz layihə ilə bərabər aşağıdakı sənədləri təqdim etməlidirlər.

- tenderdə iştirak etmək üçün ərizə
- Azərbaycan Respublikasında vergilərə və digər icbari ödənişlərə aid yerinə yetirilməsi vaxtı keçmiş öhdəliklərin, habelə son bir il ərzində (fəaliyyətini dayandırdığı müddət nəzərə alınmadan) vergi ödəyicisinin Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş vəzifələrinə yerinə yetirilməməsi hallarının mövcud olmaması barədə arayış;

- mənfəət vergisinin bəyannaməsi (2021-ci il əhatə etməli və hesabat vergi orqanı tərəfindən məktubla təsdiq edilməlidir. Təsdiq məktubu elektron qayda əldə edildikdə notarial təsdiqli təqdim edilməlidir.)

- iddiaçının son bir il ərzində maliyyə vəsaiti haqqında bank tərəfindən verilmiş arayış;

- iddiaçının tam adı, hüquqi statusu, nizamnaməsi, qeydiyyatdan keçdiyi ölkə və rekvizitləri; - müvafiq mallar üzrə mənzə və uyğunluq sertifikatları;

- dövlət satınalmaları müsabiqəsində iştirak etmiş oxşar işlərə dair son 3 ildə bağlanmış müqavilələrin surəti (təsdiqli formada);

- satınalma prosedurlarının başlanmasından əvvəlki 5 il ərzində özlərinin, habelə işlərini idarə edənlərin, qulluqçularının peşəkar fəaliyyətləri, yaxud satınalma müqaviləsinin bağlanması üçün ixtisas göstəricilərini yanlış göstərmələri ilə əlaqədar cinayətə görə məhkum olunmaması,yaxud onların müvafiq peşə fəaliyyətləri ilə məşğul olmasının məhkəmə

qaydasında qadağan edilməməsi barədə arayış;

- mikro, kiçik, orta və ya iri sahibkarlıq subyektinə aid olması barədə məlumat.

İkinci mərhələ üçün aşağıda qeyd olunan sənədlər tələb edilir.

- tender təklifi (zərflərin açıldığı tarixdən sonra azı 30 bank günü müddətində qüvvədə olmalıdır);

- tender təklifinin 1 faizi həcmində bank təminatı;

- tender təklifi təminatının qüvvədə olma müddəti tender təklifinin qüvvədə olma müddətindən 30 bank günü çox olmalıdır;

- müqavilənin yerinə yetirilməsinin təminatı müqavilənin yerinə yetirilmə müddətindən sonra 30 bank günü çox olmalıdır. Müqavilənin yerinə yetirilməsi təminatı 5 faizdir.

Sənədlər Azərbaycan dilində tərtib olunmalıdır (xarici dildəki tender sənədləri Azərbaycan dilinə tərcümə edilməlidir). İddiaçılar tenderlə bağlı sualları əlaqələndirici şəxsə ünvanlaya bilərlər. Tender proseduru "Dövlət satınalmaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun keçiriləcəkdir.

Tender Məfəssiyası

Sağlamlıq guşəsi

Beynin 7 gərəkli qidası

Onurğa cərrahiyyəsi üzrə mütəxəssislərin fikrincə, yediklərimiz insanın digər orqanları kimi beyinə də təsir edir. Koqnitiv (dərkətmə) funksiyalarını uzun müddət davam etdirmək üçün bəzi qidalara mütləq yemək vacibdir. Bədənin çox hissəsini təşkil edən su dehidratasiya kortizol hormonu ifraz edir. Bu hormonun səviyyəsinin artması beyin məlumat saxlanmasına cavabdeh olan hissəsinin azalmasına səbəb olur və bununla da, yaddaş zəifləyir. Kortizol həmçinin adrenalın istehsalını artırır ki, bu da beyin fəaliyyətinə mənfi təsir göstərir və yaddaş problemləri yaradır. Həkimlər beyin üçün bəzi qidalara qəbul etməyin vacib olduğunu deyirlər. Bu, 7 qidadan ibarət siyahıdır:

Soğan: – Yüksək miqdarda antioksidant ehtiva edən soğan, probiotik xüsusiyyətlərinə görə immunitet sistemini gücləndirmək üçün faydalıdır. O, həmçinin yaddaşı gücləndirir və Alzheimer xəstəliyi və Demans kimi qavrayış və yaddaş problemlərindən qoruyur.

Yumurta: – Tərkibində beyin yaddaşa cavabdeh olan hissəsi üçün lazım olan A, D, B12 vitaminləri var. Bədənin oyanmasını dəstəkləyən yumurtanın tərkibində beyin signalı üçün vacib olan amin turşusu – tirozin var.

Kivi: – Antioksidantla zəngin meyvənin qan damarlarının və beyin sağlamlığı üçün böyük əhəmiyyəti var. Kivi beyin fəaliyyətini artırır və yaddaşı yaxşılaşdırır. Bundan əlavə, tərkibi yüksək miqdarda C vitamini və kalium ilə zəngindir.

B vitaminli məhsullar: – Qatıq, ət, balıq, paxlalı bitkilər, yaşıl yarpaqlı tərəvəzlərdə B vitamini mövcuddur. Bu qidalara qəbul etmək beyin sağlamlıq saxlamağa kömək edir. Eyni zamanda, B qrup vitaminlərinin çatışmazlığı beyin və sinir sistemində müəyyən ziyan vura bilər. Bu vitaminlər, eyni zamanda, sinir sisteminin işində iştirak edir. Onlar diabetes mellitusun (şəkərsiz diabet) yaratdığı nevropatik ağrıların müalicəsində faydalı təsir göstərir.

Kəsmik: – Bu məhsulu həkimlər rasiondan çıxarmamağı məsləhət görürlər. B qrup (B1, B2, B6, B12) vitaminləri ilə yanaşı digər vitaminlərlə də zəngindir.

Omega-3: – Tərkibində omega olan qidalar beyin fəaliyyəti üçün çox vacibdir. Çünki, beyin quru kütləsinin çox hissəsi yağ hüceyrələrindən ibarətdir. Omega-3 yağ turşuları davranış və dərkətmə performansına təsir göstərir. Qızılbalıq, tuna, skumbriya, sardina, siyənək, həmçinin qoz, kətan toxumu, fındıq, avokado, soyada Omega-3 vitamini boldur.

Qarağilə: – Meyvəsində antioksidantların yüksək olduğu qarağilə beyin daha uzun müddət sağlam saxlamağa kömək edir. Stressdən qoruyur, yaddaşı yaxşılaşdırır, unutulmağa qarşı müalicədə faydalıdır.

Zərifə HÜSEYNOVA,
"Xalq qəzeti"

Azərbaycanda rəqəmsal təbabət

Azərbaycanda modern texnologiyaların tətbiqi diqqət gününə gətirilib. Məsələn, **İnformasiya Texnologiyalar İnstitutunda rəqəmsal tibbin formalaşması və intellektuallaşdırılması problemləri uğurla tədqiq edilir.**

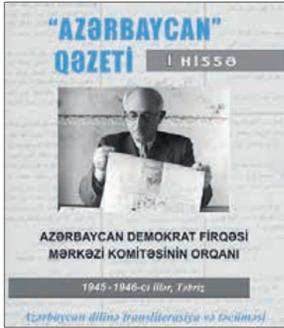
İnstitutdan bildirdilər ki, cari ildə "Səhiyyə 4.0" mühtində məkan üzrə əhalinin sağlamlığı və demografik təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsi, "Səhiyyə 4.0" və e-dövlət platformasında vahid inteqrasiya olunmuş tibbi informasiya fəzasının formalaşması mexanizmlərinin işlənməsi, "Qaraciyər xəstəlikləri üzrə müalicə-diagnostik qərarların qəbulunu dəstəkləyən intellektual sistemin işlənməsi", "Tibbi sosial media resurslarının münasibət seqmentlərindəki informasiyanın analizi və qərarların qəbulu məsələləri" mövzularında aparılan elmi-tədqiqat işləri davam etdiriləcək.

"Xalq qəzeti"

"Xalq qəzeti"nin kitab rəfi

Təbrizin "Azərbaycan"ı Bakıda

AMEA Şərqişünaslıq İnstitutunda 1945–1946-cı illərdə Təbrizdə nəşr etdirilmiş Azərbaycan Demokratik Fırqəsi Mərkəzi Komitəsinin orqanı "Azərbaycan" qəzeti materiallarının 1-ci hissəsi dilimizə tərcümə və transliterasiyada kitab şəklində çap olunub.

"Azərbaycan" qəzetinin ilk sayı 5 sentyabr 1945-ci il tarixində çap olunmuş və Azərbaycanda milli-demokratik hərəkatın süqutunadək (12 dekabr 1946-cı il) 370 sayı dərc edilmişdir. Qəzet 1945-1946-cı illərdə Cənubi Azərbaycan Milli Hökumətinin ictimai, iqtisadi, siyasi və mədəni sahələrdə üzrə həyata keçirdiyi islahatları, bütün İran miqyasında demokratik hüquqlar uğrunda mübarizəsini əks etdirib. Bundan əvvəl qəzetin farsca və eski əlifbada azərbaycanca mətn-

lərini orijinal şəkildə Şərqişünaslıq İnstitutunun Cənubi Azərbaycan şöbəsinin müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Səməd Bayramzadə 4 hissədə çapa hazırlamışdır. Kitabın "Ön söz"ünün müəllifi Şərqişünaslıq İnstitutunun baş direktoru, akademik Gövhər Baxşəliyevdir.

Zəngəzurun yer adları

Coğrafiya üzrə fəlsəfə doktoru Natiq Babayevin "Şərqi Zəngəzur oymaqlarının coğrafiya, tarix və dilçilik baxımından tədqiqi" monoqrafiası işıq üzü görüb.

Zəngəzur adının və soydaşlarımızın Qərbi Zəngəzura zəruri qayıdışının gündəmə gəldiyi və Prezident fərmanı ilə, erməni işğalından azad olunmuş ərazilərin ölkə iqtisadiyyatına reinteqrasiyası ilə bağlı iqtisadi rayonların tərkibinə yenidən baxılaraq, beş ulusun Şərqi Zəngəzur adı altında birləşdirildiyi tarixi bir dövrdə bu mövzuya üz tutulması təqdirəlayiqdir. Bildiyimiz kimi, tarixən Zəngəzurdakı yer-yurd adlarının 95 faizə qədər türk-öğuz-müsləman mənşəli olub. Lakin Şərqi Zəngəzur regionu 30

il ərzində erməni nankorların işğalı altında olan zaman toponim soyqırımına da məruz qalıb və adlar erməniləşdirilib. Əsər bu saxta-ıkarlığın işfəsi baxımından dəyərli sayılmalıdır.

Monoqrafiyada Kəlbəcərdən Naxçıvana qədər böyük bir ərazini tutan, habelə uzun müddət 1861-ci ildə yaradılmış Zəngəzur qəzasında birləşən Kəlbəcər, Laçın, Qubadlı, Zəngilan və Cəbrayılın söz abidələrindən bəhs edilir.

Kitabın baş redaktoru Zakir Eminov, elmi redaktoru Mahirə Abbasova, rəyçiləri isə Qasım Hacıyev və Nazim Tapdıqoğludur. Əsərdə etnotoponimlər hərəfərli öyrənilir, oğuzların bu ərazilərin aburigen faktinləri olduğu bir daha tutarlı şəkildə sübuta yetirilir.

Ə.ƏLİYEV,
"Xalq qəzeti"

İDMAN XƏBƏRLƏRİ

Daha iki boksçumuz finalda

Bakıda yeniyetmə boksçular arasında ümummilli lider Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr olunan beynəlxalq turnir davam edir. Boks Mərkəzində təşkil edilən yarışın üçüncü günündə dördübdəbir final mərhələsinin görüşləri başa çatıb.

Azərbaycan Boks Federasiyasının mətbuat xidmətindən aldığımız məlumata görə, 52, 54, 57 və 60 kiloqram çəki dərəcəsinə yarımfinala yüksələn boksçular müəyyənləşib.

Azərbaycan millisinin 6 idmançısı da dördübdəbir final döyüşünü qələbə ilə bitirib və mərhələ adlamaya özü üçün ən azı bürünc medalı təmin edib.

46 və 50 kiloqram çəkida isə finalçılar müəyyənləşib. Döyüşlərin nəticəsinə əsasən yığmamızın daha 2 boksçusu hələdici görüşə vəsiqə əldə edib.

Turnirin dördüncü günündə yarımfinal mərhələsinin qarşılaşmaları olacaq.

Qeyd edək ki, 11 ölkədən 100-dən çox idmançının qatıldığı yarışın final döyüşləri bu gün keçiriləcək.

Taekvondoçularımız İnsbrukda

Bu gün taekvondo üzrə açıq Avstriya çempionatı start götürüb. İnsbruk şəhərində təşkil edilən yarış iki gün davam edəcək. Çempionatda Azərbaycan milli komandası da mübarizə aparacaq.

Azərbaycan Taekvondo Federasiyasının məlumatına görə, ölkəmiz G1 kateqoriyalı beynəlxalq yarışda böyük məşqçi Elnur Amanovun rəhbərliyi altında 4 idmançı iki təmsil olunacaq. Yığmamızın üzvlərindən açıq Avstriya çempionatında Qasım Maqomedov (63 kq), Cavad Ağayev (74 kq), Eltac Qafarov (80 kq) və Taleh Süleymanov (87 kq) güclərini sınayacaqlar.

Qeyd edək ki, dünən İnsbrukda yollanan komandamız aprelin 3-də Bakıya qayıdacaq.

Azərbaycan futbol tarixində ilk

"Araz Naxçıvan" komandası Azərbaycan futbol tarixinə düşüb. Peşəkar Futbol Liqasının (PFL) məlumatına görə, Naxçıvan Muxtar Respublikasının təmsilçisi 1992-ci ildən təşkil olunan peşəkar səviyyəli turnirlərdə 5 və ya daha çox qol buraxan, lakin qalib gələn ilk komanda olub.

Qeyd edək ki, bu, I Divizionun XXII turunun "Turan Tovuz-2" ilə səfər oyununda baş verib. Qonaqlar 6:5 hesabı ilə qalib gəliblər. İndiyədək Azərbaycan çempionatının hər iki liqası (Premyer Liqa və I Divizion), kubokunun və Superkubokunun oyunlarında belə hadisə yaşanmayıb.

Tovuz şəhər stadionundakı qarşılaşma Azərbaycan futbol tarixinə hər iki komandanın 5 və ya daha çox qol vurduğu altıncı görüş kimi düşüb. Bununadək bir dəfə Premyer Liqa (əvvəlki güclülər dəstəsi), dörd dəfə I Divizionda (əvvəlki birinci dəstə) belə qarşılaşma məhsuldarlıq qeydə alınıb. Həmin oyunların hamısı heç-heçə bitdiyi üçün 5 və ya daha çox qol buraxan-

Dünyada ən çox yüklənən proqramlar

"TikTok" 2023-cü ilin birinci rübündə yükləmələrin sayına görə global mobil proqramlar reytinginə başçılıq edib.

Bu barədə "Data.ai" yeni analitik hesabatında mediaya məlumat verib. Bildirilib ki, ikinci yerdə "Instagram" olub. Hətta ötən rübde "Meta" Korporasiyasının sosial şəbəkəsi fotosəkillər üzrə birinci olub. Qalan yerləri "Facebook", "WhatsApp" messengeri, "CapCut", "Snapchat", "Telegram", "Facebook Messenger", "WhatsApp Business" və "Spotify" tutub.

Analitiklər onu da müəyyən ediblər ki, dünya üzrə smartfon istifadəçiləri 2023-cü ilin ilk üç ayı ərzində proqramlara 33,9 milyard dollar xərcləyiblər ki, bu da bütün dövrlərin ən yüksək göstəricisidir. Ənənəvi olaraq xərclərin böyük hissəsi (65%) "Apple" smartfon istifadəçilərinin payına düşür.

Mahmud QƏRİBOV,
"Xalq qəzeti"

ların heç biri qalib gəlməyib. Yüksək liqadakı görüş 6:6, digərləri eyni – 5:5 hesabı ilə nəticələnib.

Cüdoçularımızın Antalya sınağı

Antalyada cüdo üzrə "Böyük dəbilqə" turniri start götürüb. Azərbaycan cüdo üzrə milli komandası yarışda 9 çəki dərəcəsində 12 kişi və 4 qadın idmançı ilə təmsil olunub.

Cüdoçular performans direktoru Mark van der Ham, böyüklərdən ibarət yığmanın baş məşqçisi Riçard Trautman, böyüklərdən ibarət yığmanın böyük məşqçi Elçin İsmayilov, qadınlardan ibarət yığmanın baş məşqçisi Rəşad Məmmədov və böyük performans analitik Zaur Babayev rəhbərliyi altında çıxış turnirdə iştirak edirlər.

Qeyd edək ki, turnirdə 85 ölkədən 600-dən çox idmançı medallar uğrunda mübarizə aparır.

Elçin AĞAMİRZƏ,
"Xalq qəzeti"

Hava proqnozu

- ✓ **Aprelin 1-də**
- ✓ **Bakıda və Abşeron yarımadasında** bəzi yerlərdə aralıq yağintılı olacağı gözlənilir. Gecə və səhər yarımadaının bəzi yerlərində aralıq intensivləşməyə ehtimalı var. Güclü şimal-qərb küləyi əsəcək. Gecə 3°-dək, gündüz 6-8° isti olacaq. Atmosfer təzyiqi 762 mm civə sütunu, nisbi rütubət 70-80 faiz olacaq.
- ✓ **Naxçıvan şəhəri, Culfa, Ordubad, Sədərək, Şahbuz və Şərur rayonlarında** bəzi yerlərdə aralıq yağintılı olacağı, qar yağacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə intensiv olacağı ehtimalı var. Aralıq duman olacaq. Qərb küləyi əsəcək, bəzi yerlərdə aralıq intensivləşəcək. Gecə 2° şaxtadan 3°-dək isti, gündüz 5-10° isti olacaq.
- ✓ **Xankəndi, Şuşa, Xocalı, Xocavənd, Ağdam, həmçinin Daşkəsən-Gədəbəy rayonlarında** bəzi yerlərdə aralıq yağintılı olacağı, qar yağacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə intensiv olacağı ehtimalı var. Bəzi yerlərdə duman olacaq. Qərb küləyi əsəcək, bəzi yerlərdə aralıq intensivləşəcək. Gecə 3-8° şaxta, gündüz 3° şaxtadan 2°-dək isti olacaq.
- ✓ **Şərqi Zəngəzur: Cəbrayıl, Kəlbəcər, Qubadlı, Laçın, Zəngilan rayonlarında** bəzi yerlərdə aralıq yağintılı olacağı, qar yağacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə intensiv olacağı ehtimalı var. Bəzi yerlərdə duman olacaq. Qərb küləyi əsəcək, bəzi yerlərdə aralıq intensivləşəcək. Gecə 3-8° şaxta, gündüz 3° şaxtadan 2°-dək isti olacaq.
- ✓ **Qazax, Gəncə, Goranboy,**

Tərtər, Füzuli rayonlarında bəzi yerlərdə aralıq yağintılı olacağı, qar yağacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə intensiv olacağı ehtimalı var. Qərb küləyi əsəcək, bəzi yerlərdə aralıq intensivləşəcək. Gecə 2-5°, gündüz 8-13° isti olacaq.

✓ **Balakan, Zaqatala, Qax, Şəki, Oğuz, Qəbələ, İsmayilli, Ağsu, Şamaxı, Siyəzən, Şabran, Xızı, Quba, Xaçmaz, Qusar rayonlarında** bəzi yerlərdə aralıq yağintılı olacağı, qar yağacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə intensiv olacağı ehtimalı var. Bəzi yerlərdə duman olacaq. Qərb küləyi əsəcək, bəzi şərq rayonlarında aralıq intensivləşəcək. Gecə 2° şaxtadan 3°-dək isti, gündüz 5-9° isti, dağlarda gecə 3-8°, gündüz 0-3° şaxta olacaq.

✓ **Mingəçevir, Yevlax, Göyçay, Ağdaş, Kürdəmir, İmişli, Ağcabədi, Beyləqan, Sabirabad, Biləsuvar, Saatlı, Şirvan, Hacıqabul, Salyan, Neftçala rayonlarında** bəzi yerlərdə aralıq yağintılı olacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə intensiv olacağı ehtimalı var. Bəzi yerlərdə duman olacaq. Qərb küləyi əsəcək, bəzi yerlərdə aralıq intensivləşəcək. Gecə 3-6°, gündüz 10-14° isti olacaq.

✓ **Masallı, Yardımlı, Lerik, Lənkəran, Astara rayonlarında** bəzi yerlərdə aralıq yağintılı olacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə intensiv olacağı, dağlıq ərazilərdə qar yağacağı ehtimalı var. Aralıq duman olacaq. Şimal-şərq küləyi əsəcək, aralıq intensivləşəcək. Gecə 3-7°, gündüz 8-12° isti, dağlarda gecə 1-3° şaxta, gündüz 1° şaxtadan 1°-dək isti olacaq.

"Gəncə Şərab -1" ASC səhmdarlarının nəzərinə!

16 may 2023-cü il saat 11.00-da "Gəncə Şərab -1" ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı keçiriləcəkdir.

Ümumi yığıncağın gündəliyi:
1. 2022-ci ilin yekunları üzrə maliyyə-təsərrüfat fəaliyyəti barədə təftiş

komissiyasının hesabatı.

2. Cəmiyyətin illik balansının (hesabatının) müzakirəsi və təsdiqi (baş direktorun hesabatı).

Ünvan - Gəncə şəhəri, Z.Hacıyev küçəsi 56.

Direktorlar şurası

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN

Lənkəranda Taleh Qaraşov Milli Məclisin sabiq deputatı

ƏRƏSTUN CAVADOVUN

vəfatından kədərəndiyini bildirir və mərhumun ailəsinə dərin hüznə başsağlığı verir.

Lənkəranda Taleh Qaraşov Bakının Qaradağ Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Süleyman Mikayılova qardaşı

BAĞIR MİKAYILOVUN

vəfatından kədərəndiyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

Lənkəranda Taleh Qaraşov Şirvan Apelyasiya Məhkəməsinin sədri Vəli Abdullayev qardaşı

MUSTAFA ABDULLAYEVİN

vəfatından kədərəndiyini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

BAŞ REDAKTOR

ƏFLATUN
AMAŞOV

Qəbul şöbəsi: 493-24-75
Məsul katib: 493-61-02
Texniki şöbə: 493-59-64

+994(51) 280-16-44

TELEFONLAR:

Reklam və elanlar: 493-82-21

Mühasibatlıq: 498-85-29
E-mail: xalqazeti@gmail.com
info@xalqazeti.az

"Xalq qəzeti"nin kompüter mərkəzində yayılıb və səhifələnilib, "Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunub.

ÜN VANIMIZ:

AZ-1000, Bakı şəhəri, Bülbül prospekti, 30.
Şəhadətnamə 022273

İNDEKS 0282

TİRAJ 4815

SİFARIŞ 688

QİYMƏTİ 40 qəpik

Növbəti redaktor

Paşa ƏMİRCANOV

Çapa imzalanmışdır
00:00